

ВІЧ-НА-ВІЧ ІЗ КОБЗАРЕМ

Сьогодні в номері:

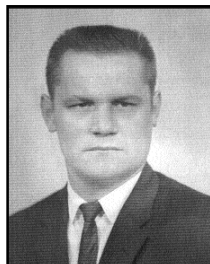
Лариса СКОРИК:
“Відбувається
нищення київського
ландшафту”

стор. 3

**Станіслав
КУЛЬЧИЦЬКИЙ:**
“Як відзначати
Переяславську Раду?”

стор. 4

Василь ЛУЦЕНКО:
“Не мале моє
життя...”

стор. 10—11

**А я у військо
не піду!**

стор. 14

Тарас ШЕВЧЕНКО

МОЛИТВА

Царям, всесвітнім шинкарям,
І дукачі, і таляри,
І пута кутії пошли.

Робочим головам, рукам
На сій окраденій землі
Свою ти силу ниспошли.

Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!
24 мая (1860)

Царів, кровавих шинкарів,
У пута кутії окуй,
В склепу глибокім замуруй.

Трудящим людям, всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою ти силу ниспошли.

А чистих серцем? Коло їх
Постав ти ангели свої,
Щоб чистоту їх соблюли.

Мені ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!
25 мая (1860, Петербург)

Злоначинаючих спина,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.

А доброзичущим рукам
І покажи, і поможи,
Святу силу ниспошли.

А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолюбіє пошли.
27 мая (1860, Петербург)

22 травня 2002 року. Канів. Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка зібрало у місці, де 141 рік тому поховано пророка й національного генія Тараса Шевченка, паломників з усієї України. Керівники усіх регіональних організацій “Просвіти” започаткували традицію народної ходи до батька нації в Каневі, коли всі українці 22 травня єднаються в акті сповіді, спокути й взаємного прощення.

Не було, як і раніше, тут найвищого державного керівництва, не було навіть їхніх посланців. Без зайвого галасу молилися Богові, без зайвих свідків сповідалися Тарасові.

Народні депутати Павло Мовчан, Микола Томенко, Степан Хмара, просвітяни, рухівці — українці — говорили про те, що об'єднує їх усіх, говорили про те, як потрібно і важко подивитися нам усім в очі Великому Кобзареві...

Співала “Берегиня”. Хотілося помовчати і подумати про вічне.

Олександр СОЛОНЕЦЬ
Фото **Олександра**
КУТЛАХМЕТОВА
(Докладний звіт —
у наступному числі)

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС — 30617

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопа-лі і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недосажним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу затьмарила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвигляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вчно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторів легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирів Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограй" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вижницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вижницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденого, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було формально. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентів-композиторів несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вижниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного ґудзика на плачі. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш ґудзики...

СПІКЕРІАДА: ПО ВУХА У «ЄДІ»

Привид Банкової витає над спікерською трибуною. «Найбільш оптимістичні» прогнози такі: якщо голову Верховної Ради не оберуть экс-шефа президентської адміністрації Володимира Литвина, то спікером стане лідер фракції «Єдина Україна» Володимир Литвин. Третього не дано?

Після триденної перерви у роботі парламенту керівники фракцій майже одногосно визнали з трибуни: перший тиждень депутатської праці виявився безрезультатним, переговори опинилися в глухому куті.

Незрима присутність у сесійній залі Леоніда Даниловича матеріалізувалася заявою Віктора Медведчука (СДПУ(о): Президентові, мовляв, треба надати право розпуску парламенту, якщо останній не витворить більшості. Тому треба протягувати зміни до Конституції.

Володимир Литвин закликів депутатів до прозорості голосування, спровокувавши іронію Олександра Мороза: «Чим вищий кабінет, тим більше «прозорості» — або запрошують до прокуратури і кажуть: пиши заяву до «єди», інакше...». Днями фракція СПУ позбулася одного депутата, він мало не зі сльозами на очах пішов до «Єдиної України»

Багато депутатів — не означає парламентської більшості

— на нього дуже тиснули».

(Відступником виявився Леонід Гадяцький, раніше був помічений серед оточення тепер ув'язненого экс-прем'єра Лазаренка).

Тим часом Юлія Тимошенко оголосила, що її блок не претендує на жодну з посад ані в керівництві Верховної Ради, ані в Комітетах — тільки б об'єдналися четверо — «НУ», БЮТ, СПУ і КПУ. Інакше: «Ми не

граємо в ці ігри», читай — не будемо брати участі в голосуванні.

Такий же ультиматум поставив Віктор Ющенко: взяти тайм-аут, охолонути, припинити тиск на депутатів і нарешті виробити формулу спільних дій. Інакше «Наша Україна» виходить з переговор-

ного процесу. Процес дійшов до вже відомого прізвиська, володаря якого називають найбільш реальним претендентом на спікерське крісло — Володимир Литвин. Кожен день зволікання у спікеріаді працює на його користь. Такої ж думки дотримується і Володимир Беспалий («Наша Україна»): «Затягування ще не означає, що Литвин обов'язково буде спіке-

ром, але в цьому зацікавлена Банкова. «Єдина Україна» діє не переговорами, а тиском, вона ж створює ілюзію в лідера «НУ», що такі перегляне якісь свої позиції. Хоч це абсолютно даремно — 8 років Кучми показали, що ця влада може діяти лише як бульдозер.

У Литвина є шанси, і досить серйозні, час працює на нього, але хто б не був Головою Верховної Ради, дії «Нашої України» будуть абсолютно однаковими — втілення реформ заради добробуту.

Олександр Мороз (СПУ): «Всі чудово розуміють: під час паузи, яку запропонував Ющенко, продовжується тиск на депутатів, щоб загнати їх в одну фракцію — відомо, яку. Хоч з іншого боку заяву Ющенка можна сприймати і як певний стимул. Якщо ж не оберуть Литвина, тоді мають шанси ще 446 депутатів».

Микола Томенко («НУ») розглядає два варіанти, якщо прогноз «всі — за єду» таки справдиться: «Якщо це обрання відбувається за умови серйозних поступок «Єдиної України» стосовно звільнення з прем'єрської посади Анатолія Кінаха і призначення на неї Віктора Ющенка та створення коаліційного уряду — тоді

логіка зрозуміла. Через комітети і достатньо посилений уряд можлива робота Ющенка як прем'єр-міністра. Інший варіант — призначення Литвина відбудеться без підписання угоди, через рекрутування ще 16 людей до фракції — тоді «Наша Україна» іде в опозицію».

Анатолій Матвієнко (БЮТ): «Це не найгірший варіант, коли спікером оберуть Литвина, завдяки комуністам. Коли ж його оберуть завдяки «Нашій Україні» — це справді трагічно. Мене дратує те, що комуністи сьогодні спекулюють своєю «золотою акцією». Не може фракція, що зовсім не є найбільшою, претендувати на голову Верховної Ради. Але «єдуни» пропонують їм досить великий прикуп — портфель першого віце-спікера.

Якщо оберемо Литвина під міфічну перспективу прем'єрства Ющенка, від такої угоди нічого не залишиться — усе розсиплеться, як хатка з карт.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

• **P.S. Коли верстався номер, спікера ще не обрали. Спікеріада 1998-го повторюється?**

ДЖОРДЖ БУШ У МОСКВІ НАБИРАЄ ОЧКИ...

Захід продовжує робити все нові і нові реверанси перед путінською Росією. Те, що рік тому уявлялося просто неможливим у стосунках між Росією і Заходом, набуває конкретних політичних обрисів. Історичний процес, який розпочався після 11 вересня 2001 року, набуває значного прискорення. У цьому сенсі візит президента США Джорджа Буша до Росії на цьому тижні і підписання нової угоди є подіями знаковими.

Як зазначають західні експерти — новий договір щодо роззброєння залишає «холодну війну» за бортом історії. Ядерний пакт забезпечує Америці свободу маневру, а Росії приносить деяке полегшення. На відміну від угод минулих часів, котрі були доступні розумінню лише посвячених, новий договір є зразком простоти і зрозуміло, що Путін пішов на зближення зі Сполученими Штатами, виходячи зі своїх власних стратегічних розумін. Він має потребу в іноземних інвестиціях, а для їх одержання Росія повинна стати частиною стабільного і мирного Заходу — бо географічно, звичайно, не вийде, то хоча б через гроші. Іншою вагомою причиною є те, що путінська Росія не може дозволити собі обслуговувати ті великі ядерні арсенали,

котрі залишилися від минулих часів.

Якщо абстрагуватися від приголомшливих масштабів скорочень (кожна сторона — близько 4000 боеголовки), то стратегічна перемога все ж на боці Сполучених Штатів.

Не варто перебільшувати політичні дивіденди Путіна від підписання цього договору, який, на думку московських аналітиків, нічого не вирішує, бо є чистою пропагандою. Путіну необхідно виправдати свою прозахідну позицію, і тепер він зможе стверджувати, що хоча Буш і не погоджувався, він переконав його підписати договір.

У цілому, однак, навіряд чи світ стане безпечнішим після підписання пакту. Не можна не помітити того, що умови договору доволі розпливчасті і не зв'язують сторони твердими зобов'язаннями. Тому навіряд чи його можна вважати гарантом від можливої ядерної катастрофи. На думку старшого наукового співробітника Брукінгського дослідницького інституту у Вашингтоні Іва Дальдера, «договір не зміцнює безпеки. Навпаки, він може її послабити, оскільки існує реальний ризик, пов'язаний із небезпечною викрадення ядерної зброї». Крім того, не вирішується актуальна проблема сучасності — реальне скорочення ядерних арсеналів обох сторін.

Цілком імовірно, що московський договір стане усього лише ефектним «шоу», котре буде ефек-

тивно використаним для реклами політичної програми обох лідерів.

Зате нова історична угода дає Росії активне право голосу в справах НАТО. Однак, все помітніша готовність Вашингтона діяти без згоди НАТО розвиває значимість нових зв'язків Росії з Північноатлантичним альянсом. Ця тенденція найпомітніше проявилася під час недавньої антитерористичної операції в Афганістані. Крім того — список проблем, які НАТО може обговорювати з Росією, скоротився до мінімуму, двох пунктів — боротьби проти тероризму і регіональних конфліктів. Навіть у тому випадку, якщо Сполучені Штати побажають грати активнішу роль у справах НАТО, роль Ради НАТО — Росія все одно буде доволі незначною. Америці Росія потрібна як партнер у антитерористичному альянсі, тому Вашингтон намагається якимось чином пом'якшити для Москви удар, пов'язаний з другим етапом розширення НАТО на Схід і розгортанням нової, власної системи протиракетної оборони.

І ось тепер російський президент одержав свій оформлений на папері договір, котрий не дає змоги йому реалізовувати програми ядерного озброєння. Буш, навпаки, залишив за собою можливість маневру, чого і домагався. Річ у тім, що термін дії угоди — рівно десять років. У цей період з неї можна вийти в

будь-який час протягом дев'яноста днів. Ще важливіше інше: виведені з експлуатації американські боеголовки знищуватися не будуть. Їхнє виробництво в США було припинено ще в 1992 році. Однак існуюча ядерна зброя, навіть якщо її на основі міжнародної угоди формально виведено з експлуатації, підтримується в стані готовності, за нею налагоджений догляд. Підводні човни, чи ракети, стратегічні бомбардувальники, оснащені такими боеголовками, можуть бути в будь-який момент знову приведені в бойову готовність. За Бушем залишається також право розробляти нові системи озброєнь, що можуть виявитися значно небезпечнішими, аніж нині існуючі зразки ядерної зброї. Отже, напрошується питання — чи не перетворюється за таких обставин договір між США та Росією в просту макулатуру?

Взагалі, запекла дружба лідерів двох країн-антагоністів виглядає досить дивною. Буш-молодший, якого навіть західна преса часто називає недалеким політиком і термінами, найбільш м'яким з яких є «телепень», знайшов в особі Володимира Путіна надійного політичного спаринг-партнера. Путін, який пройшов свого часу добрячий вишкіл у лавах КДБ, вміє професійно прикидатися під час спілкування з Бушем найвнимі і простим, що якнайкраще імпує лідеру США. І вся видима

податливість Путіна — не більше як реальний вибір з можливого перегрупування сил.

Зближення Заходу і США, зокрема з Росією, мало б стати першим дзвіночком для українського істеблішменту, якби він дійсно вболівав за політичне майбутнє нашої держави. Після 11 вересня відбувається новий переділ світу, в який Україна за подібних підходів свого сучасного керівництва явно не вписується. І навіть за тих обставин, що дружня нам Польща постійно висутпає адвокатом України на світовій арені, доктрина багатовекторної міжнародної політики на всі боки зазнає повного фіаско. Бо очевидно, що ніхто не може ставитися краще до України, аніж сама Україна. Можна не сумніватися, що якщо нині на посаді президента США перебував Білл Клінтон, то, відбуваючи з візитом до Москви, він не обминув би на зворотному шляху і Києва. У Джорджа Буша, на жаль, такого бажання просто не виникло. Симптоматично.

Віктор КАСПРУК, політолог

фото О. Купталметова

ПОЛІТИКА — ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ ПОЛІТИКИ

Це і ми з вами — зацікавлені чи збайдужілі глядачі нескінченного лицедійства у Верховній Раді; всього один день на чотирі роки, під час виборів — самі собі влада і політики, хоч решта часу вони все ж таки керують нами — як не прикро. Тут би годилося традиційно і не без заздощів позіхати на тему західної демократії, де все навпаки — саме представники влади залежать від народу. Хоч насправді — нічого подібного, політики — скрізь однакові, і думають насамперед про себе, не варто сподіватися, що закордонні — кращі. Проте різниця все ж таки є.

— Ні мій губернатор, ні президент чи сенат зовсім не переймаються моїм бізнесом, — розповідав якось знайомий керівник невеликої фірми в Мічигані (США). — Але я, як і всі громадяни Америки, вдячний їм за те, що вони не заважають.

Мабуть, це і є справжній і найцінніший здобуток демократії. Про те, що нам наразі пропонують замість неї, «Слово Просвіти» обіцяє завжди повідомляти Вам, шановний читачу, в свою чергу сподіваючись на діалог з Вами і Ваші листи. Бо політика — це не лише політики.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ГЕОРГІЮ ГОНГАДЗЕ ВИПОВНИЛОСЯ Б 33

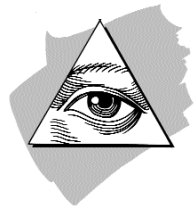
Вік Ісуса Христа відомий журналіст зустрів би 21 травня — якби був живий. Його не стало, коли мав 31, таким він назавжди залишиться для всіх, хто знав і любив його.

Тіло Георгія досі не поховано, розслідування обставин і причин його загибелі все ще не закінчено, ніхто не покараний, влада в країні не змінилася. Попри це, не можна вважати, що жертва була даремною — уроки гіркої правди про себе хоч роками, але такі засвоюються суспільством.

У день народження Георгія Микола Мельниченко у Вашингтоні оприлюднив додаткові записи розмов у президентському кабінеті. Фігурують знайомі всі обличчя пп.. Кучми, Литвина та Кравченка, саме їх майор називає замовниками вбивства Гонгадзе.

В Україні цей день минув без особливого ажіотажу — про загиблого колегу переважно згадували журналісти, політики були зайняті іншими справами — зокрема, виборами спікера.

Про страшне на день народження закономірно згадувати не хочеться. Завжди згадувати натовість, що Георгій пішов із життя молодим і таким залишиться для живих.

Продовження. Початок у ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11, 13—18, 20 (2002 р.)

ЖИТТЯ — ЗАДЛЯ ЛЮБОВІ

В Євангелії від Матвія момент спокуси дияволом Ісуса Христа в пустині Юдейській є кульмінаційним моментом випробувань Сина Божого. **“І прийшов спокусник до Нього й каже: Коли Ти Син Божий, зведи сим камінням зробитись хлібом... Тоді диявол бере Його в святий город, і ставить його на церковнім крилі, і каже до Нього: Коли Ти Син Божий, кинься вниз... Знов бере Його диявол на гору височенну, й показує йому всі царства на світі і славу їх, і каже до Нього: Оце все дам тобі, коли, припавши, поклонишся мені”**... Три етапи випробувань, якими проходить тепер людство, відбиті у тих трьох спокусах Ісуса Христа. І три відповіді Його є найвищими заповідями для самого людства: **“Не самим хлібом житиме чоловік, а кожним словом, що виходить із уст Божих...”**. Далі: **“Не спокушай Господа Бога твого...”**. І на третю пропозицію відповідь була найкатегоричнішою, в якій вся програма світова на всі потонні віки для прийдешніх поколінь: **“Рече тоді йому Ісус: Геть від мене, сатано! Писано бо: Господу Богу твоєму кланятимешся, і йому одному служитимеш”**. Здається, найвищого досягнення здобуло матеріалістичне вчення Маркса не в державі, де це вчення було офіційним, а, як це не парадоксально, — там, де воно було рішуче відкинуто, — в Західному світі. Душу не потрібно ані спокушати, ані купувати, її просто потрібно позбутися. І запрацювала потужна індустрія царства Сатанинського по обездуховленню і обездушненню людини. Всі цінності людські девальвуються, культури нівелюються, національні витоки притлумлюються, людина програмується на ті чи інші вчинки, людина зомбується, людина роботизується... Царство Боже звувається, а Сатанинське розширюється. Воно готове поглинути світ, поглинаючи Боже творіння, — людину.

Відбираючи у наших батьків хліб у роки голодоморів, пропонували ложні слова, вірніше, — оболонки слів про “рівність, братерство і справедливість”, обіцяючи рай у найближчій перспективі. Тепер відбирається саме слово і замість нього пропонується сурогат... В обох випадках — людину відлучали від ідеї Бога. Ще в середині минулого століття Микола Бердяєв зробив категоричний висновок, що ідея Бога є найбільшою людською ідеєю...

Тому і звертаємося ми до наших витоків, аби збагнути, що цією ідеєю були перейняті наші пра-пращури ще в доісторичні часи. Саме тому Біблія стала Священною книгою для багатьох народів світу, що в ній відбита кристалізація ідеї Бога та ідеї Людини як найвищих ідей. Ідея Бога прокреслена в Біблії чітко та історично.

“Людина чекає народження в ній Бога, а Бог чекає народження в Ньому людини”, — сказав Бердяєв. Він вважає, що думка про те, що Бог потребує людини для відповіді відлуння, для вираження Божого в творчості, є серцевиною. Ось чому всі ремесла позначені печаттю особистості, — як

скрипка Страдіварі, як золоті вироби Фаберже, що є неповторними. “В глибині Божеського життя, каже відомий філософ, є предковічна людськість”, що є, в свою чергу, драмою стосунків поміж Богом та людиною, поміж людським та божественним. І це найчіткіше проілюстровано в земному житті Ісуса Христа.

Любляча людина не може існувати без люблячого Бога. Бо відомо: Бог — Любов. А Любов — це творчість. Без творчого акту Любов немислима. І наші пращури творили — творили мову, творили пісні, творили культури, творили жанри, дійства, серед яких Весілля відводилося найважливіше місце. Любов до життя — це любов до ближнього свого, любов до батьків, любов до дітей, любов до своєї землі, до своєї мови. Любов і творчість завжди поруч, адже зненависть руйнує. Кажуть у народі: “Річ, зроблена з

мося чи то до спільної пісні, чи до вічного джерела, чи до цілісного ландшафту, чи до спільної родової містерії, як, наприклад, весілля, христини, вхідчини, колядування, Великодньої Всеношної і навіть похоронів... Таким чином, ми прилучаємося через успадковані мову і культуру, звичаї, обряди, містерії до світового духу, до природної першооснови буття, що з віками набуло для нас надприродної сили. І той, хто позбавлений цього слуху, зору — є збідненим, зведеним до простого функціонування звичайного члена соціуму.

Ми інстинктивно усвідомлюємо, що право на існування має не лише воля до прогресу, але й воля до самовдосконалення духовного, що неможливо без осмислення власних духовних витоків, тобто витоків твого народу і прищеплення до них. Духовний зір, духовний слух, духовне спогля-

ходила щедрувати чи колядувати... Тобто, за те, що вона відчувала свою приналежність до великого національного масиву, за те, що вона жила з життєдайних історичних витоків, що на комірці і на манишці був вишитий той орнамент, якому немає віку... Тобто вона знакова вічністю. А ця категорія гідності рішуче відкидалась. Був просто час і було майбутнє, що випливало саме з цього часу. Почався великий уніфікаційний процес, процес знеособлення навіть не індивідумів, а цілих етносів великих народів, яким був і залишається ще український народ. Але він, здавалося, припинився разом із припиненням існування СРСР. Проте нам випали нові випробування в нову добу, в добу так званої глобалізації, яку академік І. Дзюба називає буржуазно-капіталістичною “версією комуністичного ідеалу про майбутнє об’єднання людства”. І яка загро-

вища ознака молодої людини, оголошується анахронізмом, ведуться “польові” дослідження в царині національного сексу, мораль відкидається й оголошується новою вірою, новою релігією — сатанинська, перші прикмети якої вже розпізнаються в нас: споневаження чеснот, моралі, віри Христової, чиниться переступ усіх приписів, усіх звичаїв, усіх вивищуючих людину заповітів. Все дозволено. Нарешті. Сатана узаконюється. Тому можна руйнувати могили, блюзнити з живих, глумитися з культури, з її носіїв. Але спершу потрібно споганити мову. За надовкіллям, за розкаламученням священних вод, потрібно розбавити мову. Нема Логосу, нема Бога... В почині всього була нісенітниця... І нісенітниця оголошується богом їхнім... Скалічене Слово калічить душу... Сатаністи це добре усвідомили... Якщо є така ідеологія, мусять бути відповідні центри її, відповідні ретранслятори цієї ідеології. І не дивно, що в Сан-Франциско виникає наприкінці XX ст. церква антихриста — Організація Об’єднаних Релігій, котру очолює єпископ Свінг, який започаткував ритуал освячення содомитських шлюбів. Щороку в цьому американському місті, міжнародній столиці содомитів, відбуваються гей-паради, паради лесбіянок. У цих содомитських шабашах беруть участь від 500 до 700 тисяч людей. Рух, як стверджує американська преса, шириться, активізується, інтернаціоналізується...

Здавалось би, що з віками людина, удосконалюючи засоби виробництва, буде морально вивершуватись, пам’ятаючи про свою Божеську природу, про свою космічну приналежність... Навпаки... Моральна деградація така епідемічно-поширювана, що загрожує самому людству. В християнській етиці содомитство розглядалось як найтяжча гріховність, як виклик самому Богові і людській природі, і воно завжди каралося суспільством. Ось чому Біблійні міста Содом і Гоморра були стерті з лиця земного.

Розглядаючи українське весілля як акт злуки неба і землі, як поєднання двох космічних начал: чоловічого та жіночого (за китайською термінологією: “янь” та “інь”), ми наголошували на надзвичайній смисловій наповненості, багатозначності та космогонічності цього дійства, яке забезпечувало відповідний природний відбір, тобто, селекцію, яка буде життєздатністю нашого народу. В умовах гармонійного поєднання моралі, народної етики, психічної узгодженості відповідних думок та весільного чину накопичувалась позитивна енергія нації, що впливала і на продовження роду, і на збереження традицій, і забезпечувала їй окремішнє місце в світовій спільноті...

Далі буде.

Фото О. Кутишметова

любов’ю”.

В ОБОРОНІ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

Психологи стверджують, що творчий екстаз — це поривання в безмежність, це — політ поза межі можливого, це — трансцендентність, а не просто кінцевий продукт. Людина в творчості піднесена і душевно зорієнтована на новий вищий рівень буття. Саме в творчості долається будь-який егоїзм, егоцентризм, бо, долаючи власну недосконалість, людина спрямована до Космосу, до оновлення самої себе і всього світу. В творчості людина виходить за власні межі, вивільняючись від буденного, тваринного. В творчості, а не в наркотичному забутті. Тому що творчість — це не поглинання самого себе. Поглинання пригнічує, а вихід за власні межі — вивільняє.

Тому Альберт Швейцер закликав набувати довершеного світогляду, в якому поєднувалися етика і містика. Саме “в містиці, — зазначав він, — здійснюється духовне єднання людини з безмежним буттям”.

Продовжимо думку: з безмежним буттям, з безмежним власним родом, з родом людським, із зануренням у далеку історію свого краю, історію людства, у привабливе майбуття, тобто єднання з вічністю. Ми спроможні чути голос вічності тоді, коли прилуча-

дання відкривалося нашим пращурам від ритуальних дійств чи то під час виконання гаївок, обжинкових пісень, купальних містерій і т.п. Містичний досвід набувався віками і тому християнство легко його адаптувало. Софія Премудра Божа стала збірним поняттям усіх наших дохристиянських Лад...

Так, людина є істотою метафізичною. Проте в часи дегуманізації вона просто стає фізичною. Тому так культивуються нині цивілізацією саме фізичні кондиції людини: її біцепси, її хижість, її гнівливистість, її похитливистість, її спритність. І, осмислюючи всі ці фізичні прояви, солідаризуєшся з висновками відомого астронома Й. Шкловського про те, що людина — тупикова гілка еволюції серед усіх видів. Тупиковість ця проглядається в цивілізаційних здобутках: хворобах ХХІ ст., в історичних катастрофах, які були пережиті людством у ХХ ст.

“Трагічний досвід важливої комедії історії готує зовсім нову добу в долях людських”, — зауважено було згадуваним мною М. Бердяєвим ще у 1939 році. Так, попереду були Освенцімі і Бабіні Яри, але вже існували і Соловки, і всі Сибірські зони по виготовленню “нових” людини. Адже ми знаємо, що на Україні саджали і висипали до таборів лише за те, що людина розмовляла українською мовою, що вона носила вишиванку, що вона хрестила дитину, що вона

жує не лише абсолютно нівеляцію етнічного розмаїття людства, а й зникненням національних культур, цілковитою дегуманізацією та моральною деградацією. І, спостерігаючи за тими добре контрольованими процесами, які відбуваються в державі зразкової демократії — США, де, наприклад, з 80-х років ХХ ст. широко розповсюджені содомитські весілля, коли тисячі геїв та лесбіянок беруть законні одностатеві шлюби, коли в певних штатах їм надається першочергове право на усиновлення чужих дітей, з яких виховують нових содомитів, доходиш до висновку вельми сумного: фактично після 11 вересня минулого року оголошено тотальну війну цивілізації світовим культурам, до сімейства яких з прадавніх, я в цьому глибоко переконаний, часів входить і українська культура.

Я лише побіжно заторкую ці кричущі проблеми, які нам випадає долати в новітню добу, добу нових випробувань і чергових ресурсних мобілізацій національного духу. Вже не існує для багатьох мільйонів у західному світі фаустівської дилеми: продавати чи закладати душу? Її потрібно вбити ще в заплідку. Множиться число людей, позбавлених цієї субстанції, яку, як ми зазначали, вчені вже обчислюють на вагу. Душа вишкрябається, як хірургічно вичищається з материнського лона дитячий плід. Цнота, — най-

Структура Української Повстанської Армії була збудована за територіально-ієрархічним принципом на підставі чітких організаційно-статутних положень. Уся територія, на якій діяла УПА, була розділена на регіони діяльності (військові округи — ВО). Кожна округа мала командира військової округи, політичного референта і господарчого референта.

На території відповідної округи діяла група, тобто потужне військове з'єднання, що за кількістю відповідало стрілецькій дивізії. Наприклад, на теренах Житомирської області протягом серпня-листопада 1943 року діяла група "Тютюнник". Шефа військового штабу групи призначав командир ВО.

У складі групи діяло кілька загонів (полків), кожен з яких мав по кілька куренів (у перекладі на сучасну структуру — батальйонів), що складалися із сотень. Сотня була основною, найбільш оптимальною бойовою одиницею — достатньо чисельною для нанесення відчутних ударів і протистояння великим підрозділам ворога, а водночас не настільки великою, щоб це стояло на перешкоді мобільності та оперативності виконання поставлених завдань.

У кожній сотні налічувалося по кілька сот чисельністю 30-40 бійців; чота мала в своєму складі в середньому по три рої. Для виконання розвідувальних і диверсійних завдань створювалися також бойки.

Бойка — найменша бойова група бійців ОУН-УПА — складалася із кількох осіб: 3-5, зрідка — до 10, тобто за максимальною чисельністю відповідала роєві. Деякі бойки перебували на напівлегальному становищі: удень — звичайна, на очах у всіх, праця в по-

лі, на обійсті; уночі — час від часу — участь у бойових операціях.

Така організація партизанської боротьби виникла в конкретних умовах гітлерівської, а потім московсько-більшовицької окупації, тобто в умовах, коли Українці, перебуваючи у ворожому оточенні, змушені були приховувати своє прагнення побудувати самостійну Українську Державу.

Совецька комуністична (а по суті — сталінська, тобто фашистська) пропаганда від 1943 року і аж дотепер змальовувала борців за волю України у найчорніших фарбах, приписуючи бійцям ОУН-УПА найогидніші вчинки, яких ті ніколи не здійснювали.

Благородні слова — бандерівець, самостійник, націоналіст — були перетворені на ідеологічний кухні ЦК ВКП(б) у Москві на лайку, використовували ці слова для означення "врагов совєтської влади"; тієї влади, у якій насправді ніхто не слухав порад (совєтов) народу, бо все вирішувалося за вказівкою "наймудрішого вождя".

Саме за його вказівкою було створено в системі НКВС загони "ястребков", котрі діяли у формі і під виглядом бійців УПА, відзначаючи свої "бойові дії" нечужими звірствами проти мирного населення західних областей України.

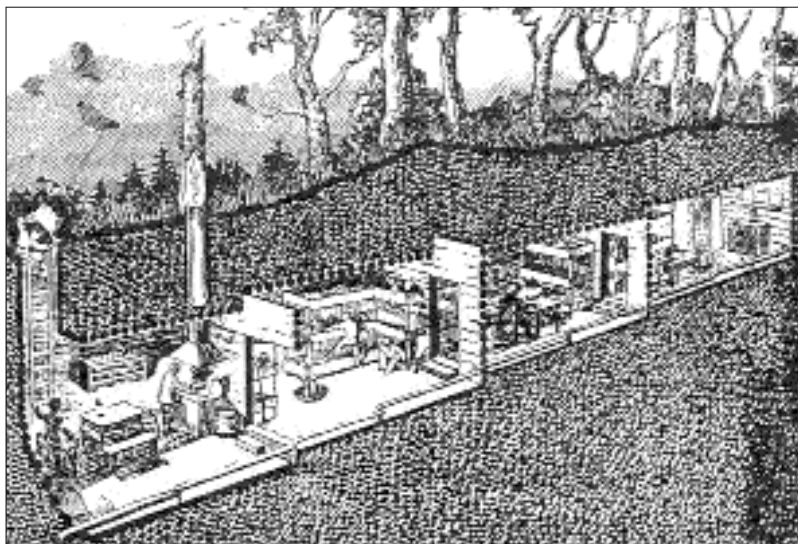
До будь-якого села, хутора, оселі, запліт дозрівалих у зв'язках із бандерівцями, вривалися серед білого дня озброєні "ястребки" і вчиняли жорстоку криваву розправу, не жаліючи навіть дітей.

Продовжуючи активну партизанську боротьбу проти московсько-більшовицьких окупантів у себе вдома і не бажаючи наражати на небезпечальності становищі: удень — звичайна, на очах у всіх, праця в по-

Криївка, бойка, схрон... Мало хто з сучасних юнаків вживає цих визначень, а тим більше, достосовує їх до власної особи. Навіть у нинішньому Українському війську досвід діяльності бойок із застосуванням схронів не є предметом практичного засвоєння.

А шкода, бо цей досвід, чого доброго, може ще стати у нагоді в Україні, так само, як був широко ви-

РЕТРОСПЕКТИВА І ПЕРСПЕКТИВА СХРОНУ

Підземний бункер-шпиталь на горі Хрещатій. Збудований чотою Юрія Борця-Чумака 1946 року

наприкінці 1945 року приймає рішення про масове будівництво схронів.

Якщо **криївка** (від слів *укритися, сховатися*) влаштовувалася як тимчасове укриття, переважно на поверхні, то **схрон** мав знаходитися під поверхнею землі і використовувався як місце тривалого, стаціонарного розташування підрозділів, штабів, госпіталів, друкарень тощо. **Схрони** — це свідчення і форма боротьби титульної Нації проти чужоземних загарбників, окупантів. **Схрони** — це, значною мірою, символ Нації, переконливий до-

каз її нескореності, самовідданості, високого рівня організованості і дисципліни в лавах ОУН-УПА.

Невеликі **схрони** (найчастіше — для бойок, зв'язкових, розміщення провіанту і амуніції) звичайно являли

Чумак же далі роздумував над тим, що має сказати воякам. Багато з них уже мали за собою чотири роки служби в УПА, і підхід до них, як до новаків, був би помилковим, а то й неправильним.

Про ідею говорити їм немає потреби, бо це такі хлопці, котрі у разі поранення дострілять себе, щоб не потрапити до рук ворога й під тортурами не зрадити друзів.

...Маючи практику в будівнанні бункерів, а до того перебуваючи раніше в підземному шпиталі, Чумак хотів спорудити цей шпиталь якнайвишідніше (...) Тут можна було розмістити людей. Під цим оглядом (...) терен сотні Громенка мав куди краще забезпечення, бо посідав десятки готових бункерів.

Борець Юрій. У вирі боротьби. — К.: Наукова думка, 1993. — С. 128—131.

собою одноповерхові приміщення на 5-6 осіб, заглиблені на кілька метрів нижче поверхні землі. Будувалися й "двокімнатні" (інколи — глибокі двоповерхові) схрони, а також невеликі бліндажі неглибокого заглиблення на кільканадцять осіб.

Протягом 1945-1946 років у Прикарпатті і Карпатах було збудовано близько двохсот підземних схронів, а серед них і великі бункери. Прикладом зазначених може слугувати підземний бункер-шпиталь на 19 ліжок для поранених, з підсобними приміщеннями, операційною, кухнею і туалетом, водогonom і каналізацією, що його збудувала чота Юрія Борця-Чумака ранньої осені 1946 року на горі Хрещатій.

Місце для цього шпиталю було обрано командуванням після докладного аналізу тенденцій і оцінки перспектив ведення військових операцій. Гора Хрещата, що на території сучасної Польщі, в Бещадах, недалеко від місця, де сходяться кордони України, Польщі і Словаччини. Її висота — 997 метрів. У семи кілометрах від неї — містечко Душатин на березі річки Ослави, яка впадає у повноводий Сян.

Основна проблема схронів, а особливо, бункерів — збереження конспіративності за умов переміщення людей у районі їх розташування. Маскування підходів і входу, локалізація небажаних свідків і свідчень (димів від кухні, звуків, запахів тощо), дотримання секретності під час передавання інформації — усе це вимагає не тільки організаційної вправності і дисципліни, а й відпрацювання певних навичок поведінки.

Особливих навичок вимагало користування схронами в зимовий період, коли вже випав

сніг. Проте бійці УПА настільки майстерно володіли технологією конспірації і маскування, що це давало їм можливість користуватися так званими зимовиками, тобто схронами на зимовий період, не припиняючи партизанських дій.

Ця публікація — лише невеличка данина шани сотням тисяч безіменних бійців, які свідомо віддали своє життя за волю України, воюючи в рядах Української Повстанської Армії. Їх високий патріотизм і самозречення в ім'я Бога і Української Державності є чи не єдиним прикладом масового героїзму Української Нації в ХХ столітті.

Але річ не тільки у героїзмі в минулому, варту гідного вшанування з боку вдячних нащадків. Судячи з повзучої деукраїнізації і багатоаспектної російсько-імперської експансії в Україну, тема **схрону**, очевидно, не тільки не втратила своєї актуальності, а й стає дедалі важливішою на порядку денному існування Української Держави.

Бо від того, що Москва веде "мирну", а не відкрити війну проти України, вона не перестала бути війною; загарбання, яке відбувається на наших очах, не перестало бути загарбанням, а окупаційній військи на території України не змінили своєї антиукраїнської доктрини.

Зрештою, очевидні антиукраїнські акценти у задемонстрованому 10 травня 2002 року по телеканалу "1+1" сучасному російському фільмі "Брат-2", в якому один з головних героїв називає всіх Українців бандерівцями (не в справжньому, а в лайливому московсько-імперському розумінні цього поняття) — характерне тому підтвердження.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ДОКУМЕНТИ

...Війна провадиться в інтересах імперіалістичних хижаків, що хочуть коштом інших народів і чужих земель поширити свої впливи... Війну провадять партійні кліки за те, щоб могли вдержатися на поверхні політичного життя...

Воєнна хуртовина не минула також і українських земель. Знайшлося багато охочих "визволити" нас, або "освободити" нашу землю від її багатств. Розстрілами тисяч невинних людей, вивозами на холодні Соловки чи Сибір позначили вже на Україні своє "освободження" червоні московські імперіалісти — більшовики.

В українського селянина насильно вивирали його просянкуту кров'ю і потом землю й увесь доробок, а самого гнали на голодний пайок до колгоспу, де він не був уже вільним господарем, а лише рабом-невільником під нагаєм посіпаки.

...Московський імперіаліст, незважаючи ні на що, не хоче розлучитися з думкою про панування над Україною. Кровожерний сатрап Сталін висилає на наші землі

ХТО МИ І ЧОГО ХОЧЕМО

банди грабіжників, бандитів. І останню одежину, останній шматок хліба, що наш селянин заховав собі перед окупантськими бандами Гітлера, забирають "герої" — "червоні партизани". Вони ще мають відвагу називати себе "народними месниками"! Щоправда, мстяться вони, але не за кривди нашого народу, тільки над нашим народом...

Вроджена ненависть Москви до України каже москалям мститися над нашим народом за їхній нижчий культурний і духовний рівень. Бо таке обходження можна було побачити лише у напівдиких, здеморалізованих племен азійських кочовиків. Червоні бандити своїми "подвигами" тільки наражають населення на помсту з боку німців, але в жодному разі його не боронять. Вони нищать кращих синів України — самостійників.

...Гітлер і Сталін дуже добре зрозуміли, що не зможуть вдержатися на Україні, поки не злікві-

дують останнього свідомого українця — самостійника.

...Ми боремося за визволення нашого народу й тому наша війна є священна. Ми не бандити, не диверсанти, як це нам закидають німці й більшовики з їх завушниками. Ми боремося на рідній землі і в обороні прав нашого народу. Ми несемо високо Прапор Самостійної Соборної Української Держави. З усіма безхребетниками і прихвостнями московського або німецького імперіалізму нам не по дорозі.

Досить неволі! Досить знущання і наруги! Годі вже терпіти! ХОЧЕМО ЖИТИ ВІЛЬНО!

Хочемо вільної, ні від кого не залежної, Української Держави.

Хочемо самі дбати про своє життя, про свою землю і про свої порядки.

Хочемо, щоб український народ був господарем, а не наймитом на своїй землі...

З відозви штабу групи "Озе-

ро" УПА до українського населення із закликом до боротьби проти окупантів за українську державу. Травень, 1943 р.

ДІІ ВІДДІЛУ УПА
загону "02" — групи "Озеро" в районах Житомирської області (фрагмент звіту від 27 грудня 1943 р.)

...Стан Червоної Армії. Світська армія здеморалізована, голодна, обдєрта до краю. Бійці і командири міняють все на горілку. Були часті випадки, що за горілку молоді хлопці діставали гранати, кріси і інші виряд. Командний склад переважно зложений з москалів. Вони в жажливий спосіб поведуться з рядовиками, що бійці падали з утоми, а командири купали їх ногами і казали: "Должен ити без никаких разговоров".

Після заняття терену на чет-

вертий день переводять мобілізацію від 16 до 55 років. Залишають тільки калік. Після переслухання мобілізованих у відділі НКВС відсилають їх на передову. Москалі говорять: "Довольно ми уже намучились за вашу Україну, ви жили два года спокойно, а тепер довольно з вас. Ви должны ити на передовую фронта, чтобы испулить долг, наложенный на нас Советским Союзом".

...Населення незадоволене більшовицькою дійсністю. Воліли б навіть, щоб були німці, як червоні. Невдоволення це основане на тому, що більшовики зразу мобілізують чоловіків на фронт, а в їхніх жінок забирають всі запаси та худобу, яку придбали на зиму. Червоні на постійно забирають усе, говорять: "Ми воюемо, нам усе можна".

*) *Літопис УПА*, Нова серія, Том 2. *Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943-1944. Документи і матеріали*, НАН України та ін., Київ-Торонто, 1999, с. 577-579, 650-652.

—А я в армії служити не буду! — жваво повідомив мені сусідський хлопчик — третьокласник Андрійко.

— Це ж чому?

— Бо старші хлопці сказали, що там бардак. І що можна взяти фальшиву довідку в лікарні і в армію не пошлють, — довірливо продовжує Андрійко.

Я знаю, чому у нашому дворі підлітки так говорять про армію. Двоє хлопців-близнят із нашого під'їзду вже кілька місяців освоюють солдатську науку, а їхня мама мало не щодня бідкається сусідам: і годують там погано, і особисті речі крадуть, і дівчинина трапляється, і валянки взимку одні на всю роту... Якщо навіть відкинути частину материнського суб'єктивізму, картина не вельми приваблива. А якщо до неї ще додати відсутність будь-якої позитивної інформації про армію, дуже слабе військово-патріотичне виховання, неефективну допризовну підготовку, то постає майже моторошне запитання: хто і як захищатиме нас завтра?

Очевидно, саме це запитання стало ключовим для організаторів обласної науково-практичної конференції "Патріотичне виховання в контексті підготовки до служби в Збройних Силах України та її захисту", що відбулася в Кіровограді.

Байдужість, відсутність будь-яких ідеалів, у тому числі й виховних, породжує руйнування пам'яток, занедбаність солдатських могил, відсутність контакту між молоддю та ветеранами. Це тільки зовнішні прояви. А розповсюджені у молодіжному середовищі цинізм, зневіра, безвідпові-

дальність? Вони теж результат відсутності духовної опори особистості, однією з підвалин якої має бути патріотичне виховання.

У школах, за винятком окремих (як у Знам'янському районі, де діє центр виховання молоді "Чайка"), зруйновані кабінети допризовної підготовки, тири, немає навчальної зброї. Цю дисципліну (а це дуже мала кількість годин), як правило, викладають учителі фізкультури, чверть із яких не служили в армії взагалі. Вони не мають військової форми Української армії, якщо у кого і залишилася, то тільки армії колишнього СРСР. До того ж відсутні відповідні програми викладання. Про яку патріотичну наснагу, можливість захопити сучасних підлітків можна говорити за таких умов? Цей аспект пробле-

Фото О. Кутлахметова

НАС ВРЯТУЄ ЗВИТЯ-

ми глибоко проаналізував завідувач навчально-методичним кабінетом фізичної культури і допризовної підготовки Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Микола Коробов. Він запропонував назвати допризовну підготовку основними захисту Вітчизни, а також зазначив, що військово-патріотичне виховання на Заході України має набагато вищий рівень, ніж у центральному регіоні. І це не дивно, бо там живий виховний ідеал — прикладом для молоді є ті, хто йшов боронити Україну в загоны УПА. Ми ж, відмовившись од комуністичної ідеології, чомусь не знаходимо прикладу в подвигах тих, хто захищав рідну землю і отчий дім від будь-яких окупантів. Наш край дуже багатий на героїчне минуле — повстанський рух початку 20-их років минулого століття в Олександрівському, Знам'янському, Новомиргородському районах, Холодноярська республіка, на жаль, і досі залишаються білою плямою і для вчителів, і для громадськості. І тут — непочате поле роботи для управлін-

облдержадміністрації, які організували конференцію. А те, що подібні речі захоплює молодь, не залишає її байдужою, підтвердив виступ заступника директора Кіровоградського обласного центру соціальних служб для молоді Василя Проценка. Він навів приклади, як конкретні, живі справи захоплюють молодих людей, тих, які в інших випадках демонструють нудьгу і цинізм. Василь Семенович довгий час працював із "важкими" підлітками, але саме в його виступі найбільше відчувалась віра у молодь, у те, що вона здатна відгукнутися на справді важливе.

Але чи готова держава сьогодні не на словах, а на ділі довести своє бажання об'єднувати націю навколо прикладів українського героїзму? У нас досі не реалізовані ні отамани повстанського руху, ні воїни УПА. Зрозуміло, що поляки, які однаково шанують ветеранів армії і Крайової, і Людової, давно не мають публіка, на жаль, і досі залишаються білою плямою і для вчителів, і для громадськості. І тут — непочате поле роботи для управлін-

ти, де поховані і ті, хто воював на боці генерала Франка, і ті, хто бився проти них. Така злагода, національне примирення — основа й матеріального добробуту країни. Ми ж досі цього не розуміємо, роздираємо себе на шматки і втрачаємо у духовному сенсі покоління за поколінням, бо виховати їх патріотами на основі розбрату і нерозуміння дуже важко. І все ж, і все ж, і все ж...

Серйозним чинником військово-патріотичного виховання можуть стати громадські організації, об'єднання. У нашій області є скаутська організація "Пласт", яка має чималі напрацювання у цьому плані. Діє вона у тісній співпраці з громадськими організаціями "Молода Просвіта", "Спадщина". Їхні активісти вже кілька років підтримують літні табори для дітей та молоді, екскурсії, походи місцями Холодноярської республіки, взяли участь у зйомках фільму "Незгасимий вогонь Холодного Яру". Про це на конференції згадувалося лише дотично. І зрозуміло чому — якщо молодь виховуватиметься у такому дусі,

хто ж тоді підтримуватиме "ЗаєдУ!" і нинішню владу взагалі? Отож, вона, декларуючи свою зацікавленість у військово-патріотичному вихованні молоді, насправді не бажає, а то й боїться вияву глибинних патріотичних почуттів. Інакше дитяча скаутська організація "Пласт" (або подібні до неї) повинні були б функціонувати у кожній школі. Кіровоградський танDEM "Пласту", "Молодої Просвіти" і "Спадщини" відпрацював форми і методи роботи, тут є молоді люди, здатні і готові до просвітницької діяльності. Вони по крихті збирають кошти на організацію таборів, а якби ж їм ще й державна підтримка! А поки що все тримається на ентузіазмі одиниць, які віддають і свій вільний час, і свою енергію для виховання свідомої молоді, але, все ж таки, мають дуже обмежені, порівняно з потребою, можливості...

У результаті маємо (ці цифри соціологічного опитування навела у своєму виступі начальник управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації Ельза Лещенко) 71 відсоток юних земляків, які не

пов'язують своє майбутнє життя з Україною. На її думку, у Кіровограді просто необхідно створити обласний центр патріотичного виховання дітей та молоді. Важливо також його наповнити неформальним, хвилюючим юну душу змістом.

У цьому зв'язку не можна не згадати ще один аспект — мовний. Мабуть, ніхто не буде сперечатися з тим, що чужою мовою не можна прищепити патріотичних почуттів до рідного краю. На жаль, сьогодні зовсім не ставиться питання про мову спілкування з дітьми в спортивних школах, секціях, гуртках, клубах, де воно всуціль російськомовне. То хто ж їх відвідує — майбутні воїни Української армії чи застрашені солдати сусідньої держави? Чому ж це не хвилює наших державних чиновників?

На самій конференції психолог виховного відділу однієї з військових частин виступає російською, і це сприймається як звичайна річ. Ми настільки збайдужіли до цієї проблеми, щоденне виживання настільки засліпило нас, що почало здаватися, ніби це справді неважливо. Але тільки-но ми беремося до чогось конкретного, хочемо зрушити якусь справу, як одразу й натикаємось, ніби на величезну кам'яну брилу, на відсутність патріотизму, а відтак і мовну проблему...

На обкладинку програми конференції внесено герб клубу патріотичного виховання молоді "Доблесть". Цілком зрозуміло, що той, хто оформляв брошуру, підсвідомо відчув, що це слово ближче до російської мови і українізував його по-своєму — доблість. Цей випадок — дзеркало нашого патріотичного виховання. Ми ніби й хочемо зробити крок уперед, але тут же робимо півкроку назад. Бо не маємо відповідної державної ідеології, твердої позиції, сильного національного духу. А нас же врятує не "доблість", а звияга.

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

•

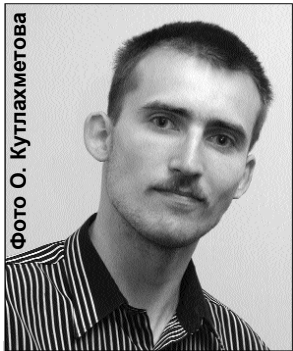

Фото О. Кутлахметова

Минув рік, як зі зміною формату й періодичності тижневика "Слово Просвіти" з'явилася тематична рубрика "Молода країна". Її цікавість і наповненість — наша з вами справа, це мобільність, творчість, молодість. Наш успіх — ваш успіх. Яка молода людина (оригінальність чи стереотипи у самоствердженні, проблеми чи перемоги, бажання змінити світ чи консерватизм) — така Молода країна. Якщо хоч один матеріал вам близький, корисний або цікавий навіть у безглуздості, то ми знайшли один одного, і головне надалі — не втратити. Хочете бачити себе в Молодій країні — приходьте до нас, не бажаете когось там зустріти — візьміть темні окуляри, але все одно приходьте. І не забудьте, звичайно, про передплату нашого тижневика на II півріччя.

РАДОСИНЬ — РІКА ДУШІ

Як ви гадаєте, чи можна навчити звичайну людину писати вірші, чи це доля лише обраних Богом митців? І що потрібно для того, щоб поетичне слово озвалось в душі, а підсвідоме прагнення до творчості вилилося у прекрасні літературні твори?

Члени літературного об'єднання "Радосинь", яке нещодавно святкувало своє перше десятиріччя, здається, знайшли свою відповідь на це запитання. Творити може кожен, кажуть вони, потрібне лише бажання вчитися і наполегливість. А ще є хороший учитель, керівник студії, письменник і перекладач Дмитро Чередниченко.

Саме він 10 років тому в Київському мікрорегіональному інституті вдосконалення вчителів уперше зібрав викладачів київських шкіл, які відчували потяг до творчості. Хто ж, як не вчителі-словесники, повинні працювати зі словом і дітьми? А потім до них долучилися художники, скульптори, журналісти, студенти, школярі і просто ті, хто відчував себе творцем. За 10 років — понад півтори сотні. 33 "радосинці" за цей час стали членами Національної спілки письменників. До того ж, останнім часом до "Радосині" прийшло багато молодих і тала-

новитих поетів...

За "багаторічне сподвижництво на творчій ниві" Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка нагородило Дмитра Чередниченка Почесною грамотою. На урочистому вечорі з нагоди 10-річчя "Радосині" її вручав ювіляру від імені "Просвіти" голова Національної спілки письменників Володимир Яворівський. Один за одним виходили радосинці — і ветерани, і зовсім юні, лунали пісні, гуморески, вірші... Дмитро Чередниченко провів вечір, як завжди, покладаючись на інтуїцію і якість своє особливе відчуття людей. Його відчуття слова і вміння знайти контакт у людській душі, не образивши самолюбства автора, і є секретами зростаючого потенціалу об'єднання. А тому і далі збиратимуться кожен третій четвер місяця радосинці в затишній залі Спілки письменників, читатимуть нові твори, сперечатимуться. Адже, коли поезія нуртує у душі, їй потрібний вихід. І найкраще, коли це відбувається в колі однодумців.

Наталка ПОЗНЯК

ДОВІДКА

Перше заняття літературної студії "Радосинь" відбулося в березні 1992 року. Згодом радосинці стали приймати до Спілки письменників України, але вони й далі відвідували заняття. Тому перейменували літературну студію на літературне об'єднання.

У Довіднику Національної Спілки письменників України чимало радосинців. Тут Ярослава Бабич, Михайло Горловий, Алла Діба, Володимир Дідківський, Ольга Довгоп'ят, Олег Завадський, Григорій Іваненко, Євген Кононенко, Адлер Королів, Анатолій Криловець, Зоя Кучерява, Павло Малєєв та інші. Нещодавно до Спілки прийнято ще трьох молодих — Ярославу Шекеру, Олену Стельмах і Олесю Мамчич. Більше як півтора десятиліття. Є в нас поети, прозаїки, критики, перекладачі...

З'їжджаються на заняття — з Києва, Іванкова, Обухова, Білої Церкви, Переяслава-Хмельницького, Ірпеня, Кагарлика, Умані, з Острога, Вінниччини й Житомирщини...

Що ж означає назва об'єднання?

Це древнє місто на лівому березі Дніпра, яке має літописні назви Радосинь, Родуня, Городисько, Рай. Розкопував його і писав про нього археолог Михайло Сагайдак.

...Воістину прагнемо, щоб одна душа поета чи прозаїка озвалася до іншої. Тим живемо.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО,

БРИЛІ, ШОЛОМИ, ЛАНЦИ ЧИ КРАВАТКИ: ВПАСТИ НА ДЗЕН ЧИ НА ФЛІРТ?

Очевидно, що одяг оцінюється конкретно ситуацією. У купальному костюмі навряд чи доцільно відвідувати оперний театр, як і приходити у вечірній сукні чи костюмі на збіговисько пан-

ків чи хіппі. З іншого боку, багато що визначають підліткові захоплення і світогляд. Абсурдність сьогодення "свободи" полягає в тому, що юні створіння зневажають усілякі там етикетки, пра-

Зовнішній вигляд, одяг — часто є формою протесту, вираженням життєвої позиції або, зрештою, звичайним бажанням "пограти у вар'ята". Тому не дивуйтеся, коли побачите "надто сучасно" і не надто доречно зодягнену молоду людину. Побажайте їй доброго здоров'я...

У підлітків поняття "зустрічатися за одягом" — інакше, ніж у дорослому світі. Воно ж, як правило, — позасоціальне і відображає певний стиль, "імідж" людини. Дітиська "нових українців" полюбують, наприклад, різні "бомжовські" штучки, "панти", "викрутаси" альтернативи й андеграунду, часто тим протиставляючись несправедливості Бога-Грошей. Але умовність такого іміджу впирається в уміння батьків переконати дитя у найвищості і найсправедливішості своїх ідеалів. Спрацює батьківський авторитаризм, з іншого боку — "твердолобність" дітей. Коли ж вдається дитину переконати, що твої гроші і стиль життя — чесні, осяяні талантом та Божим провидінням, коли входиш у нормальний кон-

такт з нащадком — немає проблем. Юний "сноб" стане у всьому наслідувати "предків", одягаючись як падишах, або — як скромний і геніальний буржуа...

Діти пролетарів теж часто "косять" під альтернативників-неформалів, але — з іншої причини. Вони просто ненавидять світоустрій, який довів їх до "болота", і одягом (як і поведінкою) демонструють протест цьому. Або ж кидаються у раціональне русло і готові на будь-які жертви та протистояння, щоб стати схожими на юних буржуа, у всьому їх наслідують, прагнучи не справедливості, а місця під сонцем.

А ще юні серця і голови захопилися усілякими, уже згаданими, світоглядними течіями. Неформалами можна називати усіх — від "толкієністів" до "скін-хедів" (бритоголових). Одяг і зовнішній вигляд, зрозуміло, найперше ідентифікують їх: а'ля лицарські, гоблінські, тролівські обладунки і лахміття послідовників Толкієна; прикиди (зачіски) "колесом" панків; металеві аксесуари (ланци та інші) на тілі металістів і рокерів,

одяг яких обмежується фантазією чорної шкіри; голена голова та мілітарні вибрики в одязі скін-хедів; пацифістський образ із довгим, розпущеним волоссям хіппі, що полюбують прості, натуральні тканини із неясним забарвленням... Усе це — загадані різновиди протесту й "оригінальності" підлітків (менше — дорослих).

Є ще діти суспільства, тобто "нормальні" люди. Багато серед них з інтелігенції, основна маса — вихідці із так званого "середнього класу". Це підлітки та молоді люди, які відразу зробили ставку на свій "талант і працю". Саме тут ситуація обумовлює стиль і настрій одягу, саме тут одяг може найкраще виявити свободу і характер людини.

Мода і кумири у світі кіно й шоу-індустрії — теж аргумент стилістики моді. Особливо для юних панянок, що прагнуть якнайбільшою уваги й симпатій юнаків, керуючись матеріальним, але сильним материнським інстинктом. Жертви невинного флірту і романтики закоханої часто готові посидіти на голодну пайку

Фото О. Ващенко

батьків, пожертвувати усім, створюючи у погоні за "модною" образ добра, краси, любові та щастя. Немалі гроші батьків (якщо такі є, звичайно) ідуть у кишені славетних і бульбашкових модельєрів, виробників одягу та парфумів, у салони природної та хірургічної краси. Молоді панки (наголос на останньому складі) прагнуть, у свою чергу, виглядати принцями-спадкоємцями, але зовнішність для них — річ не першорядна. (Недарма ж народна приказка глаголить, що чоловік має бути трохи красивішим за мавпу). У наших парубків на першому місці — високі технології (ПК, ігрові галяуцінації, світова павутина, мобілка і пляшка пива), ще — спортивна конфігурація тіла, брита голова, десяток доларів у кишені, філософія (вчасно впасти на "дзен"),

знання кількох іноземних мов і кількох конфігурацій кохання.

Панни (наголос на першому складі) — інша справа. Удень — "максі", ввечері — "міні", в процесі — "дудочки", після — "кльош". Ім'я якоїсь "зірки" під серцем чи на задній кишені вражає, ще більше — приколи і стюби, кредо — написи на одязі. Останній кайф, очевидно, — верески й інтимні шепотіння перших модельєрів (українські аси моди почали навіть відсудувати закордонні).

Але сезон і погода — найперші диктують вбрання для молодих, так і досвідчених. Наразі — літо, що одягу просто не терпить. Панни отримують чергову нагоду підкреслити свою красу й тепло, панк — свою розважливість та інтелект. Зрештою, кожному — своє...

НЕ СУМУЙ, СТАНДАРТ — НЕ ВРОДА

Кажуть, що врода — не головне. Але іноді складається враження, що життя більше посміхається вродливим. Підлітки, очевидно, — найбільш залежні від зовнішності, адже це практично єдине, що презентує їх у дорослому світі. Не дивно тому є і надмірна самокритичність дітей до свого вигляду, коли глобальними є навіть звичайні життєві проблеми, коли так часто душу й тіло атакує депресія.

Зовнішність у підлітковому віці змінюється дуже швидко, змінюється природно, але її власник, очевидно, майже не помічає цього, перетворюючи свій фізичний розвиток на трагедію. Сприймати зовнішність просто як оригінальність, неповторність людини, як власний образ не так просто. Середовище дорослої нетерпимості, яку зустрічаємо на кожному кроці, зрештою, не сприяє цьому, нівелюючи цінність людини.

Агресія підлітка до інших (чи до себе) від власної незадоволеності своєю зовнішністю інколи досягає крайніх форм, і цю агресію, на жаль, здатна викликати лише несхожість на інших. Примітивний приклад — симпатична дівчина, яка розвивається найшвидше від усіх у класі. Найсильніша фігура і найвищий у класі зріст можуть спричинити у неї глибокі комплекси. Тому вона виходить до дошки, горблячись, а кожен вихід — то стрес. У підсвідомості, до того ж, можуть маячити вигукі однолітків "Каланча!", не надто етичні зауваження учителів про її "колесисту" спину, більш уважні, але не менш настирливі нагадування матері...

Повернемося до "стандартів" зовнішності. Звідки вони беруться? Хто вигадує ці рамки краси і потворності? Чи не такі ж люди, як ми? Можливо, вони хочуть переконати світ, що найкраще відчувують і розуміють красу, або навіть самі є найдосконалішим її втіленням? Може, стандарти нам нав'язують рекламні діячі, бізнесові люди, які отримують прибутки від того, що ти сідаєш на чергову модну (чи шкідливу) дієту, купуєш якийсь "суперфективний" засіб покращення свого вигляду (від кремів до пластичних операцій)? Окрім того, з екрану на нас дивляться люди, над зовнішністю яких працювали безліч спеціалістів і неспеціалістів, що накладали на шкіру купу шарів різного "мастила", подовжували вії, робили ціле кіно з волоссям (перуки й інше), а головне — над цими "суперлюдьми" працював комп'ютер...

На дії та думки ровесників людини реагує завжди найвразливіше, забуваючи, що часто критика оточення (особливо у підлітків) — це просто заздрість. А суто підліткові комплекси? Так, багато дівчат і юнаків болісно реагують на появу прищів, вугрів, якщо юнаків дратує відсутність волосся у певних місцях свого тіла (як у дорослих чоловіків), то у дівчат, навпаки, викликає паніку оволодіння.

Зовсім не обов'язково вдаватися до пластичних операцій, експериментуючи із зовнішністю, здоров'ям і самою природою. Можна експериментувати й простою зміною одягу, зачіски, навіть стилю життя. Одяг і зачіска, очевидно, можуть підкреслити "родзинки" нашої зовнішності чи характеру, можуть і приховати те, що змушує нас комплексувати.

Олександр СОЛОНЕЦЬ
Наталія ПОПОВА

СЕКС НАЛЕЖИТЬ СИЛЬНИМ

Учені ідентифікують перші захворювання на СНІД у Африці 1959 року, Північна Америка зіткнулася з груповими виявами СНІДу в 1981 році, 1983 року в Парижі відкрито ВІЛ, що спричиняє цю хворобу,

у 1985-му ВІЛ/СНІД поширився вже в 40 країнах світу. Сьогоднішня офіційна статистика — 36 мільйонів ВІЛ-інфікованих і 16 мільйонів померлих. Найвищі темпи поширення — в Україні...

Молодь — найбільша група ризику. По-перше, сексуальне життя прихильніше як до молодих, так і до ВІЛ/СНІДу. По-друге, наркомани починають і закінчують теж, як правило, молодими. По-третє і по-енне, людина хоче всього і одразу...

Інтелектуальну еліту кинуту на приборкання епідемії і порятунком молоді, людства. Десятки років, десятки мільярдів доларів і гривень витрачається на лікування і профілактику СНІДу. Планета насичується суперсучасними і супердорогими ліками, контрацепцією. Молодь із соціальних роликів телебачення, з бігбордів уже віднайшла начебто рятівну формулу. Презерватив — безпечний і вільний стиль життя, два в одному. Це доступне майже всім, це "вживають" майже усі, але кількість жертв вічної Венери чомусь не зменшується — навпаки.

Високі уми борються проти хвороб. Як не абсурдно, це ще аж ніяк не означає боротьбу за здоров'я. "Причина ж — перше, а не наслідок" — виправдовуються

фото Петра Гончара

Краса і чистота

медики. А у цьому постмодерному "вільному" світі є немодним і примітивним навіть говорити про розпусту у всіх різновидах та жанрах. І не дай, Боже, "нетолерантності" до когось! Гуманно забезпечуємо їх наркотиками, партнерами, шприцами і голками, аби кайф був не останнім, ладні власноруч "озброювати" презервативами дітей від народження, пропагуючи "вільний, але безпечний секс", — тільки б не обмежувати фізіологічну свободу людини. Цей гуманізм вважається найвищим добром нашого надрозумного, надрозвиненого світу: називати речі своїми іменами — нерозумно, говорити про мораль — аморально (ображаєш людину).

Якось дивно і смішно (!) чути

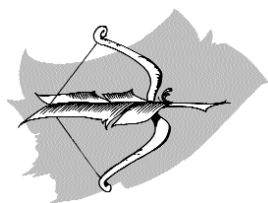
вона від сексу до шлюбу. У Північній Америці і Європі ця ініціатива вже набуває найбільшої популярності серед профілактичних заходів. У нас підлітково утримання, очевидно, — екзотика, розмови про фізіологічну і психічну шкоду ранніх сексуальних зв'язків сприймаються або як старечий маразм, або як релігійний фанатизм. Щоправда, постійно напружує страх "підхопити" СНІД, сифіліс, інші "подарунки" Венери, страх завагітніти — але не зупиняє... Спочатку секс стає звичайною розвагою, потім — вульгаризується і втрачає будь-яку красу і цінність. Варто лише подивитися на тризнакові розписи на стінах шкіл, будинків, громадських вбиралень... Виконавчий директор органі-

зації "Молодь на розпутті" (котра теж пропагує секс у шлюбі) Пітер Котелес вважає, що нереально переконати більшість наших підлітків утримуватися до шлюбу, бо це — зміна характеру. І хоч громадська структура підготувала тисячі викладачів навчального курсу "Життя на розпутті" у 45 країнах (в Україні — 1700), — єдиною країною, де вдалося призупинити темпи поширення СНІДу, є африканська Уганда. Як запевняє Пітер Котелес — саме завдяки тотальній пропаганді здорового способу життя та утримання від дошлюбних статевих стосунків; там "нове покоління виробило сильний характер із стовідсотковою гарантією уникнення таких проблем як СНІД".

Але вчасно дати дитині інформацію про секс — теж, виявляється, нетолерантно і аморально, особливо там, де його "ніколи й не було". Сексуальні комплекси дорослих примушують подекуди сприймати статеву культуру підлітка як розбещення. Таким чином, секс постає як "тваринний інстинкт", тілесна необхідність і наслідок, що сором'язливо приховується або розпущено виставляється...

В іншому випадку, на щастя, його ще називають цінністю, символом кохання, шлюбу і любові, називають ті сильні і здорові характери, яких Бог навчив любити раз і назавжди...

Олександр СОЛОНЕЦЬ

Указом Президента України Леоніда Даниловича Кучми “Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року” (від 13 березня 2002 року) передбачаються з 2003 року заходи відзначення події в усіх регіонах України на кошти Державного та місцевих бюджетів Ук-

раїни. Чи не означають подібні заходи початок нового етапу проазійського руху України? Цей факт коментує тижневику “Слово Просвіти” Станіслав КУЛЬЧИЦЬКИЙ, професор, доктор історичних наук, заступник директора Інституту історії України НАН Украї-

Фото О. Кутлякметова

— Коли ми говоримо про 350-річчя Переяславської ради, то мимоволі згадуються події 50-річної давності, коли святкували 300-річчя возз’єднання України з Росією. Під цим гаслом було організовано величезну пропагандистську кампанію, Україна дуже багато виграла від того. Тоді, у 1954 році, минув лише рік, як помер Сталін, а саме за Сталіна (з 1928 по 1953 рр.) Україна перебувала у безперервному стані стресу, усі репресії тоталітарного режиму було спрямовано передусім на Україну. Просто тому, що Україна була найбільшою національною республікою і тому, що Радянський Союз був обрудно сконструйований як співдружність держав з дуже великими повноваженнями у кожній, аж до права виходу з Союзу. І буквально в одну добу це закінчилося. На другий день після смерті Сталіна припинився масовий терор. Для України це була епоха раптового перепаду від жахливих явищ сталінізму до дуже ліберального ставлення у Москві. Прикладом може служити навіть передача Криму Україні, яка була на часі і в 17-му, і в 19-му, і в 20-му році. Отже, згадуючи події, які передували 300-річчю возз’єднання (як тоді говорили), і згадуючи те, що відбувалося впродовж останніх п’ятидесяти років, ми бачимо абсолютно іншу Україну і абсолютно іншу Росію.

І тепер ця дата слід відзначати. Цю дату не можна забувати, як не можна забувати і татаро-монгольське нашествя на Київську Русь, і наполеонівське вторгнення, будь-які інші важливі події.

Що ми зараз знаємо і думаємо з цього приводу і як треба відзначати цю дату? Думаю, так відзначати, як кожному спаде на думку. Тому що у нас тепер демократія, у нас нема єдиної державної політики стосовно історичних дат, у нас історична наука вже не піддається диктату держави. Суспільство в Україні різнопланове, є люди, які б хотіли мати тісніші стосунки з Росією, є люди, які, навпаки, хотіли б мати якомога менші стосунки. І ті й інші мають право висловлювати думку, і ті й інші мають право відзначати 350-річчя Переяславської Ради так, як вважають за потрібне.

І тому в Указі Президента написано дуже просто: “враховуючи значення Переяславської козацької Ради”, — не “прогресивне

значення”, не “трагедійне значення”, а просто “значення”. І ця подія дійсно мала велике значення, бо перевернула долю України. Хотілося бути зовсім самостійними, і Богдан Хмельницький докладав до

тер, і Україна перетворилася просто на групу губерній. А в 1917 році ще не було відомо, які губернії — українські, які — не українські. Пам’ятаємо, яка була суперечка між Тимчасовим урядом в Петрограді і Цен-

тральною Радою в Києві відносно того, чим є Україна. Чи це ті самі 5 губерній, з якими Богдан Хмельницький перейшов у підданство до царя московського, чи це ті дев’ять губерній, які за переписом населення 1898 року були переважно українськими за національним складом (за мовою і вірою). Мабуть, треба оцінювати значення Переяславської Ради як такої, що відвернула її од Польщі і привернула до Росії, в результаті чого Російська, чи, правільніше, Московська держава раптово стала іншою за своєю якістю, вона стала імперією. Імперією Російська держава стала не в 1721 році, коли Петро I проголосив це, підбиваючи підсумок під цілим процесом, що тривав багато десятиліть. А почалося усе це

польських магнатів-кріпосників назавжди, підірвавши силу Речі Посполитої, — як не прикро, воно дало додатковий шанс Московії як імперії. Приєднавши Україну, скориставшись ресурсами України, Росія продовжила безупинне просування по всіх параметрах (і на південь, і на захід, і на схід), аж врешті ця імперія поширилася на три континенти: на Америку аж до Каліфорнії, не кажучи про Аляску, в Європу, звичайно, і основна частина — в Північну Азію. Це була традиційна імперія, котра рано чи пізно мала загинути, як загинули всі традиційні імперії, причому це трапилося практично в один момент, після Першої світової війни, і в результаті Першої світової війни.

— Чи не здається Вам, що ми трохи лукавимо, говорячи про безцінність цього “відзначення”? Традиційно ж кожна держава, як і наша, відзначає якусь історичну подію з позицій сьогодення: то — успіх, прогресивний крок, то — поразка, і більше її не має бути. Такі відзначення — певна наука, як і погляд уперед. Чому ж ми так лаконічно обмежуємося словом “відзначення” щодо річниці Переяславської ради? Чим же було об’єднання України з Росією: трагедією чи тріумфом?

— Власне, я як історик не можу тут не сказати, що об’єднання з Росією було найкращим виходом зі становища у тому 1654 році. Якщо не виходило завоювати незалежність від усіх, то між турецьким султаном, московським царем і польським королем — це був найкращий вихід, і це дуже просто доводиться. Адже Україну врешті-решт поділили навпіл за Андрусів-

ським перемир’ям. Так от, де залишилися ті свободи, завоювані в процесі визвольної боротьби, починаючи з 1648 року? Вони залишилися на Гетьманщині, вони не залишилися на Правобережній Україні. Правобережна Україна була негайно знову поглинута польськими магнатами, знову відновилося кріпосне право, і нібито нічого й не відбувалося, буквально через півсотні років усі завоювання української революції зникли безслідно. А Гетьманщина аж до Мазепи, тобто до 1708 року, була більш-менш самостійним утворенням, державним утворенням у складі Росії, яка ще, власне, й не була імперією офіційно. Але цілком зрозуміло було Мазепі, що Петро хоче бюрократизувати й вестернізувати Росію, наздоганяючи Захід, і хоче привести усе до спільного знаменника. Тобто усі старі козацькі вольності Петро намагався ліквідувати, що добре розумів Мазепа, й тому виступив проти Петра, маючи в особі Карла XII якусь надію на успіх. Але, з іншого боку, невдача Мазепи допомогла ліквідувати Гетьманщину згодом. Процес “перетравлювання” України відбувався дуже повільно, але — невідворотно, бо Україна вже перебувала в державному тілі Росії, яка, як всяка імперія, прагнула усі автономії, іногородні тіла “перетравити”...

Якщо на мить уявити, чим була б Україна у складі Османської імперії, то — маємо приклади Сербії чи Греції. У складі Османської імперії було чимало православних держав, і бачимо результати, бачимо релігійний гніт, гніт азіатської деспотії...

Що зараз, власне, зближує і роз’єднує наші народи? Росіяни — нація імперська, що мало хто розуміє.

Але Росія була не колоніальною імперією, як Британська чи Французька. Росія була традиційною імперією азіатського типу. Така імперія, як Китайська або Російська, мала тенденцію до асиміляції населення, і це було державною політикою. І те, що китайці сьогодні — мононаціональна нація (98% — ханці, китайці), свідчить про те, що всі інші народи за 5 тисяч років на цьому китайському субконтиненті “перетравилися”. І така ж доля мала б чекати і всі народи в межах Російської імперії, якби було ще в запасі 200—300 років. А українці й росіяни настільки пов’язані, що багато хто з українців навіть думає, що в такому “перетравленні” немає жодної трагедії (так і росіяни думають). Інші українці, і таких більшість, — вважають це найбільшою трагедією. І саме тому, що вони так вважають, існує Україна як нація, як самостійна етнічна територія. І те, що вона в ХХ столітті виявила такий жорсткий опір систематичній і цілеспрямованій асиміляції — свідчення цьому. Є у нас дві постаті, однаково геніальні, що своєю долею показують цю різницю у ставленні українців до Російської імперії — це М. Гоголь і Т. Шевченко. Це — постаті-символи. Шевченко — як символ незнищенності української ідеї, символ об’єднання всіх українців (і “австрійських”, і “російських”), символ Великої України. Гоголя ми не відкидаємо не тому, що він — геній, а тому, що він — наш, і були таких геніїв сотні, які поставили себе на служіння Російській імперії.

Я співчуваю тим росіянам, які вважають, що немає українців, бо українці будуть завжди. Якщо втрачати життєві і державні сили на те, щоб домогтися колишньої імперської величі, — можна загубити ту перспективу, яка зараз є перед усіма народами, адже треба щось вирішувати і щодо татар, і щодо чеченців, і щодо інших...

— Відзначаючи Переяславську Раду, ми не зближуємося із Росією, віддаляючись од Європи?

— Ні, такий висновок робити не можна. Бо те, що я казав, стосується історії. А тепер, коли ми стоїмо вже на початку ХХІ століття, і перед нами широка дорога, то спершу запитаймо себе, чи варто нам об’єднуватися з Росією в єдину державу? Мабуть, якщо зробити зараз опитування, то більшість, як і в 1991 році, таке об’єднання відкине.

Зараз кажуть, що треба разом з Росією йти в Європу. Я не приймаю таке. Треба просто йти в Європу. Так, в умовах глобалізації необхідні колективні зусилля, щоб захищати свої національні інтереси, а в Європі ми маємо шанс зберегти національну ідентичність, бо там, як правило, — національні держави... Єдине, що треба — добре працювати.

Малюнок Ю. Козюренка

ною логікою і вже з іншими поколіннями. І все було зовсім інакше. Ясна річ, коли казали 50 років тому, що український народ боровся тільки за те, щоб возз’єднатися з великим російським народом, то це — абсолютно неправильно. Це не треба особливо пояснювати. Не боровся ж український народ за те, щоб знов потрапити під кріпосне право, в яке він таки потрапив у Російській імперії, не боровся він за те, щоби все було тут ліквідоване, що мало національний харак-

з 1654 року. І оця імперія тоді дійшла не тільки до України, бо ще за 100 років до Переяславської Ради було поставлено завдання заволодіти спадщиною Київської Русі. І саме через те Литовська держава об’єдналася з Польським Королівством в єдину Річ Посполиту в 1569 році, саме через боязнь московської агресії. І те, що зсередини спалахнула Річ Посполита, що українські селяни і козаки підняли не просто повстання, а справжню революцію і знесли панування

Чесний журналіст подібний до священика. СENS його життя — у служінні читачеві. Читачеві конкретному — передплатникові, дописувачеві, неспокоїному критикові, своєму; саме з таких небайдужих складається найбільш національно активна частина суспільства.

І в цьому служінні журналіст є подібним до Суспільної Трійці: *по-перше*, він тоді свідоміший громадянин, тобто Патріот; *по-друге*, Службовець Державний (не плутати з тими державними службовцями, що мають ранги, привілеї і професійно брешуть за натяками чи навіть вказівками з адміністрації); *по-третє*, Той, що греблю рве. Греблю зла на дорозі до правди.

Це все кажу про національно свідомих журналістів, а не про тих, хто за гроші, нічим не ризикуючи, приємно і заохочуюче пише про видатні досягнення деяких відомих осіб, незважаючи на їх гнилу суть лакованих професорів-плагіаторів, перспективних підлабузників, професійних пройдисвітів, підлих паскудників.

У журналіста є багато можливостей скористатися зі свого привілейованого становища: зустрічаючись із великою кількістю високих посадовців і пишучи про них, він може й собі вирішити деякі проблеми. Аяке, у тому "вищому" світі, де накардені гроші рахують на тисячі, і то не гривень, а доларів, завжди є з ким домовитися "у взаємному інтересі".

Через те, шановні читачі, ви маєте нині такі широкі можливості читати в багатьох газетах яскраві розповіді про новий асортимент товарів у секс-шопах; про друзів-гомосексуалістів, які взяли на ножі один одного, бо не поділили між собою повію; про благодійну (ба, навіть християнську!) діяльність відомого державного діяча (про те, що він вивіз з України не одну сотню вкрадених ним мільйонів доларів, не повідомляється, зате нині він ніжно посміхається нам з телеекрана, а то й з депутатського крісла); про пікантні подробиці життя відомих зірок естради (що має, очевидно, допомогти нам пережити наші проблеми); анекдоти, в центрі яких відкрито фігурують нині частини тіла, які людство прикривало протягом усієї своєї історії...

Читач має багатющий вибір. Плюралізм у дії, поможений на фінанси сучасних акул того, що у нас називають бізнесом, а в цивілізованому світі — зоною брудних грошей, надає можливість багатом виданням не тільки натхненно брехати, а й підносити цю брехню до рівня засад державної політики. Тому прирівнювання журналістики до іншої найдревнішої професії доволі часто вже не сприймається як шокуєче перебільшення, а тим більше — як образа.

На тротуарі біля парку Шевченка до мене кидається дівчина з мікрофоном, а її колега-оператор уже наставив телекамеру мало не впритул до мого обличчя:

— Чи Ви знаєте *правила* *хорошого тону*?

— *Знаю*, — автоматично відгукуюсь, а дівчина веде своєї:

— А чи *дотримуетесь* *цих правил у житті*?

— *Дотримуюсь*.

— *Назвіть хоча б одне з них!*

Чи чула ця журналістка про оте "хоча б одне" прави-

ло гарного поводження, подане Ісусом Христом: не робити ближнім того, чого не бажав би собі?

Отак, ідучи собі після репетиції з костьолу, наривається людина на екзамени з ерудиції просто на вулиці. І все через те, що від журналістів їх хазяї вимагають подавати на шпальти і в ефір будь-що *цікаве*. Цікавим є виставити людину на посміховисько.

Бо нинішня ліберальна ідеологія псевдобізнесової епохи грабіжницького нагромадження капіталу вимагає від авторів публікацій унікати висвітлення проблем, які примушують людину замислюватися. Жодних сумнівів! Усе йде правильно! У рекламній паузі посеред телефільму тобі розкажуть, який має бути твій найкращий смак, яка краща твоя політична партія і до якого банку тобі краще покласти (якщо у тебе є що).

А проблеми... Та в кого їх немає?! Он, десятки тисяч

мікрофоном не спробує спитати у Президента: чи він знає правила гарного поводження і чи завжди дотримується?

У нашому "Слові Просвіти" ми ніколи не опустимося до кастрованих і сухих інформацій, а продовжуватимемо вести відповідальну розмову з читачами про наші проблеми і шляхи їх вирішення. Ми знаємо, що наш читач хоче знати про тих, кому (і чому) варто вірити, як і про тих, хто цього не вартий; наш читач хоче також вірити тим, хто про нього (і для нього) пише; читач хоче бути не тільки споживачем страви, звареної журналістом, а й мати право вибору страв, замовляти їх згідно зі своїми смаками, бути в партнерському контакті співробітництва зі "Словом...". Популярним не лише в просвітянському середовищі.

Щоправда, тут (тобто у нашому "контракті" між читачами і газетою), крім відо-

ли вам музику вимкнуть?!

Пропозицій багато, та поки що співати нічого. Німа Україна без Гімну — це тема не для інформацій, а для рішучих, палких висновків і дій!

Напередодні кожного місяця я подаю план моїх публікацій і, хвала Богу, переважно вдається його виконати. Буває частенько, що доводиться підписувати публікації псевдонімами, щоб не переобтяжувати читача одноманітністю повторення мого прізвища. Буває, що подаю дуже гострі, конфліктні матеріали. Але це — від необхідності, бо нас правді більше люблять розповідати про речі приємні, які наповнюють читача справжнім оптимізмом, вірою і дають підстави для позитивних очікувань. Гадаю, що й читачам більше подобаються різні форми діалогу, а не монологу.

Отже, у новому передплатному півріччі продовжу-

св. Ігнатій з Лойоли — засновник ордену єзуїтів, автор знаменитого твору "Духовні вправи", він двічі стояв перед судом інквізиції і переконав суддів своєю вірою в Ісуса та власною мудрістю; Феофан Прокопович, жага якого до знань і покликання до просвітницької діяльності були міцнішими, ніж міжконфесійні бар'єри; Василь Срошенко — сліпий письменник, мовознавець-поліглот, мандрівник, мораліст, просвітитель; Володимир Маяковский — чи не найбільший романтик утопічного суспільства загального порядку і рівності, трудяга, благодійник і меценат, який став перепоною для більшовицьких паскудств, а отже, й їх жертвою; священик Едвард Станек — нинішній ректор Вищої Духовної Семінарії у Кракові, який, крім своїх видатних робіт у галузі гомілетики, опублікував також понад 50 надзвичайно цікавих книжок про духовне жит-

ПО-СУСІДСЬКИ

ТРЕБА БУДУВАТИ МАЙБУТНЄ

Посол Республіки Польської в Києві Марек Зюлковський люб'язно зібрав журналістів, щоб поінформувати українське суспільство про цілу низку заходів польської сторони в інтересах польсько-української співпраці.

Щоправда, спочатку три чверті питань, поставлених моїми колегами з інших українських видань, стосувалися не конкретних аспектів розвитку співробітництва між Україною і Польщею, а... цвинтаря у Львові. Хоча цілком очевидно, що запитання з цього приводу треба ставити не Послу Польщі.

Гасла Петлюри-Пілсудського "За вашу і нашу свободу" та "Без незалежної України не може бути незалежної Польщі" витримали історичні випробування і нині не втратили своєї актуальності. Про це, зокрема, свідчить ціла низка заходів польсько-української співпраці найближчого часу, з якими ознайомив журналістів польський Посол в Україні:

25–26 травня — Дні польської культури. Українсько-польський бізнес-форум (Бердичів).

27 травня — прибуває до Києва міністр економіки Польщі з численною делегацією польських підприємців, котрі везуть чимало торговельно-економічних пропозицій.

4 червня — відкриття виставки польської наукової книги (понад 2000 назв) в Національному університеті ім. Т. Шевченка в Києві.

6 червня — відкриття польсько-української виставки і бізнес-форуму в Дніпропетровську.

26 червня — польсько-український економічний форум в Жешуві, а за ним — зустріч і переговори керівників урядів двох країн, підписання важливих економічних документів.

А економічних проблем, які потребують негайного вирішення, достатньо. Наприклад, для доцільного запуску нещодавно прийнятого до експлуатації нафтопроводу Одеса-Броди з припортовим нафтотерміналом необхідно 2 млрд. доларів. Ясно, що слід залучати приватний капітал і створювати міжнародний консорціум для посилення гарантій ефективного використання цього унікального нафтокомплексу. Тим більше, що українська сторона не пропонує брати на себе управління своєю частиною.

Щорічно 6 млн. українців перетинають польський кордон. Крім студентів, науковців, бізнесменів, мігрують в обидва боки прості люди, заробітчани. Ця проблема також потребує розв'язання. Як заявив на брифінгу 21 травня Посол РП в Україні Марек Зюлковський: "Прикордонний обмін — це одна із ціностей в наших стосунках. Необхідно легалізувати українських заробітчан, забезпечити їх страхуванням, медичним обслуговуванням та іншими цивілізованими елементами легалізації. Жодним чином польська сторона не хоче, щоб справа цвинтаря була кимось використана для погіршення наших стосунків, для дистанціювання Варшави від Києва".

Отже є можливість співпрацювати без конфронтації.

Стефан КОСТКА

Фото О. Кутлахметова

ватиму писати про багатства нашої землі, про добрі справи наших патріотичних співгромадян, про людей, цікавих своєю працею і чесною, моральною позицією в цьому непростому житті. Звичайно, буду й надалі допомагати дописувачам розмішувати їх матеріали на шпальтах нашого "Слова..."

Серед великої читачкої пошти, обсяг якої постійно збільшується, редакція отримала два листи, в яких обурення дописувачів висловлювалося ще й у такий особливий спосіб: "Що це за розумник такий — за все береться писати, все він тобі знає й демонструє тут нам свою компетенцію на всі боки!"

Беруся не за все, а тільки за те, що вмію пояснити собі й іншим, з чого маю освіту і досвід роботи: гірничий технік у шахті (і не тільки на Донбасі), будівельник (і не тільки в Норильську), економіст промисловості (і не тільки в НДІ), головний конструктор проекту (і не тільки з акустики плазмотрона), викладач (і не тільки курсу функціонально-вартісного аналізу), вчитель польських мови (і не тільки в школі), автор книжок (і не тільки українською і російською), співак (і не тільки в парафіяльному хорі), перекладач (і не тільки віршів Кароля Войтили), власні вірші пишу польською...

Серед моїх взірців для наслідування в певних речах, ситуаціях і творчості є такі світочі вільної думки, як

тя людини.

Моє внутрішнє гасло і критерій: memento mori (пам'ятай про смерть). Так вітаються члени ордену каноністів, у монастирі яких прожив коротку, але дуже важливу частину життя. Невиправний оптиміст.

Сподіваюся, що читачам нашого "Слова Просвіти" буде легше сприймати мої публікації в другому півріччі цього 2002 року, який, як про це було попереджено ще на його початку, принесе досить відчутні несподіванки.

Якщо ви хочете, щоб ми про вас писали, то ми повинні мати певність, що ви нас читатимете. Причому, регулярно! Бо сенси життя журналіста — у служінні читачеві.

Шануймося!

Євген ГОЛИБАРД

СЛОВО ПРО СЕНС

Трапилося: схопив грип, а за тим — ускладнення з легенями. Отож змушений був дати собі раду між пігулками, гірчичниками, компресами і думати про сенси життя.

І ПРО НАШЕ «СЛОВО...»

щодня риються у смітниках по всій Україні — та хіба ж це актуальна тема? Тут, головне, не прогавити черговий доленосний Указ Президента, або своєчасно впелити його чергову видатну цитату у логічно побудований коментар про мудру діяльність керівної адміністрації (про яку в Конституції України, між іншим, немає жодного слова!). Можливо, адміністратори тебе помітять і "висунуть"...

Кілька років тому запросили прочитати лекцію з творчих методів пошуку в інституті журналістики. Прийшов у призначений час, а пані доцент на кафедрі раптом каже: "Розкажіть їм, що про сім типів іміджу". Так я вперше дізнався про те, що вміти подати себе нині вважається чи не важливішим, ніж уміти думати, аналізувати, боротися за правду в собі, в ім'я правди для інших.

Далі — більше. Уже під час лекції — а це були студенти III курсу — я дізнався від них, що журналіст не повинен переконувати читача ("це нікого не цікавить!"), а повинен тільки подавати інформацію. Мовляв, читач сам розбереться. Так їх навчили. Ще й зараз доводиться чути: газета має формувати. Оце вона й є — ліберальна демократія...

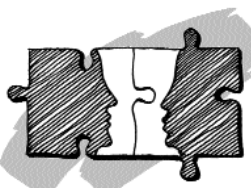
Строго кажучи, це означає, що журналіст не має права на розмову з читачем, на діалог, на обговорення проблем, на висловлення своєї думки. А тоді навіщо журналістові знати про те (про тих), про що (про кого) він пише? Тоді — за що купив, за те продав.

Головне, щоб *цікаво*. А от цікаво: чому та дівчина з

мих і всім зрозумілих положень про наші журналістські обов'язки, є також один важливий пункт, який потребує взаємного уточнення, а саме: повностороннього тижнева газета, яка бере на себе такі поважні обов'язки (і, як читачі мали змогу переконатися, якісно і в повному обсязі їх уже виконує фактично), не може коштувати так принизливо дешево, як це було досі. Журналісти повинні за щось існувати. Інакше ми втрачимо газету, яка нині тримає ніким не побитий (і нікому не потрібний) рекорд найнижчої ціни не тільки в Україні, а й у світі.

Сфера моїх творчих інтересів і, значною мірою, відповідальності як члена колективу газети, — проблеми економіки (переважно виробничої), актуальні тенденції і шляхи розвитку Української Держави, висвітлення позитивних прикладів трансформації суспільства (у тому числі на досвіді найближчої нам Польщі), розвиток українсько-польських взаємин, питання освіти і виховання, духовності, релігії...

Зрештою, читачі добре знають це з моїх публікацій. Хоча й не всім і не завжди вони подобаються. Наприклад, моя точка зору щодо Гімну України викликала обурення у деяких переконаних у тому, що у нас і так усе добре. А мені в черговий раз було соромно з цього приводу, коли нещодавно повна зала новообраних депутатів Верховної Ради напружено і згуртовано мовчала, слухаючи музику німого Гімну на одинадцятому році нашої незалежності, посилюючи сором оцією мовчанкою. А що "співатимете", ко-

НОВІ «ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ» НА ЗАМОВЛЕННЯ ВЛАДИ

Реклама стала вирішальним фактором політичного процесу. Найновіші дослідження показують, що сучасна політична реклама має набагато більшу сферу застосування, ніж просто ознайомлення з позицією кандидата з різноманітних питань. Найважливіша її процедура — рекламування «найкращого із найкращих» лідерів. Вона рівномірно приділяє увагу іміджу кандидата й пропаганді його програми. Врешті, політична реклама у передвиборних кампаніях має на меті переконати виборців зробити те, чого від них хоче, потребує людини, яка запластила за рекламу, а саме: проголосувати за певного кандидата і тільки за нього, і ні за кого більше. Можна сказати, що коли рекламодавці платять, вони очікують відповідної реакції від людей. Кажучи образно, «хто платить, той замовляє музику». Але далеко не завжди ця музика подобається людям чи переконує їх у необхідності «підспівувати».

Це добре продемонстрували останні вибори в Україні. Ті технології, що використовувалися, ми розглянемо на прикладі блоку Віктора Ющенка «Наша Україна».

Проблема назви блоку «Наша Україна» була в тому, що експлуатація слова Україна була масовою і в інших блоках, тому скоріше те, що блок мав ім'я свого лідера, робило його більш знайомим для виборчого людю. Хоча як на мене, після перемоги можна з приємністю такі сказати: «Україна — наша!»

Найбільш вдалим під час виборів виявився **слоган блоку**: «Не словом, а ділом!», хоча цей слоган потрібно було заслухати. І Ющенко його заслужив!!!

Технології, політичні технології, іміджеві кейри... (комп'ютери, принтери... як там далі було у набридливій рекламі). Але головною технологією блоку були **ПОРЯДНОСТІ, ЧЕСНІСТІ, МОРАЛЬНІСТІ, ЛИЦЕ БЛОКУ** (мається на увазі рідкісне по своїй форсайтив-

ській скульптурній ліпці обличчя Віктора Ющенка), **ВІРА І ДОВІРА** (масова!) **ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ЗАГАЛУ** до лідера, його особиста **ХАРИЗМА**.

І, виявляється, виборчий люд — не така вже й дурна маса. Люди не «купилися» на технології та якусь «багатомільйонну» рекламу, не було «агітаторів-главарів», не було гвалту, крику, обіцянок.

Головною технологією виявилася повага і довіра до людей, відкритість і безкінечна толерантність.

Використання чорного піару проти Ющенка хоча і зашкодило блоку, але не змогло зачорнити образ **народного виборця**. Ні надії і «клікушество» сувереністів, ні сумні «прогнози» його опонентів не зашкодили блоку впевнено перемогти по всій Україні.

А що чорного піару було досить, свідчать статті стосовно Віктора Ющенка і його блоку. Зневажливе ставлення до лідера і блоку, «прогнози», що ось-ось усе розвалиться, — ось тон майже всіх публікацій.

Назвемо всіх по-іменню:

«Київські відомості», 2 лютого, 2002. Політика, новини і коментарі

Тріщить по швах «Наша Україна»

...у блоці Віктора Ющенка посилюються розбрат, метання та образи.

...блок Віктора Ющенка почав тріщати по швах ще до виборів.

...найбільшою проблемою «Нашої України» є Ржавський зі своїм блоком-двійником (тепер ми з вами вже у змозі оцінити цю саму «велику» проблему. «Так был ли мальчик?» Чи дуже хотілося?)

На думку експертів, загроза для «Нашої України» — це внутрішні протиріччя. І хто знає, чи не стане зростаюче невдоволення в лавах «ображених списків» (найперше у регіонах) тим детонатором, який призведе до розвалу «Нашої України» (ще до виборів) на групи та уруповання, що йдуть до власної мети під прикриттям... (далі

вправи Діани Костюченко обличчя Віктора Ющенка). Ні. Не розвалився. А навпаки — переміг).

«Дзеркало тижня», 16 лютого, 2002. Влада «Наша Україна»

...Ющенко намагався не сваритися з Президентом. За Бабелем, він не хотів цього, як на речення не хоче прищів на обличчі. (Звернімо увагу на те, як ставляться поряд прізвище Ющенка і непопулярний у народі Президент. А далі поряд ставиться знижувальний образ прищавого обличчя. Хоча дай Бог авторам соті долі зовнішності Ющенка!)

«Всеукраїнські відомості», 22.01.02

Віктор Ющенко: одним рейтингом на двоє стільця

...навіть дивно, що у десятиці не виявилось нікого з людей Кучми — саме цього всі (звернімо увагу, що знову згадується Кучма, та на це загадкове «всі»). Хто такі всі? Де всі? Що за всі?) і очікували... чи не організував «ініціативу Ржавського» сам Ющенко? Цілком можливо, що, створивши «загрозу ззовні»... (тут запроцювала хвора фантазія Юрія Косміна. А чим хворіша, тим більший гонорар!)

«Ділова столиця», 21.01.02. Політика

Список Ющенка: гора народила мишу

...Ющенко приведе у політику нову козарту олігархів і ризикує перетворитися на їхнього ставленика.

...Ющенко створив свій список із друзів, багатіїв та родичів (стаття детально аналізує список Ющенка, враховуючи десяте коліно кожного кандидата), ...його рідний брат — близький родич губернатора...

Факти, 18 января, 2002. Коментарі

«Прохідні» місця у виборчому списку блоку «Наша Україна» відведені братові експрем'єра Петру Ющенку, сину столичного мера

Олександрові Омельченку і бізнесменам, які можуть фінансувати блок

Берегині національного Лідера

(довга і повчальна назва статті Ірини Коциної, яка відразу зате показує, а хто ж підтримує сирітку-газетку «Факти» і, відповідно, мадам Коцину).

...на тему декларованої експрем'єром чесності й моральності в політиці...

...вводить у політику принципи відкритості і моральності Ющенко планує за допомогою родичів і друзів...

Коли вже про моральність заговорила газета, яка в кожному номері друкує сороміцькі фото...

Коли вже про моральність заговорила газета, яка друкує брудні замовляні статті (під час Велікого посту!) про: ...ма-саж до оргазму, але це не проституція... (?), а що тоді проституція, скажіть мені?... про велику європейську перемогу в Україні — нарешті в українській столиці з'явилася культурна послуга — танці за склою голих дівчат. «Ось, правда, у деяких країнах при цьому ще чоловіки можуть у дірочку свій збуджений член простромлювати і «до переможного завершення оральними пестощами»... Але в нас ще цього, на жаль, немає...» — перекладає автор статті.

Так от, коли про моральність заговорила газета після таких своїх публікацій, значить, ми маємо справу з **політичними технологіями. Брудними.**

(Щоб не бути голослівною: «Факти», 6 квітня: «Дивлячись на повністю голу дівчину, що танцює за дзеркальними склом, відвідувачі піп-шоу можуть займатися сексом» і «Факти», 27 квітня: «Опісля сеансу інтимної аромотерапії, яка у народі називається еротичним масажем, багато чоловіків просять масажистку навчити своєму мистецтву їхніх дружин та коханок»).

Просвітки серед бруду:

Переглядаючи всю періодику передвиборного марафону, по крупинках можна знайти ті рідкісні публікації тих одиничних видань, які не поливали блок Ющенка брудом.

Серед них:

Час/time, 25 березня 2002-05-20

Віктор Ющенко: Вони не пройдуть.

...Блок Віктора Ющенка стоїть окремо на політичній шахівниці України. Він не декларує жорсткої опозиційності, але водночас не є пропрезидентською силою.

...головними його союзниками є мільйони українських громадян (і це виявилось правдою, шановний журналісте Андрію Кастильський! Саме Ваші слова виявилися пророчими).

...Ющенко — єдиний український загальнонаціональний лідер, який перебуває вище від політичної колотниці. ...до «Нашої України» увійшли відомі українські підприємці, науковці, авторитетні політики, які здатні за короткий термін навести у країні лад. ...роль будівничого в українській політиці — найважча і найнебезпечніша. Через це такі лідери, як Ющенко, є найбільш незручними для влади.

...на відміну від підготовленої опозиції та недалекоглядних, хоча і щирих антикучимістів, влада змушена рахуватися із впливом Ющенка на суспільство... Свідченням цього є те, що саме блок «Наша Україна» є головним об'єктом застосування чорних технологій та адмінресурсу.

ОФІЦІЙНЕ

ДЕНЬ ЗА ДЕСЯТЬ

«День за два» — так кажуть про тяжкі покарання, або важку систему виживання. А «День за десять» — це вислів Голови Державного Комітету Інформаційної політики телебачення та радіомовлення Івана Чижика, який нещодавно оприлюднив результати розширеного засідання Колегії стосовно заходів щодо формування та реалізації державної інформаційної політики.

Отже, перше і головне — невідкладно сформувати і нормативно оформити модель розвитку інформаційної сфери, виробити параметри державної інформаційної політики.

— Докорінне реформування Держкомінформу, на який Конституцією покладено важливу державну функцію. На розгляд Кабміну внесено пропозиції щодо формування нової структури Комітету, формування національного інформаційного законодавства.

— Завершено розробку та подано до Кабміну проект Концепції національної інформаційної політики. Триває робота над проектом нового інформаційного Кодексу України.

— Здійснюється робота на виконання положень Указу Президента України від 15.03.2002р. № 258 «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя», відпрацьовується відповідний проект закону.

Держкомінформ здійснив аналіз стану техніко-технологічних параметрів телерадіогалузі і визначив основні пріоритети розвитку телебачення та радіомовлення.

До пріоритетів галузі належать:

— Захист національних інтересів України в умовах глобалізації інформаційних процесів.

— Кардинальне удосконалення телекомунікаційних та аудіовізуальних технологій шляхом технічного переоснащення галузі.

— Створення Національного супутникового каналу мовлення. На виконання доручення Президента України щодо його створення розроблено проект «Всесвітньої служби іномовлення» та проект Статуту цієї державної телерадіокомпанії.

— Інтеграція телерадіоінформаційної структури України у світовий інформаційний простір.

— Створення українського телеканалу «Культура».

Комітет провів ряд заходів, що стосуються вітчизняної преси, і розробив ряд відповідних програм, зокрема проекти «Мала преса» та програми «Журналіст».

Розглядалися проблеми пріоритетів вітчизняного видавництва і обговорювалися результати участі українських книговидавців у міжнародних виставках книги. Зараз Держкомінформ проводить роботу по започаткуванню з 2002-го року щорічного всеукраїнського конкурсу «Вершини національного книговидавання».

А з 21 по 24 травня у київському Палаці мистецтв «Український дім» проходила Міжнародна книжкова виставка-ярмарок «Книжковий сад — 2002», яку організовано за сприяння Держкомінформу.

Побажанням журналістів Голови Держкомінформу Іванові Чижіку прозвучало запитання: «Чому не діють раніше прийняті законодавчі акти і коли настане час їх реально впливу на процес?»

Л. С.

На прес-конференції побувала **Леся САМІЛЕНКО**

ОЛЕКСАНДР ПОНОМАРЬОВ І «EUROVISION-2002». УКРАЇНА!

Прес-конференція, присвячена трансляції в Україні фіналу найпрестижнішого пісенного конкурсу «EUROVISION-2002» на Першому національному телевізійному каналі, стала для багатьох сенсаційною. Сенсацією можна вважати повідомлення про те, що вперше за всю історію існування конкурсу Україна буде представлена, та ще й ким — самим Олександром Пономарьовим, найпопулярнішим в Україні і найрозкрученішим! Експеримент, принаймні для тих, хто знає історію цього конкурсу та смаки його журі, не банальний.

Стосовно конкурсу, то відомо, що американці не вважають його

престижним давно, бо смаки «а'ля-американського» гатунку на цьому конкурсі не мають позитивного результату. Саме тому закономірно була поразка саме на «EUROVISION» зірок російської естради Філіпа Кіркорова та Али Борисівни, про грошовий внесок яких писалося багато і сума називалася фантастична. Правду кажучи, виходячи з цього, тобто суми грошового внеску, українські виконавці, мабуть, і не «потягнуть» на перемогу. Але у них, і, зокрема, у того ж таки Олександра Пономарьова, думаю, є шанс, адже його пісні та творчі уподобання — це продукт суто

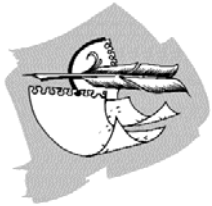
європейського рівня і звучання. Є ще й неповторність вокалу, який додає Сашкові до іміджу титул українського шансон'є. І чомусь саме він бачиться мені на європейському конкурсі тим, кого оцінить і помітить журі, тобто європейська публіка, яка і вирішує долю виконавців. ГРОШІ ТУТ НЕ ВИПІШУЮТЬ УСЕ. Але, як кажуть, поживемо — побачимо. Прогноз ще не є бажаним результатом. Будемо чекати.

А поки що відомо, що 26 травня на Першому національному музичному каналі відбудеться трансляція пісенного конкурсу «EUROVISION-2002», про що присутнім на прес-

НОВИНИ

конференції журналістам розповіли президент НТКУ Ігор Сторожук, перший віце-президент НТКУ Юрій Айвазян, директор ТО музичних та розважальних програм НТКУ Олена Мозгова, начальник відділу зв'язків з громадськістю НТКУ Олександр Петруленко, директор Дирекції міжнародних відносин НТКУ Павло Грицак та засновник CFC Consulting Company Роман Дудка.

•

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіс та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неухважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевілля і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдоборцєві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортурами і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузьколобі й куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має межі, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуні-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користюльцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і холупів ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")
Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисуй ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву киде під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -*

лах

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

НЕВИГАДАНИ ІСТОРІЇ

...Вона глянула на мене — від її дивовижної краси перехопило подих, а очам стало боляче, наче з висоти пташиного польоту зазирнув у обличчя сонця. Довге руське волосся, золотисте, мов липовий мед, величаво спадало на її тендітні плечі, а в сіро-блакитні очі, наче в люстерка, дивилися ангели.

— Заздрю вашому чоловікові! — в захваті вимовив я. — Мабуть, він вас дуже любить!

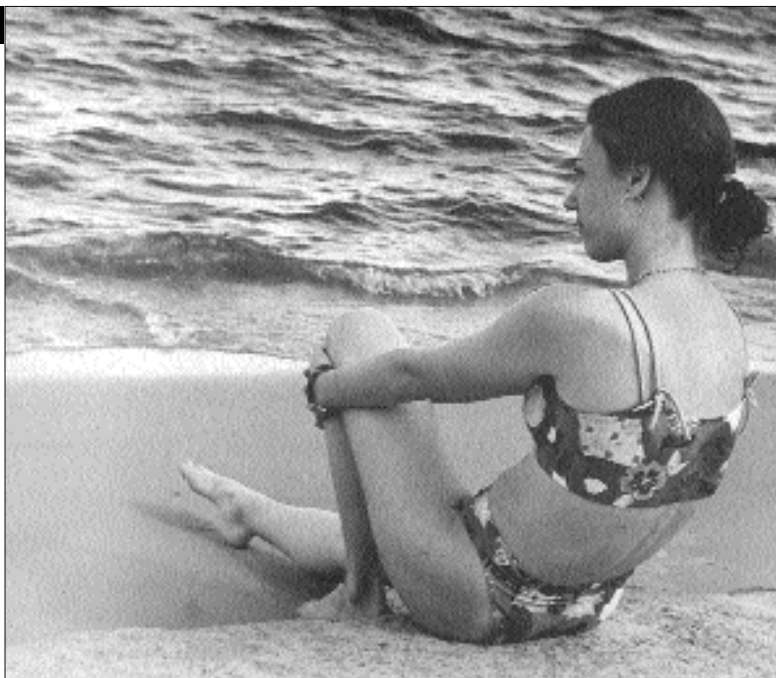
— В мене немає чоловіка, — спокійно відповіла вона.

— Не вірю! Такі жінки не бувають самотніми.

— Навпаки: саме такі, як я, завжди і залишаються самотніми, — тяжко зітхнула вона.

— Чому?!

Вона уважно подивилася на мене, трохи помовчала і нарешті відкрила

РОЗПЛАТА
ЗА САМОВПЕВ-
НЕНІСТЬ

— В інституті вчилися я на “відмінно”, займалася балетом, — розповідає Оксана. — Відмінниця, красуня — од хлопців відбою не було! Голова закрутилася від успіхів, і я повірила у свою винятковість. Мені тоді здавалося, що в сімейному житті нещасні тільки слабкі, пересічні люди, а талановитим, сильним, красивим завжди і в усьому щастить. Закони психології — то для слабких, а я сама собі створюю закони і в мене усе буде не так, як в інших, не так, як у підручниках з етики сімейних відносин. У мене все буде прекрасно! Я в це вірила, але життя жорстоко покарало за самовпевненість...

...Покохала я одного чоловіка, талановитого, красивого, ніжнього. Як він мені слова казав, які троянди дарував! Одружилися. Народила я синопчка. Виникло багато нових проблем, і чоловік почав тікати від них, перекладаючи труднощі на мої жіночі плечі.

— Любий, треба до середини знайти 100 доларів, щоб купити синові ліки.

— Знову гроші потрібні?! Слухай, тобі треба було виходити за банкіра. Я гроші

СИЛЬНА ЖІНКА —
НЕЩАСНА ЖІНКА...

друкувати не вмію. Ти ж знаєш, що в мене зарплата буде лише п'ятого числа.

— То як же нам бути?

— Позич у когось: у тебе ж багато знайомих.

Я сама позичаю гроші, сама потім повертаю борг. Увечері прошу чоловіка:

— Андрію, винеси, будь ласка, сміття! Бо я рибу почистила, і запах неприємний з відра.

— А чому сама не винесеш? — сердито питає він, сидючи біля телевізора.

— Я молоко кип'ячу: не можу відійти від плити.

— Слухай, зараз новини почнуться. Повинні розповідати про замах на Путіна. Винеси сама, або я потім коли-небудь винесу.

І я, дочекавшись, коли закипить молоко, виношу відро, потім мию його у ванній, а коли захожду в кімнату, новини вже скінчилися... І так щодня! Згодом це стало системою: усе важке, неприємне, нервово він переклав на мої плечі. Для мене така ситуація виявилася несподіваною. Я зна-

ла, що за подібним сценарієм розпадаються інші сім'ї, але щоб так поводитись зі мною?! Я терпіла рік, другий, третій, терпіла заради сина. Нарешті розлучилася з чоловіком, і тепер усе роблю сама: і гроші заробляю, і хіба жінка народжується для того, щоб бути самотньою?

— Відчувається, що ви дуже сильна жінка.

— Так, я сильна. Але не від хорошого життя жінки стають сильними: слабкість чоловіків змушує нас ставати сильними.

Не думайте, що сильна жінка щаслива, ні! Вона нещасна і заздрить тим ніжним, слабким, тендітним жінкам, які не вміють себе захищати, тому що їх є кому захистити...

ГАРНИХ
ЧОЛОВІКІВ НА-
БАГАТО МЕН-
ШЕ, НІЖ ГАР-
НИХ
ЖІНОК...

Коментар психолога **Наталі Кримо-**

чоловіком. Вона не змогла нейтралізувати природний чоловічий егоїзм і врешті-решт залишилася сама, бо, можливо, краще бути вільною, ніж принизливо жити з нездарним чоловіком, який не хоче або не вміє зробити жінку щасливою.

— **Пані Наталю, ви багато пишете про жіночі долі. Поясніть мені одну річ. Оксана сказала про себе: “Саме такі, як я, і залишаються самотніми”. Що вона мала на увазі?**

— Те, що гарних жінок завжди набагато більше, ніж гарних чоловіків. На жаль, це гірка правда. В усі віки на тисячі Попелюшок був лише один казковий принц, а на сотню Ассолей знаходився один Грей, та й то не завжди він мав власний корабель. І тому певна кількість жінок, красивих, ніжних, талановитих, приречені на самотність або на життя з нелюбом.

— **Сумно!**

— Так, і тому ми, психологи, письменники, і ви, журналісти, мусимо зробити усе від нас залежне, щоб у суспільстві було менше самотніх жінок і щоб вони, обираючи собі супутника життя, не переоцінили свої сили і не помилилися так жорстоко, як Оксана...

ВОНА ЧЕКАЄ ЙОГО

А 9 У житті кожної людини повинен бути “острівець”, де її кохають і ждуть. Для мене це сім'я. Та доля обходить стороною. Не відчуваю повноцінного життя без розумного, сильного, відданого і водночас романтичного і ніжного чоловіка. Бо ще вірю в любов і добро на землі. Мені 43 роки, струнка, руська, середнього зросту, освіта вища. Матеріально незалежна. Познайомлюся з порядним чоловіком без шкідливих звичок, добре пристосованим до реалій сучасного життя, для дружніх стосунків, які, сподіваюся, перейшовши в кохання, призведуть до створення сім'ї.

Неждане “здрастуй” стане поміж нас, І я на нього відповісти мушу.

Я ще не знаю, я не знаю Вас

І чи я зможу вас пустити в душу?

А 10 Молода, доброзичлива чернівчанка 26 років, щира українка, інтелегентна, з вищою гуманітарною освітою. Маю творчий фах і різноманітні захоплення: квіти, музика, театр, психологія, шиття, в'язання. Кароока шатенка приємної зовнішності із ніжним голосом. Сонячна натура, людинолюбна і відкрита, мрійлива і приязна, народжена під знаком Лева, а тому енергійна й емоційна. Шукаю надійного, інтелегентного, приємного у спілкуванні українця віком до 40 років. Людину, яка відбулася як професіонал, високоосвічену й успішну, небайдужу до мистецтва, залюблену у світ, природу, життя. Із турботливим, щирим і мудрим чоловіком створюю сім'ю, прагну працювати для нашого професійного вдосконалення, підкорити Говерлу і побачити красоти України та світу. Вірю у любов, а материнство вважаю складовою сімейного щастя. Озовися, серце, поки що самотнє — ми будемо щасливими!

ВІН ШУКАЄ ЇЇ

А 11 Порядний чоловік 33 років, середнього зросту, стрункий, приємної зовнішності, для створення сім'ї познайомиться з дівчиною або молодією жінкою, серйозною, симпатичною, не схильною до повноти. Трохи про себе. Живу з мамою у Чернігові. Раніше досить успішно займався бізнесом. Зараз у мене в житті складний період, але я вірю, що доля мені ще усміхнеться. Головне — не втратити надію! Шукаю свою другу половинку. Згоден на переїзд в інше місто або село. Роботи не боюся ніякої, головне, щоб було заради кого працювати і жити. Мрію покохати щирі, чесну, порядну дівчину або жінку, яка не жадібна до грошей, не підступна і не зрадить у важку хвилину.

Чернигов. Главпочтамт. До востребования. Николайцу Николаю Николаевичу.

УСМІШКА

— Я дуже хвилююся: вперішив дощ, а моя дружина забула вдома парасольку.

— Не хвилюйтеся! На Хрещатику зараз стільки крамниць у підземному переході, що вона там сховається.

— Оце мене і хвилює...

* * *

— Скільки вам років?

— Тридцять.

— Слушайте, кілька років тому ми з вами зустрічалися на квартирі у спільних знайомих. Ви тоді теж казали, що вам 30 років.

— А я від своїх слів ніколи не відмовляюся!

● Сторінку підготував **Олег ГУМЕНЮК**

ЯКІ ЧОЛОВІКИ ПОДОБАЮТЬСЯ ЖІНКАМ?

Серйозне наукове дослідження, проведене в Німеччині, спростувало точку зору, нібито жінкам подобаються лише чоловіки з ідеальною спортивною фігурою. Як виявилось, лише 15 відсотків жінок мріють зустріти чоловіка з натренованою фігурою без грама жиру. 69 відсотків жінок призналися, що “невеличке черевце чоловіка випромінює

певну сексуальну привабливість”. Чому? Ось як коментує результати дослідження відомий фахівець у галузі сексуальних стосунків у сім'ї доктор Сем Адцанки: “У крові огрядного чоловіка підвищений рівень естрогена. В розумних межах це захищає від серцево-судинних захворювань, тому що естроген попереджує утворення тромбів”. Отже, чоловік з

невеликим черевцем проживе довше, ніж його худорлявий ровесник. Ось чому жінка, яка інтуїтивно шукає надійного, фізично і психічно здорового партнера, обирає саме трохи повненького чоловіка. Але, як стверджують фахівці, тільки невелика повнота сприяє довголіттю. Якщо вага чоловіка перевищує ідеальну (зріст мінус сто) на 15 відсотків, насту-

пає сексуальне гальмування, розвивається задишка, з'являються болі в суглобах.

Порада чоловікам, схильним до повноти. Не їжте після 20 години (дозволяється тільки чай та сік), бігайте вранці не менше 10 хвилин, але не більше, ніж півтори години.

“Немає такої сильної жінки, яка не мріяла б стати слабкою...” Ток-шоу “Моя сім'я”

БОРотьба з наслідками — безрезультатна

Доводиться визнати: загальнолюдська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколишній космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на щаблі еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямки цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

— **соціально-політичні** (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **соціально-економічні** (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **медико-біологічні** (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);

— **біокосмічні** (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біо-відходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істотою в Природі і, перебуваючи на Вер-

шині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого

ційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людини примітивної, але хитрої, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної, Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

2. Дія двох природних супе-

могою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невідновлюваного, а тому недосконалого, біологічного виду — Homo Gastro Faber (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: агресивності і хижості. При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди.** Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

активної еволюції, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, тобто якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям ХХ століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегуючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

— значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;

— значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;

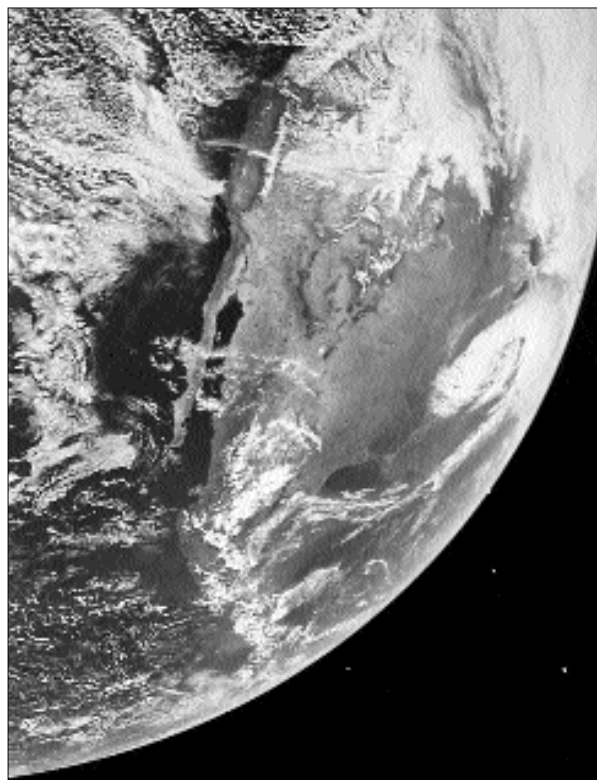
— значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істотою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкриє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

• **Віктор ЛУЦЮК**, академік Російської Академії природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”, м. Севастополь

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ!

Автотрофне харчування — це забезпечення людства їжею, що дає необхідні для життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу або хемосинтезу, повністю знімаючи проблему голоду.

владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хиже бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволю-

речностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминуче породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за до-

Для запобігання незворотному процесу загибелі цивілізації, насильства, конфліктів і воєн людству дається усвідомлення своєї трагедії та активне усунення її першопричини. **Ця можливість може бути реалізована тільки через відкриття принципу нової невичерпної харчової ніші, тобто автотрофного харчування — за теорією першого президента АН України В. Вернадського — як єдиного гаранта умови виживання людства. Таким чином, відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші є закономірним еволюційним стрибком людства до якісного нового, активного етапу в еволюції живої речовини — ноосфери.**

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Ціолковським, В. Ф. Купровичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції**

В ІДЕАЛЬНО СКРУЧЕНІЙ ДУЛІ НЕМАЄ ЖИТТЯ...

Наразі "Київ Травневий" — четвертий Міжнародний театральний фестиваль. Примхливо-яскравий калейдоскоп традицій та індивідуальностей. Гості зі Сходу та Заходу, з Півночі й Півдня. З усього світу. Знамениті або просто відомі. В концепції організаторів імпрези гранична толерантність до всіх акторів. От тільки хитрий глядач воліє оминати "просто відомі" трупи. Мистецький жест Анні Жирардо або Рімаса Тумінаса прагне лови-

Англійський письменник і драматург Сомерсет Моєм полюбував схеми. Героїв своїх позначав буквами або цифрами. До сучасного глядача легко міг би причепити літеру "Н", ідеально-круглий нуль подарував би "зальотно-видажковий" фіфі в "брюліках", знак оклику задешево віддав би пухенький торговці східними ласощами. З дня смерті письменника минуло трохи менше століття. Уявлення про хліб і видовища змінилися. Абетка теж. Жодним "семушками" буфетниці Светку не заманиш до театру. Хіба що фіфу... В обов'язкових "брюліках", з тупорилим нудьгуючим барбосом, і тільки на комерційну виставу. На таку,

де простолюдинська гальорка коштує тридцять гривень, а партер триста. Як мінімум.

"Маскарад" литовського режисера Рімаса Тумінаса був умовно комерційним. Він не Джо Кокер і навіть не Серьожа Пенкін... Просто один із найвідоміших режисерів Європи. Постановки у Москві та Рейк'явіку, престижні премії на престижних фестивалях. Слава Тумінаса — герметична. "У Києві лише кілька "профі" бачили його "Вишневий сад" і "Чайку"... Кумедна анотація прес-релізного журналу.

Є один простий і вірний критерій, за котрим

Фінальна сцена вистави

перевіряється вистава. Формула Станіславського... Коли відлебеділи фатальні пристрасті "Маскараду" М. Лермонтова і зал рефлекторно вибухнув оплесками та анемічним "браво", до язика прилипло протинне "не верю"... Хотілося вислизнути з театру. Не хотілося дурити акторів фальшивою екзальтованістю. Хотілось у буфет до кави і булочки.

Російський Отелло-Арбенін у фракку й цилиндрі. Мокрий, спітнів од ненависті. Опецькуватий симпатяга, везувій гніву. Убивчі блискавиці на мить випустили з п'яти холодну хвилю Лети, пафос страждань "рогоносця" та його сердешну половину, жертву інтриг бездушного "бомонду" — Дездемону-Ніну. Даруйте за іронію, не можу інакше сприймати її лепетально-плаксиву "морзянку" — "не віновата я". Її чомусь не жаль. Білосніжна сукня, шубка, муфточка і пуанти... Під усім слід розуміти невинність і цноту. Ельфоподібна Ніна... Безвільна, як тінь, слабка, мов пелюстка. Блаженно і тонкослізо штовхає поперед себе снігову брилу.

Свій фатум, свою смерть... Десь я вже чула цю маячню: жінка щасливо у стражданні. Особливо полюбують цей різновид насолоди "руські красавиці". М'яко кажучи, Тумінаса вирішив "лоскотнути" російську ментальність. Не випадковим є тут образ "Ванькі-дурачка". Вирінає раптово і нав'язливо липне, мов патока, до кожного

з персонажів. Святий чоловік, блаженний, паяц... Обов'язкова деталь костюму блідого російського барства. "Пройшовся" Тумінаса і по "маленькій людині". Улюблена вавка до роздрядження. Шинель з гоголівського плеча... Коли набридлий всім труп чоловічка несподівано оживає, тут-таки його молоточком — цюк. Ще б пак, псує власні поминки. Уже й молитву "прошаманили", скропили "водочкою", перехрестились. Гмм, який неспокійний. Цюк... Делікатний чорний гумор.

І все-таки хочеться повторити заїжджену фразу Станіславського. Не томи, що драма "рогоносця" — древня архаїка чи поле мордобойних "розборок" плебсу. Ревнощі і заздрість — вічні кровососи. Їм наплювати на хронос, соціальний статус та регалії. "Забив, бо, знаєте, любив..." Литовські актори — справжні професіонали, вистава — естетична довершеність. І все-таки... В ідеально скрученій дулі немає життя... Гек заради гека, "стоб" заради "стобу". Пафосна зпрілість ревнивця, одноманітна безборонність жертви. Без живчика на скроні якимось не цікаво.

Фото О. Кулпахметова

ЧИТАЧУ, ВІТАЮ ВАС!

Мислитеся мені як людина розумна, інтелегентна та не позбавлена почуття гумору. Розумієтесь на українському політичному паноптикумі, цікавитеся культурою. Зрештою, читаете "Слово Просвіти"...

Не обіцяю, що нас чекає світле безхмарне майбутнє, що яблуко "едемське" розкриє свої таємниці, що знайдете на сторінках газети все, чого запрагне Ваша тонка душа і допитливий розум. Включно до кросворду... Але презентації, імпрези, бенефіси, відлуння оплесків і "браво", зорепад знаменитостей і скромних геніїв, — про це обов'язково прочитаєте.

А може, побачите й відчуєте... Ледь-ледь напруживши уяву.

Уляна ГЛІБЧУК

ВИСТАВКА ЗАСТИГЛОЇ ДІЙСНОСТІ

Вісімнадцятого травня 2002 року відбулася презентація щорічної виставки фотографій українських "ФуджіфільмОКО"

Випукла білість галереї на Межигірській, 2 (по сусідству міститься Могиланська академія, яку студенти добродушно звуть Могіла) майорить яскравими шматочками застиглої дійсності. Ця дійсність зберігає форми реальності, але разом з тим зовсім інша — соковитіша, гармонічніша, плоска і одночасно глибока, як голограма; у цій дійсності заводські труби вигинають овали ока, інкрустованого павутиною в самій середині (на мою думку, цей знімок Дмитра Опенька найбільш голограмний), зграя шпаків безперестанку літає нав-

круг Спиральної Вежі, а собака мислить не гірше од філософа; це дійсність професійної фотографії, організована фотоклубом "Professional laboratories в Україні".

Презентація виставки — час глобальної релаксації, тріщина між плитами минулої і майбутньої творчої праці для фотомайстрів. Позаду часи напруженої роботи, можна з чистим сумлінням ковтнути шампанського, подивитися на власні роботи на білості напівкруглої галереї і подумати "А що, непогано".

Звичайно, не обійшлося без нагород. Президент фотоклубу "Professional laboratories в Україні" Віталій Киян видав дипломи переможцям (також були присутні адміністратор фотоклубу О. Поліщук, генеральний деректор ЗАТ "Імідж

Україна" пан Тошікіо Маюзумі та головний менеджер В. Володимиров).

Перше місце завоював вищезгаданий Дмитро Опенько. Його роботи, — геніальний симбіоз начал матеріального і природного, вражають несподіваним підходом до сподіваних речей. Проглядається відчуття кольору і композиції — те, що робить із фотографа фотохудожника. Друге місце дісталось Михайлові Кокотчикову, який вдало поєднує медичну кар'єру і фотографію, третє — Євгенію Харченку, його шпакі прилетіли на виставку зі Спиральної Вежі на диво доречно. Не залишилися без відзнак і молоді фотографи. Олена Яркіна, зробіт якої зухвало видивиться Аполлон Кримський і роздумує над сенсом життя та смерті собака, отримала захоплюючий приз.

Так, багато втратили ті, хто не потрапив на виставку; я би не згадувала цей плачевний факт, якби не могла запропонувати радісну альтернативу — сходити на "ФуджіфільмОКО" наступного року. Цікаво, які сюрпризи будуть тоді майоріти на випуклій білості галереї?..

Анастасія БЕЗПАЛЬЧА

КОНКУРС

ПІСЛЯ СПІВБЕСІДИ СТАЛИ СТУДЕНТАМИ

Підбито підсумки конкурсу "Я — майбутнє Києва" на найталановитіший твір (проза, вірш, есе, нарис тощо) серед випускників столичних шкіл. У фіналі сорок авторів найоригінальніших творів змагалися за призові місця та дві головні премії. Їх було присуджено учениці середньої школи № 40 Святошинського району Анні Гендель за поему "Жарптиця" та одинадцятикласникові середньої школи № 11 Дніпровського району Ярославу Мічуді за есе "Рідна столиця — ти моя весна" (А. Малишко). Переможці після співбесіди стали студентами Європейського університету, а десять інших авторів було нагороджено цінними призами, наданими "Новою формациєю". Від Національної Спілки письменників України фіналісти одержали книжки, які ще пахли друкарською фарбою: свої нові твори підписали Світлана Зоріна та Микола Павленко.

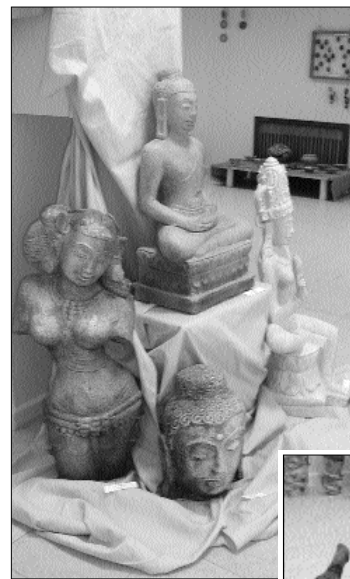
Микола СЛАВИНСЬКИЙ, письменник, член журі

ВИПАЛЕНА ГЛИНА — НЕЗНИЩЕННА...

У галереї мистецтв Національного університету "Києво-Могиланська академія" — виставка кераміки. "Далеке-

часні митці.

На виставці представлені роботи дванадцяти майстрів з різних регіонів України. Наталія Борецька-Грабар, Ярослав Борецький, Мирослава Росул, В'ячеслав Вінковський (Ужгород), Леся Рось, Оксана Липа (Львів), Євген Єгунов (Біла Церква), Ірина Мамаєва, Марко Галенко, Андрій Лійницький (Київ). Інтерпретація культури трипілля, древньої Індії, майя та інків, антики. Хтось тяжіє до анімалістики, витворює з уяви чудо-звірів. Химер страшних з хвостами, пазурами й обличчями Сфінкса. Когось приваблює фемінна тематика. Палео- та неолітні "венери", камінні баби. Вічне і незнищенне "інь".

Близьке". Переплетіння тисячоліть, зв'язок поколінь, намацування вічності... Нехитрий концепт?

Випалена глина — незнищенна. Земля турботливо вкриває й зберігає уламки духовних досягнень для нащадків. Гончарство — це і духовний літопис, і самотня форма етнічного світогляду, і джерело формування сучасної національної культури. Душа прадавнього народу, його поезія, хист, дух і талант завмерли в глині. Нащадки давніх гончарів — су-

Зрештою, усі тяжіють до філософського осмислення: хто ми є? Хто є людина, котра народжується, живе, вмирає... З глини і в глину...

У. М.

Фоторепортаж

О. Кулпахметова з виставки

"Собака мислить не гірше од філософа"

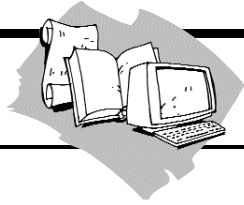
СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редактори: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Майже півтора століття тому звернувся український народ устами отця Й. Заячківського до своєї еліти — вчителів, урядовців, журналістів і студентів — із закликом: праця — той капітал, з якого маєте сплатити борг народів. Так ось, із конкретної потреби, і постала «Просвіта», покликана відродити націю. Але ж більшість із нас навіть не задумується, чому перебіг подій відбувається саме в такий, а не інший спосіб. Чому ми мешкаємо саме в цій країні. Чому саме їй маємо віддати священний борг синівської любові.

Та й взагалі, чи можна прожити вік, не задумуючись над сенсом життя? Чи воно можливе без Любові? Тієї, що з правіку є Бог на цій під'яремній, але ж і прекрасній Землі. Тієї, що з першого нашого подиху належить Україні. Адже вони нерозривні в цьому житті — Бог і Україна.

Товариство «Просвіта» було створене для того, щоб навчити українців захистити почуття власної гідності, заповідане Господом. Бо горе народів, якщо рабство не змогло його принизити, — тоді народ і створений задля віднайдення свого путі у рабстві. А якщо одних представників цього народу називають «едунами», натомість інших — «нашистами», то де вже за взаємними докорами дочути волення самої України? Про Бога наразі промовчимо... Тож якщо б ми спробували будь-якого нардепа розпитати про совість, добродій надзвичайно здивувався б, дізнавшись, із яких складників суть його совість: чверть переживань за справедливий покар, чверть

забобонів, чверть самолюбства та чверть звичок. Ясна річ, це саме той випадок, коли совість — надто дороге задоволення. Навіть як на депутатську зарплату.

Виходить, мусимо видобувати з надр своєї душі й плекати її самотужки — власне, у «Просвіті». Мусимо пам'ятати: громадянин лише тоді зможе стати народним обранцем, коли перейде просві-

єю волею він вже обрав Україну. Чи ж дозволено кому знову торгувати найсвятішим? Адже де не копнеш нашу збідовану землю, — проступає кров. Це кров невинних жертв тотальних боєнь, що вкорінювали на цій землі гордіну й розбрат. Замислимося на мить: а де ж подітися тим, хто боронив її, як матір, сестру, дитя чи дружину? Чи можемо ми пишатися заможністю, доки хоч один із

Зрозумійте це і не називайте помилкою те, що протилежне вашим помилкам. Бо життя візьме вас і змусить вийти на гору, та це ж саме життя візьме й другого і теж примусить його вийти на гору. І ним володіє та ж необхідність, що змусила встати серед ночі... І кожен чудово знає про себе, що він щось інше, ніж холодне, злобне заперечення. І ви ненавидите себе за ворога... вигаданого вами. А я кажу вам, що ви любите одне й те ж, хоча ви й не бачите цього.

На рабстві не можна створити нічого, крім рабів. І тому я раджу: не заходьте в суперечку, бо вона не приведе ні до чого. А якщо бачите, як помиляються ті, хто заперчує ваші істини в ім'я своїх власних, то збагніть, що, стаючи до полеміки з ними, також заперчуєте певні істини. — Прикметно, що цей природжений мислитель і полеміст, усвідомивши суть шляху до Верховини Духа, благає тебе, теперішнього: «Прийми їх. Візьми їх за руку і поведи. І скажи: «Ви праві, але ліпше вийдемо на гору», — і тим покінчиш із суперечками, і ви відітхнете простором вершини, вами осягненою».

Отож — піднімаймося, сходьмо на вершину відповідальності за долю рідної землі, не оглядаючись на труднощі перехідного періоду. Головне, що ми знаємо, задля чого маємо їх подолати, бачимо свою мету.

Випростаємося, зводячи пальці правиці до чола — «В ім'я Отця», й опускаючи їх на сонячне сплетіння, «...і Сина» — це Слово, «...і Святого Духа» — це Просвіта. Амінь.

•

ХТО НАВ'ЯЗАВ НАМ ВІЙНУ?

тянський вишкіл, — навчиться працювати задля спільного добра. Адже освіта — лише те, що надається зовні, обрамлює характер. Часто й високоосвічена людина залишається дикуном у царині духовності. І тільки внутрішня просвітленість — осяйність душі — робить нас людьми культури. Саме тому й справжня історія нації розпочинається лише тоді, коли вона просвітлюється святим духом ідеї, довіреної нам задля втілення в цьому світі з допомогою такого інструменту як держава.

Освічені, але малокультурні громадяни вважають, що лише за допомогою більшовицьких ракет можливе утвердження суверенної України. Але воля народу важить незрівнянно більше. Сво-

героїв ходить у пасинках? Доки не поховані належно їхні розтерзані злобою кості.

З іншого боку — чи мають право нащадки звияжнього лицарства відмовляти в героїзмі зайдом, які загинули на цій згорьованій землі? Вона вже їх прийняла! Тож не гнівімо Господа роз'юшеною пихою — що він послав нам днесь, може так само легко й одібрати. І кого ж тоді винуватимуть наші партійні достойники?

Саме їм переадресуємо слова легендарного героя Другої світової війни, письменника й пілота Екзюпері, якому випало залишитися в пам'яті людства символом вірності й любові: «Один убив із любові до своїх, бо життям ризикують лишень через любов.

НЕМА ДРУГА БЕЗ РІДНОГО СЛОВА

Один дивовижний чоловік, від народження якого виповнюється сьогодні 280 літ, занотував, мабуть, саме для теперішніх часів: «Ми виміряли море, землю, повітря й небеса; ми потурбували надра земні заради металів, віднайшли безмежне мноство світів, рихтуємо незбагненні машини. Що не день, то нові досліди й дивні винаходи. І чого тільки ми не вміємо, чого не можемо! Та ось горе, що при всьому цьому чогось великого не стає».

Математика, медицина, фізика, механіка, музика зі своїми буйними сестрами; чим частіше їх смакуємо, тим дужче палить серце наше голод і спрага».

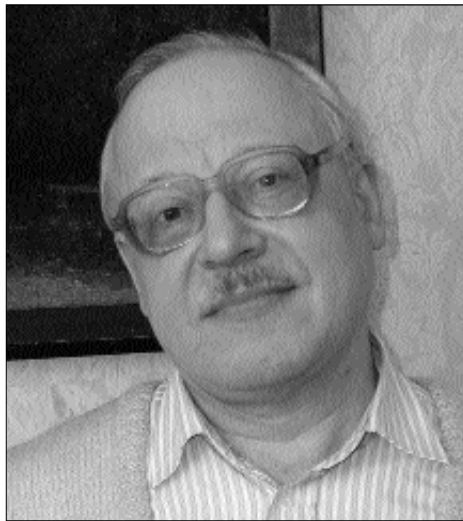
Цей чоловік, абсолютно унікальний для XVI-II століття — Григорій Сковорода. І ми зробимо

все від нас залежне, аби Ви, шановний читачу, якомога більше довідалися про те, що рухає нашим світом, яким героєм завдячує він, про цікаві, малодосліджені світові події, а також про маловідомих, але виняткових діячів і мислителів українських, аби і Ви, слідом за Сковородою, могли сказати: «Я зневажаю Крезів, не заздрю Юліям, байдужий до Демосфенів, жалю багатіїв: хай собі купують, що хочуть! Я ж, якщо у мене є друзі, почувуюся не тільки щасливим, але й найщасливішим».

Будьмо разом! Адже ми й справді потрібні одне одному. До зустрічі!

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

•

ЩАСТИТЬ ЗАВЗЯТЦЯМ НА

З подружжям Світланю та Володею Дзюбами мені довелося розмовляти якраз після рейтингових та кваліфікаційних змагань із бального та спортивного танцю, які проходили в Івано-Франківській області. Клуб спортивного танцю «Діамант», яким вони керують, — єдиний в області зі статусом національного. Це означає, що тільки його вихованці мають офіційне право представляти Україну як державу на міжнародному рівні. Незабаром цей вид спорту з'явиться на Олімпійських змаганнях, тому й така велика зацікавленість юних прикарпатців. І не тільки. Траплялося, що й зі Львова приїжджали пари, аби навчитися такої високої майстерності спортивного та бального танцю. До речі, клуб «Діамант» вже чотири роки співпрацює з Варшавськими тренерами спортивного танцю Монікою та Іренушем Сулевськими, які виховали чемпіонів у Польщі та фіналістів чемпіонату світу. Двічі на рік вони приїздять до нас і по тижню займаються з вихованцями клубу.

Світлана та Володимир Дзюби — інженери, закінчили Львівську політехніку, де вони починали із занять ансамблю бального танцю «Естет». Пізніше, скінчивши Харківські вищі профспілкові курси, вчаться у провідних закордонних тренерів, відвідують тамтешні курси, семінари, а три роки тому клуб спортивного і бального танцю «Діамант» став колективним членом Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта», яка допомагає йому у проведенні солідних змагань. Двічі на тиждень поспішають сюди його вихованці на заняття. Через руки цього подружжя пройшла не одна тисяча вихованців. Уже й самі вчать інших, як-от Тарас Гурик у ЗОШ № 22, який має своїх вихованців. Час від часу дає про себе знати вихованець клубу «Діамант» Андрій Клиничук, який сьогодні у США. Три роки тому посів перше місце на чемпіонаті області з європейської програми, а, прибувши у США, виграв там національний чемпіонат і став чемпіоном країни класу «С». Тепер Андрій

Клиничук працює тренером спортивних танців у польському клубі.

Світлана та Володимир Дзюби із захопленням називають своїх учнів, які стали фіналістами міжнародних змагань. Це Тетяна Волошин, Ігор Шкромиди, Андрій Сімченко та Юлія Дзюба. На останніх рейтингових та класифікаційних змаганнях з бального танцю надзвичайно представницькою була суддівська бригада, — 16 суддів асоціації спортивного танцю України та Міжнародної федерації спортивного танцю. Змагалося 540 учасників із Києва, Дніпропетровська, Краматорська, Житомира і всього західного регіону країни. Було розіграно 33 комплекти медалей серед різних вікових категорій. І наші танцювальні пари здобули призові місця в багатьох категоріях. Зокрема Ігор Микшич та Вікторія Соколовська у категорії «Ювенали-2», Олександр Малітчук та Юлія Дем'янчук у категорії «Юніори-1».

У цій же категорії призові місця зайняли Ярослав Меліников, Рузанна Абелян, Ігор Авер'янов та

Світлана Медвідь, але найпрестижніша категорія, як вважає Володимир Дзюба, — «дорослі», в якій вибороли «золото» в європейській і латино-американській програмах Сергій Смолін, Юлія Дзюба, Олександр Карайван і Тетяна Джала. Судді відзначили високий професіоналізм і майстерність танцювальних пар, а також велику роботу, проведenu тренерами. Недарма ж клуб «Діамант» — колективний член «Просвіти».

Михайлина БОДНАР

•

м. Івано-Франківськ

РЯДКИ З ЛИСТІВ

* * *

Надзвичайно велику виховну патріотичну роботу у XX столітті в західних областях України проводила саме «Просвіта», — у кожному селі при товаристві «Просвіта» були гуртки: хоровий, драматичний. Майже кожної неділі — вистави, концерти, лекції на історичні, медичні, сільськогосподарські теми, відзначалися історичні свята. Прийшла Перша світова війна — і просвітяни організовуються в січові стрільці, — воювали з окупантами за визволення українського народу від іноземного поневолення. Прийшла Друга світова війна, і просвітяни організовують УПА для боротьби з окупантами німецькими і совєцькими...

А хіба тепер ситуація не вимагає наших зусиль? Хіба товариство «Просвіта» не може виховати український народ у національному, патріотичному дусі? Найперше потрібно, щоб державна мова у державних установах жила повноцінно, а не животіла. Після трьохсотлітньої русифікації потрібно повернути любов усіх громадян до України. Щоб любити свій край, треба знати не тільки його мову, історію, але і його географію. Тоді всі громадяни України на виборах голосуватимуть за патріотів України, — парламент, уряд будуть українськими.

К. ФЕДЮШКО,
Івано-Франківська обл.

* * *

Брати і сестри і всі богослуживці Московського патріархату! Давайте разом поміркуюємо, — хто з нас є розкольник, бандит? Бандит завжди вносить своє сквернослов'я (жаргон), ігноруючи мову господаря. Ви безвідповідально хазайнуєте в чужій хаті-державі (заборони, наклепи, суди, побиття, демонстрації). Неодноразово організовували побиття українців в їх хаті, а що коштує канонізація МП кривавого Миколи II і ганебна анафема гетьмана Мазепи — будівничого православних храмів? Хто так діє, увірвавшись у наші подвір'я, душі, життя? Після цього всього — хто канонічний і розкольник-бандит, наша УПЦ Київського патріархату з канонічними відправами служб, заповіданою Господом рідною мовою на своїй землі, чи ваша — зі своїми бандитськими діями, з диявольською нахабністю і витівками в нашій хаті?! Отож-бо й воно, що в Україні розкольник і неканонічний — Московський Патріархат, якщо не цуратися історії, а не Київський — істинний.

Микола САЄНКО,
м. Полтава

* * *

Наш народ, на жаль, не знає правдивої історії України, як не знає про істинні взаємини між Україною і Росією. Понад 70 відсотків ув'язнених у сталінських ГУЛАГах — українці. А це ж найосвіченіші, найморальніші люди наші — основа нації. Потрібно нам гартувати волю, щоб уміти розпоряджатися своєю долею так, як данці, французи, шведи... Спасибі, що «Просвіта» стоїть в обороні нашої незалежності, що «Слово Просвіти» навчає народ розбудови нашої Вітчизни.

Павло ДУБИНКА,
бібліофіл,
м. Маріуполь
Одеської обл.

* * *

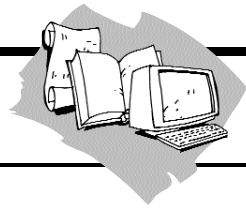
Добре, що влада наша дбає про відпочинок трудящих, але вкрай погано, що влада не розуміє заповізаності наших свят. Особливо весняних. Адже раніше народ збирався під червоні прапори, аби вилити гнів і невдоволення на голови буржуїв. А нині його класова ідея штовхає вилити злобу на єдинокровних. Та найприкрийше, що під озлобленими червоними прапорами ідуть на люди й представники держави. Чим не парадокс ХХІ століття? Потрібно таврувати цих дволиких Тарасовим словом!

Гнат БІЖИК,
м. Нова Каховка
Херсонської обл.

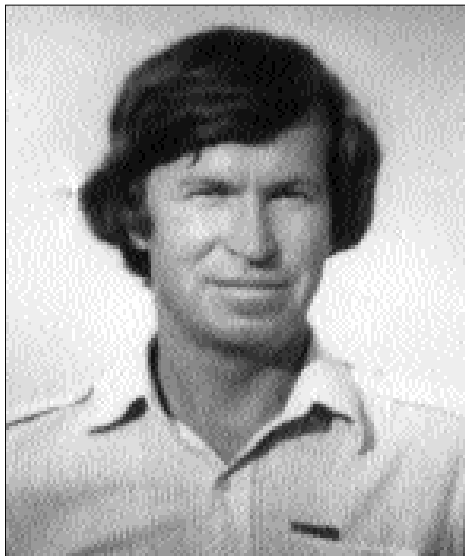
* * *

Я в «Просвіті» вже тринадцятий рік. Майже від самого початку. Але оце вперше прочитала в «Слові Просвіти» про святкування Великодня. Дуже б хотілося, щоб таких матеріалів було побільше... Щоправда, до церкви я не пішла, бо не було що покласти в кошик. І обнови собі купити вже давно не можу.

Оксана РУМЯНЦЕВА,
м. Севастополь

ЛИЦАР КРАСИ Й ДОБРА

Анатолій Журавський в дев'яності роки

Нещодавно у Житомирі відбувся великий літературно-мистецький вечір, присвячений пам'яті українського письменника, першого голови відновленої Житомирської обласної «Просвіти» Анатолія ЖУРАВСЬКОГО під гаслом **«Я скільки жив, то прагнув висоти»**. У квітні йому виповнилося б 50 років, але рік тому, 9 травня, він покинув нас назавжди.

Вечір відкривав старійшина письменників Житомирщини Микола Скорський, котрий звернув увагу присутніх на талановиту прозову творчість Анатолія Журавського, поділився цікавими спогадами, прочитав уривки з його творів. Голова Житомирської філії НСПУ Олексій Опанасюк говорив про упорядкування спадщини письменника, відкриття музею-кімнати у школі, де вчився поет, поінформував присутніх про збір коштів на спорудження пам'ятника на могилі письменника у с. Барашівка, що поблизу Житомира.

Доктор філологічних наук, літературознавець Петро Білоус, викладач Житомирського педуніверситету, лауреат премії ім. І. Огієнка, поет Людмила Бондарчук говорили про поетичний доробок Анатолія Журавського, який до того ж був прекрасним організатором. Його щирість, велика любов до України і задушевність діяли магічно на людей. Дуже часто доводилося мені виступати від «Просвіти» у трудових колективах, — розповіла пані Бондарчук. — Чогось запам'яталось, як він попросив мене виступити перед курсантами військового училища. Я відповіла, що у мене повно лекцій, семінарських занять, вгору ніколи глянути. А він мені спокійно каже:

— Пані Людмילו, краще за Вас ніхто не скаже про українське слово, Україну нашій молоді!

Я зітхнула і погодилася: — Добре!

Побратим, поет і редактор газети «Народний лікар України» Валентин Грабовський засвідчив, що любов'ю Анатолія, його дітищем, основним місцем праці був часопис «Народний лікар України». Він був його засновником, редактором і видавцем. Сьогодні газета, завдяки під-

тримці Товариства «Просвіта», виходить у світ і несе на своїх шпальтах світло знань народної медицини. З цікавістю слухали люди його вірш «Твої заповіді», присвячений травознау і поетові Анатолієві Журавському.

На вечорі звучало багато пісень на слова А. Журавського, уривків із прозових творів, поезій автора у виконанні його друзів: народного артиста України Василя Яременка, заслуженої артистки України Любові Литовки та інших митців обласного центру.

А от офіційних представників місцевої влади на вечорі не було. І це зрозуміло, бо вона ще не українська. Але куди ж поділися представники місцевих національно-демократичних організацій, які б'ють себе в груди і кричать, де тільки можна, про свій патріотизм та любов до України?! Адже про вечір повідомляли місцеві засоби масової інформації! Та коли запитав у тужливих вожаків про причини такої байдужості, то почув у відповідь:

— А ми нічого не знали! Нам ніхто не казав!

На мою думку, саме тут і гніздиться корінь зла. Ми тільки говоримо про єдність національно-демократичних сил, про спільні дії в боротьбі за українську Україну. А на ділі виходить усе навпаки. Ну як не згадати слова А. Журавського із вірша «До Шевченка»:

**Тарасе, встань і зупини
Гризоту наших патріотів,
Бо це із їхньої вини
Злодії ходять в позолоті.**

І це ж свята правда, Житомирщина тут не виняток.

Мені спали на думку події десятирічної давності, коли в Житомирі відбувалася конференція Житомирського обласного об'єднання «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. Як зараз пам'ятаю, це була конференція з реорганізації різноназваних осередків української мови в одну цілість — «Просвіту». Актовий зал, де проходила конференція, був переповнений. Із обранням керівних органів конференції проблем не було. Я висловив думку Центрального правління Товариства «Просвіта» рекомендувати на керівника обласного об'єднання «Просвіти» редактора загальноукраїнської газети «Народний лікар України», письменника Анатолія Журавського. Претендентів надали слово для викладення своєї програми — свого бачення роботи обласної «Просвіти».

На трибуну вийшов стрункий інтелігентний чоловік. Чорний костюм, краватка, біла сорочка надавали йому поважності. З-під розкриття чорних брів випромінювали тепло і впевненість великі чорні очі. Він говорив чітко і ясно. Мова йшла про Україну, про українську мову як основу світогляду українців, про красу щоденної праці за утвердження Української держави...

Після бурхливих перипетій конференції ми пройшлися вулицями Житомира і опинилися на березі тихоплиного Тетерева. Стояла осіння тиша, наповнена м'яким сонячним світлом. Навіть було голубе й високе, вода в річці — чиста й прозора. Ми зупинилися і милувалися чудовим краєвидом.

ПАМ'ЯТЬ

Анатолій порушив мовчанку:

— Напевне, оті скелі знають багато чого!

Вони були свідками і учасниками величного свята Сонця, яке відзначали наші предки. Це відлунує у слові Звягель (споконвічна назва нинішнього Новоград-Волинського), що за 70 кілометрів на захід від Житомира. У санскриті, найдавнішій писемній мові, це означає **торжество Сонця**. Одне із найбільших свят наших далеких пращурів. Сонце возвеличували, Сонце оспівували як джерело життя на Землі.

Він стояв на гранітному березі спокійного Тетерева, осяяний осіннім сонцем, наче кам'яна брила.

— Наш Поліський край, — продовжив Анатолій, — багатий саме на дуже старі пам'ятки праукраїнської культури, що сягають у трипільську культуру, у санскрит. Щоби впевненіше українці себе почували, про це потрібно говорити, вчити і прищеплювати любов до своєї Батьківщини.

Запала невелика пауза. А потім Анатолій примружив очі і прочитав:

**Важкий мій хрест, я ніс його щоденно,
не спочивав, не кидав із рамен,
бо Честь і Совість — то моє знамено,
Я інших не сповідаю знамен.**

Поезії справили на мене гарне враження...

Я часто згодом думав про те, яка в нього була тонка і вразлива душа. Скільки в нього було задумів, скільки він ще хотів зробити, але доля розпорядилася по-своєму. Гадаю, це справедливо, що Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка на вшанування пам'яті нашого побратима Анатолія Журавського запланувало видати цього року його «Вибрані твори».

Микола НЕСТЕРЧУК

Портрет А. Журавського роботи народного художника, лауреата премії ім. Т. Г. Шевченка М. Максименка

ДІМ, ДЕ УТВЕРДЖУВАЛОСЬ УКРАЇНСТВО

Народний дім... Які об'ємні слова! Дім для народу. Дім, збудований народом, Дім, де збирається народ для розв'язання своїх суспільних проблем.

Народний дім, побудований сто років тому в Стрию, відповідає своїй назві. До його спорудження доклали свої золоті руки і щирі серця як люди, відомі всій Галичині, так і прості міщани та селяни, вчителі та священики всього Стрийського повіту — всі ті, що розуміли потребу «Просвіти» мати свій дім, свою рідну хату, щоб не просити милостині у сусідів, щоб вільно величати національних героїв, відзначати релігійні та національні свята, — почуватися господарем!

Будителі національної свідомості населення Стрийщини д-р Є. Олесницький і перший голова Стрийської «Просвіти» проф. С. Дубравський виразно сформулювали ідею необхідності побудови Народного дому. Ця ідея знайшла підтримку української інтелігенції і широкої громади української Стрийщини. А урочисте відкриття Народного дому відбулося 1 січня 1901 року. Вітали стриян з успіхом численні делегації з усієї Галичини, було багато вітальних телеграм, що підкреслювали першість

стриян у цьому патріотичному діянні.

З цього часу Народний дім став відомим у Галичині центром культурного, громадського, політичного та економічного життя українців Стрийщини. Тут частим гостем був Іван Франко, тут він уперше читав свою знамениту поему «Мойсей», проголосив новаторський реферат про Гайдамацьке повстання в Україні 1768 року. Стіни Народного дому чули слівчухи голоси Олександра Мишуги, Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського. Сцена його світилася від акторської гри Марії Заньковецької, Миколи Садовського, Леся Курбаса, Амвросія Бучми, тут побував Марко Кропивницький — засновник нового українського театру. У Народному домі ставили вистави відомі тоді театри Стадника, «Заграва», тут танцював знаменитий балет Авраменка, співали чудові хори Олександра Кошиця, Дмитра Котка, тут був господарем незабутній «Стрийський Боян» Остапа Нижанківського.

Товариство «Просвіта» багато уваги приділяло економічним питанням. Тому в Народному домі проходили різні збори, семінари, курси, вишколи «Сільського господаря», «Союзу кооперативів», «Маслосоюзу», «Каси задаткової» та ін. У його приміщенні в 1909 році відбулася перша

в Галичині хліборобська виставка, яку оглянуло понад 30 тис. осіб, що сприяло підвищенню культури господарювання, урожайності, визволенню села з тенет залежності від чужинців.

Народний дім став також центром політичного життя українців Прикарпаття. Тут працювала «Підгірська рада», відбувалися збори різних організацій, зустрічі з посланцями до парламенту і сейму. Коли виникла підпільна ОУН, члени її працювали під прикриттям легальної «Просвіти». Тут виступали такі видатні політичні діячі, як М. Грушевський, К. Левицький, Є. Петрушевич, С. Петлюра, С. Бандера, Л. Ребет, М. Кравців та ін. Ще до першої світової війни Стрийщина стала форпостом національної свідомості.

Активна просвітня діяльність у Народному домі перервалася окупацією Західної України більшовицькою Червоною армією, що перетворила його на «Дом офіцерів», — усе, що несло український дух у Народному домі, знищили, активних українських діячів було заслано до ГУЛАГу або й розстріляно.

...Однак минули роки комуністичної окупації. Україна стала незалежною. Ще 1991 р. виконком Стрийської міської ради передав Народний дім стрийській громаді в особі Товариства

МОЛОДЬ І ДЕРЖАВНА МОВА

Міська студентська науково-практична конференція на таку тему, підготовлена Координаційною радою з мовного законодавства при Київській міській держадміністрації та Київської громадською організацією «Молода Просвіта», відбулася нещодавно для студентського активу вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. З доповідями виступили студенти і викладачі навчальних закладів столиці (близько 40 технікумів, коледжів, училищ). Вони висловили своє ставлення до розуміння мовних проблем у процесах державотворення в Україні і своє бачення подальшої долі рідної української мови.

Відкрив конференцію вокальний ансамбль «Фавор», який виконав «Молитву за Україну» М. Лисенка.

З цікавістю слухав студентський актив виступи професора Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка О. Д. Пономаріва «Державні функції мови», доктора філологічних наук, члена правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка професора А. Г. Погрібного «Українській мові потрібні святкові будні»; професора Міжнародного інституту лінгвістики і права І. П. Ющука «Державна мова єднає нас»; викладача-методиста Науково-методичного центру вищої та середньої освіти В. А. Даньшової «Рідна мова в підготовці майбутнього спеціаліста». Змістовними були й доповіді студентів навчальних закладів I-II рівнів акредитації м. Києва: А. Папушина «Роль мови в здобутті освіти та розширенні знань про світ» (Київський педагогічний коледж ім. К. Д. Ушинського); Ю. Огороднікової «Українська мова і процес державотворення» (Київський медичний коледж); Н. Толочко «Без української мови немає українського народу» (Київський економічний технікум).

Плідною та ефективною була робота на конференції секцій: «Доля мови — доля народу», «Українська мова в сьогоденні», «Без української мови немає українського народу», «Мова — пізнання світу», «Українська мова — основа духовності».

Конференція прийняла Звернення до студентської молоді України, в якому наголошується на відповідальності молодих за долю української мови та національних ідеалів.

Б. ЛАВРЕНЮК,
голова координаційної ради

•

української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта». Тепер тут розмістилися, крім «Просвіти», «Союз українців», молодіжні організації УМХ (Українська молодь — Христові), скаутська організація «П'яст», кредитова спілка «Вигод» членів «Просвіти» і їхніх симпатиків.

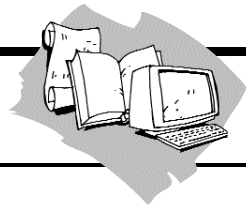
З нагоди повернення Народного дому стриянам просвітняк і поетеса Надія Гнатів написала вірш, який закінчується такими словами:

**Та все пройшло, минулася руйна.
Ми знов господарями в Домі цім.
Той Дім для нас — маленька Україна
І працювати тут на совість треба всім!**

Народний дім — це будинок, де жила, живе і житиме Україна. Двері його відчинені для всіх, хто хоче працювати для українського народу, бо саме тут утверджується українство.

Нестор БОРДУЛЯК,
голова «Просвіти» Стрийщини

•

СКИНУТИ КАЙДАНИ І — ТРУДИТИСЯ ВІЛЬНИМИ

Та частка нашого народу, що перейшла на російську мову, нагадує дівчину, що замість українського яблука купує американські сигарети. Вона не тільки втратить здоров'я і буде все життя страждати та працювати на ліки, але й занепасть свій рід, бо вже не зможе народити здорового, нормальну дитину. Так і російськомовні українці уже не здатні відтворювати свій народ, працювати на його благо, захищати від ворогів. Бо вже не можуть не служити ворогам, не вміють протидіяти їм. Суржикова інтелігенція — касири, продавці, частина вчителів тощо — це найбільша біда України. Саме серед таких українців найбільше розквітлі злочинність, розпуста, цинізм, байдужість не тільки до своєї долі, а й долі своїх дітей і всього народу.

Усі ще пам'ятають, як одразу після проголошення Незалежності майже всі громадяни України, особливо чиновництво, почало вивчати і вживати українську мову не тільки на службі, а й у побуті. Та коли шовіністи побачили, що впровадження української мови проходить без державної підтримки, то, скориставшись тим, що в Україні досі не проведено акції відмови колишніх робітників КДБ та сексотів од співпраці з пропагандистськими органами Росії, вони активізували діяльність колишніх прислужників і разом із п'ятою колоною націлилися у найбільш вразливі точки Незалежної України. Комунішівісти та сексоти різних мастей, що посіли найважливіші посади ще за часів імперії, і не думають впроваджувати державну мову в підпорядкованих державних і приватних організа-

ціях. Вони використовують будь-яку нагоду, щоб виявити свою неповагу до нашого народу. Навіть у День української писемності, який широко відзначався Українським радіо, найбільші зневажальники незалежної України спілкувалися з радіожурналістами російською мовою. Скажімо, під тим приводом, що серед журналістів були іноземці! Але я ще не чув, щоб нормальні громадяни будь-якої країни у своїй державі давали інтерв'ю чужою мовою з тієї причини, що серед слухачів є іноземці.

Як це не дивно, але союзними "наших" комуношівіністів у мовному питанні стали деякі гуманістичні організації демократичної Європи. Адже в європейських державах (за винятком України, Білорусії та Молдови) мовні проблеми титульних націй давно розв'язані, нині демократична Європа опікується виключно захистом мов національних меншин. В Україні росіян у 7–8 разів менше ніж українців, але завдяки становищу панівної нації, яке вона займала в колишньому СРСР, тиражі російськомовних газет і книг у нас і зараз майже в 10 разів перевищують наші, українські. Громадяни України безкоштовно отримують десятки різних газет російською мовою, які навівають нам слов'янську солідарність,

вірність заповітам батьків тощо, а українська інтелігенція не має жодної можливості донести правду своєму народу про справжні цілі слов'янства і про становище українців у сучасній Російській імперії. То чому ж росіяни постійно волають про ущемлення прав росіян у мовному питанні? Тому що виконують завдання шовіністів — зберегти в Україні російськомовний інформаційний простір, щоб і надалі утримувати нас на орбіті відсталого великодержавної цивілізації, не дати нам увійти в сім'ю вільних і демократичних європейських народів.

Не дозволити українцям повернутися до рідної мови — головне завдання російських політиків, в тому числі і тих, що живуть в Україні, хоча насправді саме українці повсюдно і постійно зазнають приниження від щоденної необхідності розмовляти чужою мовою в державних і громадських установах.

Дехто нам радить впроваджувати українську мову так, щоб не зашкодити російській мові. Але це в наших умовах неможливо. Як не можна ввічливими розмовами вирвати свою доньку з рук ґвалтівника, так щоб він не образився на нас. Російський "язик" став знаряддям вбивства нашого народу! Якби росіяни поведилися в Україні так само

як в інших державах (за винятком Білорусії та Молдови), то нам, звичайно, не довелося би натякати їм, що їхня мова виникла шляхом змішування кількох мов (української, церковнослов'янської, монгольської та мов угро-фінських племен, що жили в центральній Росії), коли процес природного створення мов уже був завершений; що разом з їхньою мовою в 1654 році до нас прийшло справжнє лихо і що тільки відмовившись од чужої мови, ми станемо європейським народом. Але вони вперто намагаються продовжувати політику русифікації, бо найпершою ознакою окупанта є впевненість, що він має право розмовляти своєю мовою на окупованій території. Жаль, що росіяни за ці 10 років так і не зрозуміли, що ми вже ніколи не визнаємо статусу російської колонії.

На пошті, в ощадній касі, у бібліотеці, магазині тощо працюють люди, яким у школі втлумачили облудну думку, що в СРСР тільки російська мова може бути показником культури "совєтского человека". Переважна більшість з них зі злобою і властивою російськомовним агресивністю ставляться до нашої державної мови не тільки тому, що вже не здатні до навчання, а й тому, що начальство відповідних служб не вимагає знання

державної мови, бо отримало високу посаду ще за часів імперії і до цього часу служить їй.

Та давайте запитавмо у тих несамолюбих російських шовіністів, — чому Ви такі непримиренні? Понад три століття працювали на ваш інтелект більш розвинені народи: українці, білоруси, поляки, грузини, вірмени, узбеки, туркмени тощо. Теофан Прокопович і Сергій Радонежський, Микола Гоголь і Антон Чехов, Міклухо-Маклай і Лобачевський, Вернадський і Корольов — це лише кілька з десятків тисяч українців, що працювали на славу Росії. Де була б ваша Росія без них? А ті досягнення росіян, якими ви пишаєтесь, — хіба вони зроблені російськомовними? Ні! М. Лермонтов, Л. Толстой, А. Пушкін і майже всі інші дореволюційні видатні росіяни були з дитинства франкомовними. Ще й зараз ваша культура, наука, рівень життя підживлюються нечужим газом, татарською нафтою, якутським золотом, бурятським лісом... Але все — не на добро. То чому ж ви так завзято нав'язуєте іншим народам свою мову і культуру? Нації, що відмовилися од ваших кайданів — латвійці, естонці, литовці, поляки — швидко пішли вперед і живуть набагато краще за тих, хто ніяк не повернеться до рідної мови. Тепер, коли ми зрозуміли це, ви вже не втягнете нас у свою імперію! Ми скинемо ці кайдани, щоби трудитися задля України, в ім'я вселюдських ідеалів.

Валентин КОЖЕВНИКОВ,
кандидат географічних наук

●

КОЛИ Ж «ГРЕКА» ПЕРЕЇДЕ ЧЕРЕЗ

Людина може любити тільки те, що пережила серцем. Те, що близьке й дороге, те, що хвилює й підносить душу. У формуванні особистості, мотивації поведінки дорослої людини, як твердять психологи, домінуючу роль відіграють не знання, а емоційні переживання. У момент, коли юна душа осягає культуру, прилучається до неї, вдосконалюється її людська сутність. Цей момент дуже важливий і дорогий для особистості, він визначає її основні духовні цінності, ніби прилучає окрему душу до загальноцивілізаційного процесу. І те, яка мова супроводжувала це введення до храму, визначатиме національну культурну приналежність особи на довгі роки, а то й до кінця життя. І в цьому теж ключ до розуміння того, чому українська мова, українська свідомість не можуть досі зайняти належне їм місце — покоління за поколінням вводились у храм культури і духовності російською мовою, і нинішнє розуміння необхідності широкого функціонування української залишається продуктом розуму, а не емоційного переживання, бо у масовій суспільній свідомості, особливо у центрі та на Сході, дуже епізодично і пунктирно зафіксоване таке культурне явище як Україна.

У перші роки функціонування національної держави увага громадськості, державних органів, які впроваджували Закон про мови, була звернута в основному на школи. Здавалося б, поставленої мети досягнуто — у більшості регіонів, зокрема на Кіровоградщині, кількість шкіл з українською мовою викладання відповідає національному складу населення. Це, справді, ко-

лосальний крок уперед. Але українська мова навіть в українських школах, зокрема міських, досі залишається і для учнів і для вчителів мовою офіційною, вживаною лише на уроках.

Причин багато. І цілком об'єктивних. (Одну з них, дещо несподівану, але, мабуть, для молоді цілком вмотивовану, називає переможець конкурсу "Чи бути Кіровоград українськомовним містом?", що його проводив наприкінці минулого року Ленінський райвиконком, Максим Усков: "З російською мовою нас також пов'язує протест проти сучасності з її економічною скрутою. Отож, як це можна — говорити мовою, якою пишуться постанови, що добивають Україну?")

І все ж ключовою причиною, як на мене, такого стану є те, що процес введення в храм емоційних, культурних вражень залишається здебільшого чужомовним. А це стосується наших кращих, активніших дітей, бо саме такі відвідують музичні школи, дитячо-юнацькі центри, художні колективи, студії, гуртки. Це, фактично, наша завтрашня еліта. Ми ж даємо їй знання, у першу чергу українською мовою, залишаючи емоційну сферу пізнання мистецького всесвіту на відкуп випадку: може, трапиться викладач чи керівник гуртка, небайдужий до України та її майбутнього, і зможе передати це й своїм учням. Але ж де візьмуться небайдужі, якщо десятиліттями ця сфера була російськомовною? (Якщо проаналізувати тільки факти, ми давно вже повинні були б перестати бути Україною, але, очевидно, енергетика нашої землі та її минулого настільки по-

тужна, що національне відроджується в душах, але вже одиниць. І залишати цей процес на відкуп тільки силі енергетики більше не можна.) У 70-80-ті роки у степовому містечку Новомиргороді, де я вчилася і закінчувала музичну школу і де не було жодного російського класу, не те що школи, музична освіта давала виключно мовою сусідньої держави. І у всій програмі навіть натяку не було на якусь особливу українську музичну культуру. Хором керував у нас Віталій Петрович Багмет, чорнявий красень з виразними карими очима українця-степовика і чудовим чистим тенором. Досі пам'ятаю одну з пісень, яку співав наш хор:

"Ой, понад Волгою леса зеленіють, вешние ветры над Волгою веют. Вей, ветерок, песню неси. Пусть ее слышат все на Руси".

Сьогодні моя донька на хорових заняттях музичної школи співає інше:

"Дело было в Каролине, ехал мистер на машине.

На машине марки "Форд" ехал старый мистер Норд"

Або:
"Рано-утром, вечером, поздно на рассвете
Свекла ехала верхом в парусной карете.

А за ней, едва дыша, тихо, аккурато
Два кирпичных беляша топали обратно".

Можливо, я чогось не розумію, і цей римований набір абсурдів — весела дитяча пісенька. Але ж хоровий спів здавна в Україні був тим, що підносило душу, хвилювало, зворушувало. Є в репертуарі шкіль-

ного хору й такі пісні, але вони теж всуціль російськомовні. Ми й далі підносимо душі своїх дітей до високих мистецьких начал чужою мовою. За пірвою єдиний українськомовний текст — щедрівка, вивчена напередодні новорічних свят. Таке становище ще й підкреслює в дитячій свідомості хибне уявлення, що українська мова — щось нефункціональне, позв'язане з минулим, але ніяк не з майбутнім.

Немає відповідної музичної літератури, зрозуміло. Як немає й відповідної державної позиції. І можна хіба що поспівувати тим викладачам, які на зауваження-прохання говорити з дітьми українською реагують мляво: "Хай її спершу вивчать у Верховній Раді..." А що це можна відповісти, коли ти за свою виснажливу творчу роботу з дітьми отримуєш 150 (а то й 120) гривень на місяць, що не дотягує навіть до половини офіційно затвердженого прожиткового мінімуму на одну людину? Це ж стосується і керівників студій, гуртків. Загальні злидні, державна зневага до людей творчої праці породжують і пасивність, і спротив, і небажання шукати щось нове, докопуватися до чистих національних джерел. Як "ехал грека через реку" (навчальна вправа у театральній студії Кіровоградського обласного дитячо-юнацького центру) десять років тому, так він і досі їде. Ну, й нехай... Таке у нас життя?..

Але ж ніхто не прийде і не змінить його, якщо ми й далі консервативатимемо, знову й знову механічно відтворюватимемо нинішній стан у сфері духовного розвитку дітей і молоді. Якщо так триватиме і далі, не з'являться керівники, що розуміти-

муть: праця людей, які несуть духовні скарги нації, людства наступним поколінням, має оплачуватися достойно. І українська мова тут до того, що лише в національній державі подібні речі вирішуються цивілізовано, без утисків кого б не було. Специфіка українського стану речей полягає у тому, що зверху нам ніхто (принаймні поки що) нічого не мінатиме, а якщо ми хочемо, щоб нас поважали, мусимо ситуацію змінювати знизу, створювати відповідну суспільну атмосферу, громадську думку.

Нещодавно побувала в одній із музичних шкіл Кіровограда на вечорі романсу. Зрозуміло, російського. Гарні тексти, зворушливий, артистичний спів. Деякі з тих романсів є у підручнику з музичної літератури, яким користуються в старших класах музичної школи. Я й досі його зберігаю. Очевидно, ті, хто готував цей вечір, тримали той підручник в руках, відкривали з його сторінок чарівний світ російської класики. А хто ж навчить наших дітей відчувати серцем українську музику, хто відкриє для них, що наші композитори, виконавці не менш талановиті, а народні пісні — геніальні? Такої традиції в системі музичної освіти нашої області, зокрема, немає. А без неї нічого сподіватися на достатній для нормального державотворення рівень української національної свідомості майбутніх еліт, бо музика — одне з джерел, через яке високе пізнається серцем.

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

●

Не так уже й багато українців, чиї імена відомі усьому світові. Один із них — Микола Васильович Гоголь. Це до нього наш великий пророк Т. Г. Шевченко звертався: "Ти смієшся, а я плачу, мій великий друже..."

Народився М. В. Гоголь у селі Великі Сорочинці, на Полтавщині, в сім'ї, що мала давні козацькі традиції. Його батько, Василь Панасович, був українським письменником, організатором домашнього театру Д. П. Трошинського, мецената, нащадка старовинного козацького роду, далекого родича Гоголів-Яновських. Для цього театру В. П. Гоголь написав дві п'єси з тогочасного українського побуту. Свій родовід Гоголі (Яновські) вели від Остапа Гоголя, одного з оточення Богдана Хмельницького, що пізніше, уже після смерті засновника Козацької держави, певний час був гетьманом на Правобережжі України. Микола Васильович гордився своїми славними предками, і саме полковник Остап, як його часто називає Самійло Величко в своєму "Літописі", став прообразом величної постаті Тараса Бульби в однойменній повісті великого письменника. Старший син Тараса Бульби, Остап, не випадково одержав це ім'я від автора.

Дитинство майбутнього геніального письменника пройшло в селі Василівці, недалеко від Миргорода. В 1818-19 рр. малий Микола навчався в Полтавському повітовому училищі, а в 1821—28 рр. — у Ніжинській гімназії вищих наук. Одночасно з ним у гімназії навчалися такі видатні діячі культури, як Н. В. Кукольник (1809—68; автор драматичних творів та повістей, на слова якого М. Глінка написав ряд музичних творів, у тому числі музику до драми "Князь хованський"), Е. П. Гребінка, В. М. Забіла, поезії якого "Не щебечи, соловейку" та "Гуде вітер вельми в полі", покладені на музику тим же М. Глінкою, стали українськими народними піснями, художник А. М. Мокрицький та інші.

Ще в роки навчання збирав ук-

жинської гімназії вищих наук в 1828 році, і уже переконавшись у своєму літературному покликанні, він в одному з листів до матері писав: "...Маменька, буду писати на іноземному мові, коли рідна була упосліджена і практично заборонена? Отже закономірно, що творчість М. В. Гоголя вивчається в наших школах як творчість класика української літератури, що писав російською мовою.

З малих літ під впливом сімейних переказів та легенд мав глибокий інтерес до історії своєї батьківщини. Це захоплення переросло в бажання написати велику працю з історії України. Цей задум Микола Васильович пов'язував з переїздом до Києва, де мріяв посісти кафедру історії в Університеті Святого Володимира. Ці плани не здійснилися також, однак 1834 року він став ад'юнктом-професором кафедри загальної історії Санкт-Петербурзького університету.

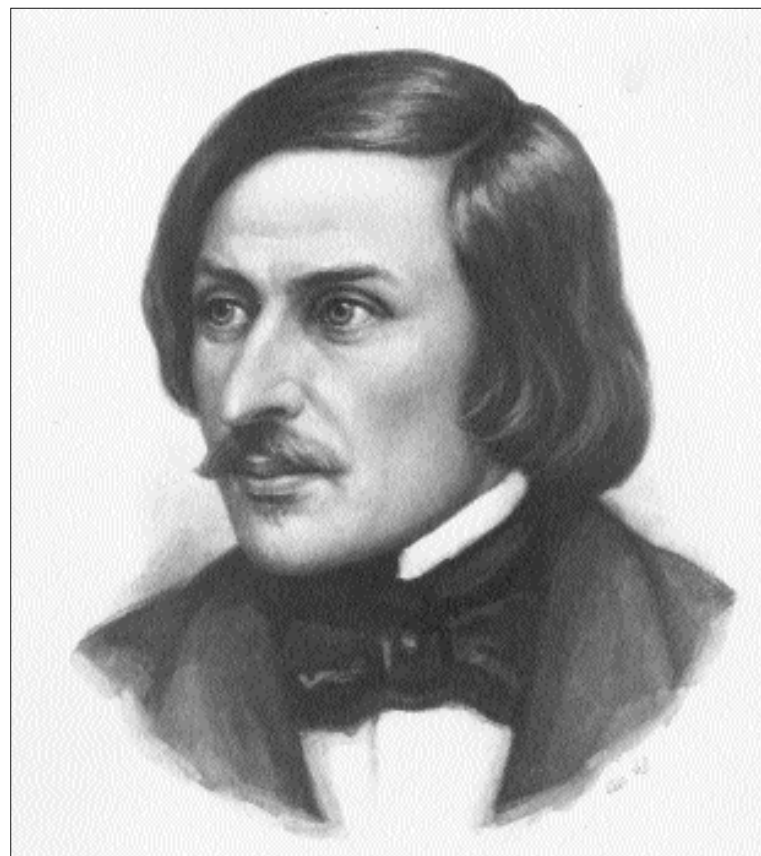
Доля тісно пов'язала М. В. Гоголя з Чернігівщиною. Тут, у стінах Ніжинської гімназії вищих наук, яка задумувалася її засновниками братами Безбородьками як універси-

його інтересі до вітчизняної історії, знайшов тут, крім гостинного прийому, багатющі колекції українських старожитностей, що пізніше стали основою Київського і Чернігівського історичних музеїв. Саме тут він уперше читав для друзів і гостинних хазяїв свою комедію "Одруження".

Очевидно, не випадково є і та обставина, що перший в Росії пам'ятник великому письменнику було споруджено саме в Ніжині ще 1880 року. Цей пам'ятник споруджували на громадські кошти під орудою спеціального комітету, до складу якого входили, крім місцевих діячів, відомий історик, один із засновників Кирило-Мефодіївського товариства М. Костомаров, письменники Л. Глібов, Д. Григорович, І. Тургенев, драматург О. Островський, а також студенти Ніжинського історико-філологічного інституту, художники-передвижники на чолі з М. М. Ге.

Автором проекту був уродженець Чернігівщини, академік П. П. Забіла.

Іменем М. В. Гоголя названо вулиці, театри та інші об'єкти культури як на Чернігівщині, так і в ба-

М. В. ГОГОЛЬ І ЧЕРНІГІВЩИНА

(До 150-річчя від дня смерті письменника)

тет, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатьох інших регіонах країни та за її межами.

Творчість М. В. Гоголя справила величезний вплив на літератури багатьох народів світу, стала справді всепланетарним явищем. Його люблять і поважають сучасники, не менший вплив справляла вона і на наступні покоління.

Т. Г. Шевченко називав його творчість безсмертною, а самого письменника — другом і братом. На його твори писали музику, знімали кінофільми, їх переробляли для сцени. Героїко-патріотична опера М. Лисенка "Тарас Бульба" відома кожному. Однак однойменний кінофільм було знято за океаном ще в 60-ті роки ХХ століття, а в Радянському Союзі, а тепер і в Україні, екранізувати знамениту

повість не наважились, побоюючись, очевидно, негативної реакції з боку поляків. А шкода. Он польський режисер Єжи Гофман екранізував яскраво виражений антиукраїнський роман Г. Сенкевича "Вогнем і мечем" і фільм цей із задоволенням дивилися і поляки, і українці. Суть проблеми, очевидно, не в тому, що екранізувати, а як це робити. Будемо сподіватися, що українське кіно, яке потроху відроджується, а може, й телебачення нарешті екранізують цей геніальний і високопатріотичний

твір.

І. С. Тургенев залишив у своїх спогадах про М. В. Гоголя колоритний словесний портрет великого письменника: "Его белокурые волосы, которые от висков падали прямо, как обыкновенно у казаков, сохранили еще цвет молодости, но уже заметно поредели, от его покатого гладкого, белого лба по прежнему так и веяло умом... Говорил на о, других для русского уха менее любезных особенностей малороссийского говора я не заметил".

Сучасники залишили про М. В. Гоголя спогади, що з різних сторін характеризують цю геніальну людину, але, думаю, тут достатньо і цих свідчень.

1952 року світ відзначав 100-річчя від дня смерті великого письменника. Поштові відомства ряду країн вшанували його пам'ять випуском поштових марок. Так, пошта СРСР випустила серію багатокольорних поштових мініатюр, що складалася з трьох марок. На марці номіналом 40 копійок представлено портрет письменника роботи Ф. Меллера поряд з літературними персонажами з "Тараса Бульби". На марці в 60 копійок подано репродукцію малюнку Б. Лебедева "Гоголь і Белінський". Заключна марка серії, номіналом в 1 карбованець, представляє Миколу Васильовича в товаристві кобзаря на тлі сільського краєвиду. 1959 року радянська пошта повторно звернулася до образу М. В. Гоголя і випустила марку номіналом у 40 копійок з портретом письменника та сценою з його геніальної комедії "Мертві душі".

Того ж 1952 року в Румунії було видано дві марки, присвячені цій же пам'ятній даті. На марці в 55 банів ми бачимо портрет письменника і сцену з повісті "Тарас Бульба", яку, до речі, такий всесвітньвідомий каталог, як "Міхель", називає

головним твором письменника. На марці в 1,75 лей зображено портрет письменника і розкриту книгу. Польська пошта емітувала того ж 1952 року марку номіналом 25 грошів з портретом письменника.

Вшанувала пам'ять великого українця і пошта Німецької Демократичної Республіки. Тут також було видано марку з портретом М. В. Гоголя. Звичайно, в усіх цих випадках вшановували пам'ять "великого російського письменника", про Україну там ніхто і не згадував. Крім поштових марок, звичайно ж, випускалися конверти першого дня, штемпелі спецпогашень тощо.

Українська пошта марок, присвячених цьому великому сину України, ще не випускала. І хоча в березні 2002 року минуло 150 років від дня його смерті, однак у плані видань дирекції "Марка України" — імені Миколи Васильовича не видно. Говорять, що зроблено це з тієї причини, що Укрпошта взяла собі за правило не відзначати дати смерті видатних діячів. Традиції інших поштових адміністрацій світу для них, як бачимо, не указ. Думаю однак, що це саме той виняток, який є в кожному правилі. М. В. Гоголь — постать такого масштабу, яку варто вшанувати, і то якнайшвидше, незалежно від тієї чи іншої дати. І ця подія працюватиме на імідж України. Це тим більше можливо, що в зазначеному документі передбачено видання незапланованих марок.

Втім, заради істини, слід сказати, що українська пошта, незважаючи на згадане самообмеження, все-таки пам'ятає про Миколу Васильовича і видала в 2000 році дві поштові марковані листівки, присвячені Сорочинському ярмарку. На одній із них бачимо молодого Гоголя в товаристві своїх літературних персонажів, автором малюнка є художник Володимир Лемзяков.

Говорячи про вшанування письменника засобами художньої мініатюри, якою є поштова марка, хотілось би побажати, щоб в основу одного з сюжетів було взято портрет М. В. Гоголя роботи іншого великого сина України — І. Ю. Рєпіна.

Б. КИРИЧОК,
історик, член Асоціації
філателістів України

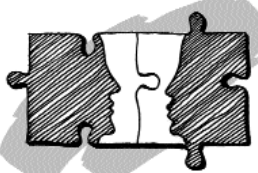
Ніжин. Будинок колишньої гімназії, де вчився М. В. Гоголь

раїнські народні пісні та думи, а також матеріали до українсько-російського словника, частково використані пізніше в передмові до "Вечорів на хуторі близ Диканьки" в словнику, що складався з 74 позицій, так обґрунтувавши цю публікацію: "...на всякий випадок, щоб не спом'янули мене недобрим словом, випишу сюди в азбучному порядку ті слова, які в книжці цій не всякому зрозуміло".

Переїхавши до Санкт-Петербурга, тодішньої столиці імперії, що сталося після закінчення ним Ні-

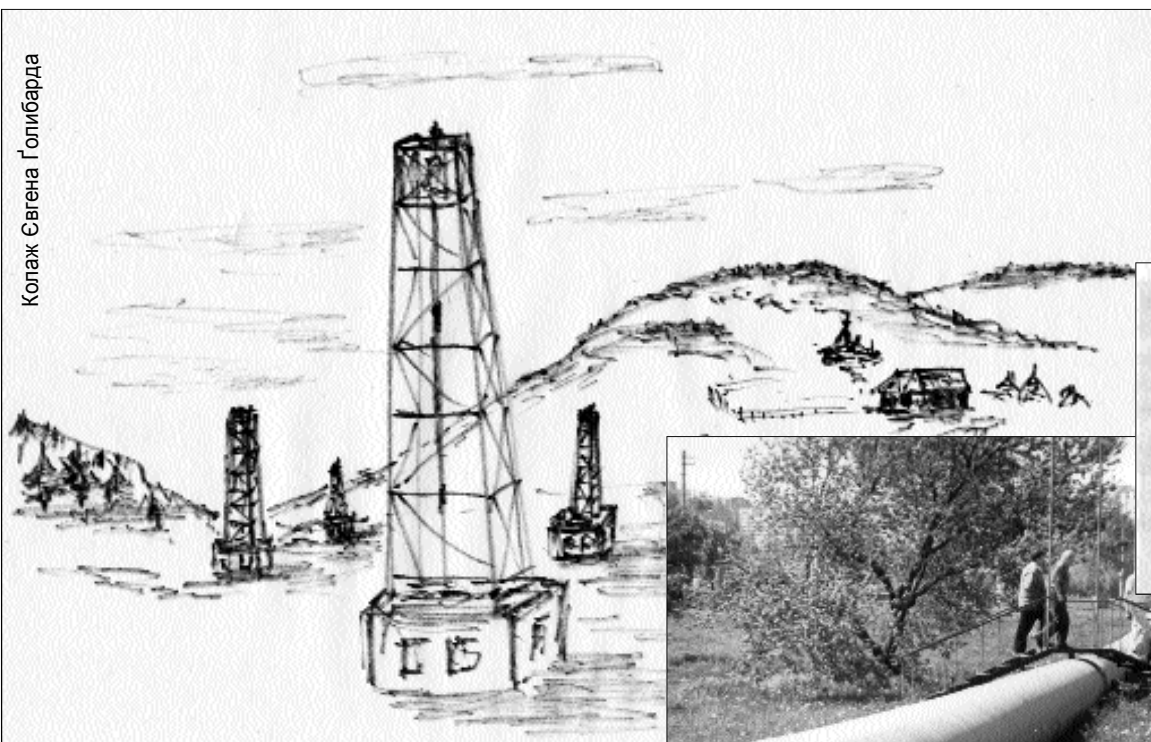
жнів, проживаючи в готелі "Царград". Пам'ятаю, як в 1943 році, потрапивши в шойно визволене місто, я побачив на обгорілих стінах готелю чудом уцілілі меморіальні дошки з іменами М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка, О. С. Пушкіна, що в різний час тут мешкали. Разом на цьому місці Будинку ювелірних виробів, а де меморіальна дошка? А в Качанівці, в гостях у відомих меценатів Тарновських, він був частим і бажаним гостем (1835, 1837, 1848, 1850 рр.) Та й не дивно, адже Микола Васильович, при

ту повість не наважились, побоюючись, очевидно, негативної реакції з боку поляків. А шкода. Он польський режисер Єжи Гофман екранізував яскраво виражений антиукраїнський роман Г. Сенкевича "Вогнем і мечем" і фільм цей із задоволенням дивилися і поляки, і українці. Суть проблеми, очевидно, не в тому, що екранізувати, а як це робити. Будемо сподіватися, що українське кіно, яке потроху відроджується, а може, й телебачення нарешті екранізують цей геніальний і високопатріотичний

Нафта відіграє вирішальну роль у промисловості, сільському господарстві, політиці. Наявність нафти робить країну багатою, могутньою. Відомий американський нафтовик, професор Принстонського університету Х. Хедберг назвав нашу

добу нафтовою, вважаючи, що в історії людства були кам'яна, бронзова доба, залізна і, можливо, коли історики оглянуться назад, то назвуть нашу добу нафтовою, — адже людство і його стосунки повністю залежали від нафти.

Протягом 70-х—80-х рр. СРСР отримував щорічно практично дармових 35–40 млрд. нафтодоларів. І на них радянський уряд закуповував величезні кількості зерна в Австралії, Канаді, США. У часи Брежньєвського комунізму хліб утратив ціну, і народ врешті-решт наситився хлібом після кількох жорстоких голодоморів. Хлібом годували худобу, птицю... Аж тут, майже раптово, з'ясувалося: сибірська нафта закінчується. Так велика імперія СРСР опинилася на межі загибелі. Перед нафтовиками було поставлено завдання знайти нові великі родовища нафти. За короткий час було виявлено 400 нових родовищ, але Самотлора між ними не було. З

1990 р. видобуток нафти в СРСР катастрофічно падає, суттєво скорочується приплив нафтодоларів. Економіку лихомає, починається розвал соціалістичної системи...

Американські політики уважно стежили за станом нафтогазової промисловості СРСР. На початку 70-х років ЦРУ створює групу провідних фахівців з нафти і софтологів, які, проаналізувавши тенденції розвитку нафтової промисловості СРСР, дійшли висновку, що видобуток нафти в Союзі досягне свого максимуму на початку 80-х років, а потім почне падати, в зв'язку з чим різко зменшиться приток нафтодоларів, що викличе серйозні потрясіння в економіці і політичному житті СРСР. Свої результати ЦРУ опублікувало в книзі: *USSR Energi Atlas Compiled by Central Intelligence Agency*, 1979 р. Як бачимо тепер, ця авторитетна організація помилилася на 10 років. Розвал Союзу настав не в 80-ті роки, а на початку 90-х.

Нині багато пишуть, що Єльцин, Кравчук і Шушкевич зібралися в Біловезькій Пущі й розвалили СРСР. Інші стверджують, що дисидентський рух сприяв розвалу Союзу. Такі твердження не переконливі. Бо якби навіть усі глави країн, які входять до ООН, у часи Сталіна чи Хрущова підписали б декрет про розпуск СРСР, від цього Союз не перестав би існувати. У 1919–1924 рр. Радянську державу брали в кільце Антанта, Японія, але вона вистояла. Одна з наймогутніших армій світу, керована Гітлером, не змогла зламати СРСР, і, лише політбюро Леоніда Ілліча, живучи всупереч законам нафтової доби, розвалило імперію.

Україна змушена була віддати Росії значну частину Чорноморського флоту, ядерні боеголовки, стратегічні бомбардувальники в погашення боргів за нафту і газ. Проте борги швидко збільшуються, і уже серйозно обговорюються питання, що за енергоносії доведеться передати нашому сусіду магістральні нафто- і газопроводи, електростанції, заводи. Ситуація стає критичною, виникає загроза незалежності нашої держави. І, якщо не буде змінено бездарну політику нашої країни щодо нафти й газу, Україна як держава перестане існувати.

Василь СОЗАНСЬКИЙ,

● кандидат геолого-мінералогічних наук, провідний науковий співробітник Відділення морської геології Національної академії наук

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА Є ВИЗНАЧАЛЬНОЮ В СВІТІ

До нинішнього часу йшлося про такі поняття, як безпека стратегічна, ядерна, військова, екологічна, інформаційна і т. д. Але визначальною в сьогоденному світі є безпека енергетична. І справи тут у "сильних світу цього" далеко не найкращі. Так, наприклад, за статистикою відповідальних інституцій, нафти в США залишається приблизно 3 млрд. тонн, тобто, при збереженні нинішнього рівня видобування 370 млн. тонн щорічно — на 8–9 років.

Америка має 3,6 трлн. куб. м, чого при щорічному видобуванні в 550 млрд. куб. м вистачить на 6–7 років. За тими ж підрахунками, через десять років США, лише для підтримки енергобалансу (без будь-якого економічного зростання) будуть вимушені імпортувати не 500 млн. тонн нафти, як тепер, а майже 1,5 млрд. тонн. Але варто запам'ятати, що всі нинішні спільні пропозиції в світі — не більше 1,2 млрд. тонн.

Європейцям, при нинішньому рівні видобування вуглеців у Північному морі, навіть з урахуванням часткового покриття російськими енергоресурсами, приблизно через 10 років доведеться значно збільшити закупки сировини. Цілком імовірно, що в європейський ринок увірвуться США.

Якщо сьогодні американці імпортують нафти на 100 млрд. доларів, то, при прогнозованому зростанні цін удвічі, до 2005 року ця сума зросте до 600 млрд., а при цілком імовірному подорожчанні вчетверо — до 1,2 трлн. доларів.

Росія покладає великі надії на те, що європейці звертатимуться на її газовий ринок — ось чому останні рішення Євросоюзу щодо прокладки газопроводу із Росії в Європу стають зрозумілими. "Енергомист Схід-Захід" буде покривати потреби Європи в нафті та газі, послабить залежність від постачання енергоносіїв із Близького Сходу. До того ж, Європа — основний покупець російської нафти, хоча "золотого дощу" нафто- і газодоларів Росія чекати не варто. Так, за даними Держкомісії по запасах корисних копалин, поповнюваність сировинної бази Росії становить, у кращому разі, 60%. Росія може розраховувати лише на 15–30 років сталого енергозабезпечення. Потім витрати на видобування можуть зрости такою мірою, що російським енергетикам буде вигідно купувати близькосхідну нафту. Але там уже майорить зоряно-смуғастий прапор.

За матеріалами російської преси

ЩО ЗАГРОЖУЄ НАШОМУ СУВЕРЕНІТЕТУ

Довгий час, — із моменту зародження нафтової промисловості й до 70-х років уже минулого століття, — США посідали перше місце у світі за видобутком нафти. І не тому, що територія США високоперспективна щодо нафти: у світі є багато країн, надра яких містять значно більше запасів нафти й газу. Та якщо у світі пробурено всього 4 млн. розвідувальних свердловин, то 3 млн. з них — у США.

Питаннями нафти в Конгресі США займаються 132 комітети і підкомітети. Уряд США постійно опрацьовує національну енергетичну стратегію в різних її аспектах. Так, адміністрації Рейгана-Буша орієнтувалися на дешеві зарубіжні енергоносії, вважаючи, що розробка власних нафтових і газових родовищ, яка потребує значних коштів, затримує економічне зростання країни. Імпортувалася нафта в основному з Близького Сходу, який за запасами нафти посідає перше місце у світі. Саме тому цей нафтогазоносний регіон був оголошений політиками США сферою її життєвих інтересів, — для забезпечення гарантованої доставки нафти з Близького Сходу в Перській затоці був розміщений військовий флот США.

Адміністрація Клінтона проводила протилежну енергетичну політику, виходячи з принципу, що залежність США від потенційно ненадійних джерел є серйозною загрозою економіці країни.

Активно використовувалася податкова політика, що сприяла розвитку власної нафтової промисловості, докладалися зусилля до ощадливого використання власних ресурсів. Адміністрація Буша-молодшого продовжує політику попередника, — основна увага приділяється розвитку власної нафтової промисловості. Створені умови для пошуків нафти в межах США і високі фінансові витрати стали рентабельними. Так, нещодавно повідомлялося, що розвідувальна свердловина в Мексиканській затоці, пройшовши по донних породах 3198 м, відкрила

поклади нафти й газу. Вартість свердловини 34 млн. доларів США.

У довоєнний час Радянський Союз був другорядною нафтовою державою. Основну продукцію нафти отримував з Кавказу (Азербайджан, Чечено-Інгушетія), прикордонне розташування якого викликало тривогу у радянських політиків. А вже перед війною велися посилені нафторозвідувальні роботи в центральних районах Союзу, у Приураллі, Сибіру, на сході України (Ромни). Відомий радянський нафтовик І. Губкін у своїх спогадах згадує, що Сталін постійно цікавився ходом розвідувальних робіт на нафту в центральних частинах СРСР і навіть зберігав у своєму кабінеті геологічні мапи Приуралля, де були отримані промислові притоки нафти.

Гітлерівська Німеччина розв'язала нафтову проблему по-своєму. Перебуваючи в ізоляції від нафтових джерел, німецьке командування перевело свою енергетику на синтетичне рідке паливо, що вироблялося за схемою німецького хіміка Ф. Бергіуса (1884–1949), шляхом насичення суміші кам'яного вугілля, смол і генераторного газу воднем у присутності катализаторів за тиску 700 атмосфер і температури 500 °С. Ця розробка принесла Бергіусу в 1931 р. Нобелівську премію, а гітлерівська Німеччина в період війни продукувала 6,1 млн. т синтетичних нафтопродуктів щороку і фактично провела війну на бергіус-бензині.

До речі, коли ООН ввела ембарго на торгівлю з Південно-Африканською Республікою, там також організували виробництво синтетичних рідких палив за схемою Бергіуса, що дало змогу Преторії уникнути економічної кризи.

У повоєнні роки було виділено колосальні кошти на розвідку нафти і газу, — виявлені великі нафтогазоносні провінції в Україні, в Передураллі, в Західному Сибіру, в Середній Азії. Завдяки вводу в розробку гігантських родовищ нафти Другого Баку і Західного Сибіру видобуток нафти в СРСР почав зрос-

тати швидкими темпами. У 1974 р. видобуток нафти був доведений до 428,7 млн. т і Радянський Союз вийшов на перше місце в світі, випередивши США.

30 років тому Радянський Союз започаткував експорт нафти і незабаром посів чільне місце серед країн-експортерів, поступаючись лише Саудівській Аравії з її невичерпними запасами. В 70-ті—80-ті роки СРСР продавав 1/3 загального видобутку (200 млн. т), за що отримував колосальні кошти. Міжнародна нафтова енциклопедія (США) за 1983 р. повідомляє, що тільки в 1980 р. СРСР продав нафти на суму 24,6 млрд. доларів США і газу — на 5,0 млрд. доларів. У 1981 р. експорт нафти збільшився, і Радянський Союз за нафту отримав 29,4 млрд. доларів і 7,4 млрд. доларів за газ, — на нафтодоларах і утримувався "розвинутий соціалізм" Брежньєва. З цього приводу журналіст Б. Гуревич у "Московських новостях" № 4 за 24 січня 1993 р. писав: "На нафтовій крапельниці п'ятиріччями жив режим Брежньєва, нафтодоларами купувалася відносна лояльність населення і відносна стабільність цін, ними ж оплачувався зерновий імпорту, який покривав давній крах сільського господарства. Віднайдиш ще один Самотлор (надгігантське родовище нафти в Західному Сибіру з видобувними запасами 2,6 млрд. т — В. С.) і не впади при цьому ціни на нафту, ми б іще до кінця ХХ ст. славили б "розвитий соціалізм" (і їли б ковбасу по 2 крб. 20 коп. — В. С.). І тільки тоді, коли головний дешевий ресурс став зменшуватися, партію спіткала думка про реформи".

Закупки за кордоном великих кількостей зерна за дешеві нафтодолари зробили непотрібним сільське господарство в СРСР. І сотні тисяч, а можливо й мільйони, колгоспників полишають села і переїжджають до великих міст та на новобудови (БАМ, освоєння нафтових і газових родовищ у Західному Сибіру тощо). Цей процес дістав назву "зникнення неперспективних сіл".

Вікторіві МОРОЗУ

Дорога з Онуфріївського монастиря до села Плескачівки не близька. Поспішав, але став накрапати дощик, і небо враз хмарами затягнуло і, видно, надовго. Дощ літній, теплий, але теж пробирає — краще перечекати. Зупинився під деревом, на околиці Чубівки, яку називають тут хуторами. Ще дві-три хати було у мене попереду, а далі — кілька кілометрів між селами, попід горою, луговим берегом річечки, яка тече десь поміж зеленими заростами і відкривається тільки там, де перетинає її перехресний шлях з Плескачівки на Куликівку та Жаботин. Там, над річкою, зведено дерев'яний місток, й тільки під ним пробіслює плесо річечки, назви якої ніхто з місцевих старожителів не знає: річка то й річка, ніяк не називається, не чули...

До містка проходиш більше половини шляху, легко тут ідеться, але дощ не вгавав, навпаки, розходився, хмари заступали небо все густіше, і став я роззиратися навкруги, чи не перейти десь під дерево надійніше.

У вікні хатки, що була якраз навпроти мого прихистку, розсунулися фіранки, з'явилася допитливе обличчя. Хтось із того вікна мене роздивлявся. А за хвилину-другу вийшла з хати жінка, простувала до хвіртки, здогадався — до мене. Дорогу-стежку не переходила, її вже розвезло під дощем. А говорити через неї — нешироку! — можна й тихо, не підвищуючи голосу. Стоїмо майже поруч.

— А я оце дивлюся, не наша людина під дощем мокне, то ви у хату заходьте, перечекайте. Дош, мабуть, надовго. Давно вже дощу не було, ми й у монастирі за дощ молилися... Заходьте-заходьте, у мене місця не пересидите, хто до старої тепер у гості ходить?..

Через сіни та кухню з пічкою провела до світлиці... Аж зупинився у дверях: не тільки рушники на стінах, а й фіранки, скатерка на столі, подушки на ліжку — все вишите!.., все — у квітах, червоних, синіх, голубих, жовтогарячих, фіолетових... Куди не глянь, очей не відведеш!.. Звісно, рушники й на іконах — Божої Матері та Миколи Чудотворця, найпевніших захисників народних, отже, й цієї, наче розмальованої квітами хати, — теж заступників, і її єдиної (одразу видно!) мешканки, і всіх, зрозуміло, квітів, вишитих нею. Скільки років треба, щоб усе це вишити?!

— Ще й зараз вишиваєте?

— Вишивала, коли була молода та були очі. А зараз хіба що взимку, коли у хаті од снігу й сонця добре видно... Буває, коло вікна сяду та й вишию яку квітку. Прошлий год до нас, тутечки недалеко, де дачники хати купляють, художниця приїжджала, то я і у неї узор взяла, але немає вже тих очей, що були колись.

— Скільки ж Вам років, бабусю?

— Багато років, аж соромно казати, з п'ятнадцятого году я.

— Так це ж іще небагато, — спробував пожартувати.

— Не багато, кажете?.. Моя мама жила сто год...

Відчув, що у цій згадці має вона, старенька, свою втіху, а хіба можемо позбавлятися її у віці, з якого вже відкривається даль невідомо. Ця втіха, можливо, має таку ж силу, як і байдужість старої людини до того, що станеться із нею завтра, і прохання застереження на майбутнє у неї лише одне — аби не хворіти, не мучились, і ближніх біля себе не мучити. Спокійна мудрість старості, настає час, і кожному з нею треба буде змиритися.

— Сто год? — зрадів і здивувався.

— Жили вони самі аж до старості, самі, там, вище, на горбах жили, у дідівській хаті, а я їх забрала до себе аж у дев'яносто п'ять год, коли вони вже поратся стали нездужати. То мама у мене п'ять год були, й, знаєте, ні разу вони мені не надоїли. Роботи вже їм не давала ніякої, кажу: "Ви вже старенькі, сидіть, будете сторожем біля хати", то вони й сиділи під хатою, на лавочці — гуляли!.. А померли за один день — у суботу не вийшли з хати, у неділю зранку ще поснідали, ложок зо три взяли того сніданку, а в шість часов вечора — й померли...

Згадавши матір, повернула думку й до свого власного довголіття:

куди не виходили. Бо ми тут породилися, поросли, отак живемо та й усе.

— А в Черкаси, Смілу їздили?

— Пішки ходили!.. З вечора як підемо, то на ранок — у Черкасах, якраз — на базар, і не тільки ходили, а й возики й клунки тягали, бо там і продавали, що могли, й купували там.

— Далеченько! Це ж туди чи туди, а кілометрів сорок шляху.

— Таж молоді були, це вже тепер я туди не дійду, і ходю тільки до сестри у Куликівку, вона там у крайній хаті живе, старша од мене, її, хай Господь милує, спаралізувало, то вона ходить не може.

— Давно були у Черкасах?..

— Год тридцять я там не була, бо вже стало мені туди дуже далеко... і у Смілу — далеко...

ПЕРЕЙТИ І ГОРЕ, І ПЕЧАЛЬ...

— Я ж, мабуть, до ста год не доживу, бо сильно робила. Мати моя не так щоб робили, як я. Бо вони у тридцятому годі руку зламали, то в колгосп не ходили. А я і косу тягла, і граблями волочила, і вилами махала, і лопати з рук не випускала... То, думаю, не доживу...

— Як мама дожила, то й ви доживете.

— Ой, не скажіть, батько мій молодий померли.

— ?..

— Вони, правда, не своєю смертю вмерли, а їх на чужій роботі вбило, на стройці... У 1924 году. А нашу хату — показала рукою на стіни, вікна — батько встигли поставити, то ми залишилися у новій хаті з мамою, шестеро було нас дітей, троє братів, троє сестер, і я — найменша. Оце тут ми з вами й сидимо, у цій хаті, на монастирській землі...

— Чому, бабусю, на монастирській?..

— Бо до революції була це монастирська земля. А вже у революцію, як стали тих монахів розганяти, то й землю у них одібрали, і на цій монастирській землі батько й вистроїв хату, і звідси ми вже ні-

літна — дерев'яна, а зимня — цегляна. Зимою служили у зимній церкві, а вже на Пасху, як дочитуються до Хреста, о дванадцятій ночі, переходили у літню. А в революцію все чисто розгромили, розбили, розтягли, і зробилася у монастирі пустка.

— А хто ж, бабусю, громив?..

— Та наші ж і громили, комуністи, діди й дядьки тутешні...

— Та хіба ж вони були комуністами?!

— А хто їх знає?.. Вже їх живих немає!.. А я кажу те, що було.

На мою допитливість відгукувалася з усією щирістю, намагалася згадати все що знала.

— Тих монахів, що були у революцію, їх усіх розігнали, а у війну опинилася тут матушка Рафаїла з черницями. Вони впорядкували мо-

пелку дбаємо, і все, що в городі росте. Слава Богу, можна тепер жити. А найгірше було у війну, страшно було, дуже страшно, якби ніхто не переживав такого, як ото було... А я ще двох дітей за собою носила і водила, синочків маленьких... Чоловіка в армію забрали ще до війни, у березні, в 41-ім році... Не вернувся він, а я діточок сама виходила, і гарні виросли діти. Як червоні почали наступати, то ми з ними й у лісі, у партизанів переходувалися, цілий місяць у Холодному Яру, в землянках жили. Аби не ті партизани, а їх у лісі багато було, то, може б, і не спаслися, бо німці, коли відступали, сильно лютували. А ми з села — та у ліс, до партизанів... Там землянки покотали, і в кожній — чоловік по двадцять жили, і чоловіки, й жінки, і діти, і дружини, знаєте, всі люди були, хто що з дому приніс, то порівну ділили, і їли всі разом, зі спільного котла, аж поки те лихо не минуло... А як війна скінчилася, то так я і залишилася одна, отак п'ятдесят год сама й живу, і не згледілася, коли й ті діти повиростали, й годя мої молоді проминули, як у тій пісні співають, наче коні перебігли на кленовому мості...

...Година півтори сидів я між вікнами на гарній, нещодавно пофарбованій лаві, а співрозмовниця — навпроти, на табуретці, застеленій картатим, зшитим із клаптиків різноколірної матерії, ряденцем. За нею — ліжко з вишитими подушками, на стіні — портрети: її — молоді, і чоловіка — молодого!.. Два портрети, обійняті одним рушником. Портрети великі, тож і рушник довгий-довгий. Можливо, таким довгим мало б бути і їхнє спільне життя, якби не війна, якби не біда, якби воїн вернувся... І наче замість непрожитих разом років з краю до краю білого, як сніг, полотна послалися вишиті нею квіти — найкращі у всій хаті. Милувався і старенькою, і її квітами. Слухав.

— Таке горе, такі печалі я перейшла, а живу, і жити хочеться, тільки думаю, щоб ніхто на мене не ображався, що живу довго...

Дощ за вікном вже ледь накрапав. Глянув на годинника — давно вже пора рушати.

— Спасибі вам, бабуню, а мені вже й пора.

— А, може, перекусите, і борщ у мене є, і картопелька, тільки розігрію, — підхоплюється з табуретки, немовби поспішаючи надолужити таке обов'язкове, але втрачене за розмовою.

Ледь переконав, що не голодний, і що яблучок, сливок, чи, може, смородинки (навздогінці за обідом запропонованих!) не випадає мені брати, бо не в чужому краю мандрую, а навколо рідної хати, а там у мене — і тато, і мама, і сад у нас гарний, і все якраз уродило...

Краще б узав (!) хоч кілька яблук на дорогу, так вона засмутилася, що гість з її хати й двору виходить з порожніми руками.

Провела до хвіртки, і за хвіртку, і на дорогу.

— А вже й дощ перестав, і встигнєте, тут же недалеко, автобус із Плескачівки на Смілу ще ходить... Доїдете, а побалакали ж гарно...

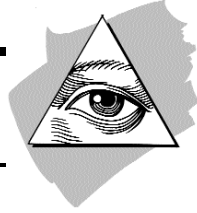
Гарно!.. Не забуваю...

Скільки ж любові й добра треба було пронести людині крізь це тяжке життя, крізь горе і печаль, щоб рік за роком — і аж до старості!.. — знову й знову братися вишивати ту далеку й незбагнено-прекрасну квітку. Назва якій, можливо, — щастя...

Анатолій СКРИПНИК

Фото автора

СВІДЧЕННЯ

К. П. Чечеров, нач. лабораторії інституту ім.Курчатова:

“26 квітня 1986 р. перших потерпілих в аварії на ЧАЕС привезли до Москви в лікарню № 6. З аеропорту їх везли в автобусах, реанімомобілях, машинах “швидкої допомоги” і увесь цей транспорт (сидіння, підлокітники, спинки крісел) виявилися забрудненими радіаційним пилом такою мірою, як внутрішня поверхня гарячої камери після розділу активного зразка. День за днем з лікарні № 6 у відділення перебували особисті речі постраждалих, білизна, взуття для пакування та відправки на поховання невинувинуваних, але всієї радіоактивних відходів. Кількість речей, що направлялась через відділення на поховання, свідчила про безпрецедентні масштаби виробничої аварії”.

А. А. Д’яченко, полковник, канд.

техн. наук:

“Спектрометричний аналіз показав, що мазок з підлокотника автобуса, на якому привезли до Москви перепромінених співробітників Чорнобильської АЕС, містить часточки ядерного палива! Майже одночасно стали відомі результати перших вимірів потужності дози гамма-випромінювання поблизу аварійного блоку ЧАЕС (27 квітня 1986 р.). Вони були вищі, ніж та верхня межа, на яку розраховані засоби радіаційної розвідки, створені для використання у випадку ядерної війни”.

А. Дятлов, заступник головного інженера по експлуатації 2-ї черги ЧАЕС: “Оскільки аварія виявилась настільки серйозною, що вина у ній загрожувала не позбавленням премії, не перервою або крахом кар’єри, а самою свободою, то тут уже не до принципівості. Честь, совість, якщо вони й були,

— геть! Кому вони потрібні?”

О. Акімов, начальник зміни блока № 4 (передсмертна записка, 1986 р.):

“Ми все робили правильно!”.

ДОПОВІДЬ СРСР ДЛЯ МАГАТЕ (1986 р.):

“Першопричиною аварії стало вкрай маловірогідне поєднання порушень порядку й режиму експлуатації, допущене персоналом енергоблоку”.

МАГАТЕ, INSAG (1988 р.):

“Причиною аварії була немислима сукупність людських помилок і порушень правил експлуатації у поєднанні зі специфічними особливостями реактора, які посилювали ефект помилок і призвели до підвищення реактивності”.

Рішення (проект) секції № 2 НТР Держатоменергонагляду СССР (1990 р.):

“Аналіз... дає можливість встановити факт приховання істинних причин аварії експертами... Хід розслідування причин аварії був навмисне спрямований хибним шляхом”.

Г. Копчинський, М. Штейнберг (1991 р.):

“Наміри приховати дійсні наслідки аварії виявились марними. У цій ситуації треба було знайти причини аварії, які б меншою мірою прояснювали справжню картину стану справ у країні та не ставили під сумнів рівень безпеки ядерної енергетики в цілому. Так з’явилося гасло — винен персонал”.

Г. Шашарін, заступник міністра Міненерго СССР (1991 р.):

“Урядова комісія і ті, хто готував матеріали для МАГАТЕ, не хотіли правди. У звіті дано не всю наявну

інформацію, а те, що стосується причин аварії було дібрано однобічно, навіть тенденційно. Це було явним замовчуванням найважливіших речей. Сказавши, що винен персонал, вони тим самим практично загробили атомну енергетику”.

Б. Рогожкін, начальник зміни станції (1996 р.):

“І все-таки, може хоч хто-небудь залишився, кому наші долі не байдужі?”

В. Брюханов, директор ЧАЕС (1999 р.):

“З пред’явленими мені звинуваченнями не згоден...”

М. Доллежаль, Головний конструктор РБМК (2000 р.):

“Вини конструкторів та інженерів, які створювали реактор для ЧАЕС, немає”.

В’ячеслав САБАЛДИР, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки:

“По-перше, виявлені нами обставини аварії багато в чому відрізняються од опублікованих офіційних документів. По-друге, ми встановили причини і відтворили увесь хід подій по хвилинах. Разом ми приступили до третьої частини нашої роботи — допомогти фізикам встановити: скільки, яких і де розщеплюваних матеріалів залишилося і що треба робити, щоб усунути можливі небезпеки в перспективі.

Уся наявна у нас інформація суттєво відрізняється од тієї, що публікувалася раніше. Вважаю, що після оприлюднення наших даних різко зміниться настрій і ставлення керівників держави щодо проблеми Чорнобиля. Бо дехто в українських верхах вважає, що Чорнобиль вигадали журналісти і письменники, що там нічого страшного не було і нічого не буде, мовляв, можна жити спокійно і забути про аварію”.

Юрій САМОЙЛЕНКО, голова Комітету ВР:

“Завдяки нашій Асоціації “Зелений Світ” вдалося ще у березні 1990 року Указом тодішньої Верховної Ради УРСР від 29.03.1990 р. № 8985-XI “оголосити 26 квітня Днем Чорнобильської трагедії”. Зараз багато хто зацікавлений у тому, щоб цю трагедію, яка почалася у 1986 році і продовжується досі, якнайскоріше забути.

Але це було б несправедливо не тільки по відношенню до безневинно загинув, засуджених і згнаних неправдою, а й до нинішніх і майбутніх поколінь.

Ми спостерігаємо різке збільшення захворюваності в Україні, але ніхто не хоче слухати академіка Возіянова, який впродовж кількох років попереджає українське суспільство про онкологічне нашествя.

А це пов’язано з помилковою оцінкою обсягу викидів під час аварії на ЧАЕС. Одні експерти офіційно стверджують, що з реактора було викинуто 3,5 % паливних матеріалів, а за нашими оцінками — майже на порядок більше.

Ми чітко встановили, що лише до 15 травня 1986 року було госпіталізовано понад 10 тисяч уражених осіб, із них четверта частина — діти. І доти, доки не буде сказано правди про Чорнобиль, доти ми не знаємо правду про стан здоров’я населення”.

Наталія БАРАНОВСЬКА, старший науковий співробітник інституту історії України НАНУ:

“Нині, під тиском встановлених фактів, ми вимушені змінити сам концептуальний підхід до оцінки аварії. Як історик я починала працювати з довірою до тих офіційних документів, які існували. Коли ж ми зібрали документи матеріали всіх оперативних груп, всіх міністерств, відомств і установ, які працювали у проблемі аварії і її наслідків, коли з цієї мозаїки ми “зліпили” цілісну картину, тоді наші висновки стали суттєво іншими, порівняно із доперішніми”.

В’ячеслав САБАЛДИР:

“Офіційна версія аварії виходила з того, що персонал проводив експерименти, припустився помилок, стався вибух, реактор розлетівся, суд над директором ЧАЕС це підтвердив і закрили питання.

Ми зібрали практично всі документи, записи, ескізи, нотатки, записи службові і приватні, свідчення, пояснення тощо про те, як діяв персонал станції, пожежники, військові і

В переддень 16-тої річниці сумної події група незалежних експертів з питань Чорнобильської катастрофи підвела чергові підсумки роботи у формі Доповіді. Завданням групи був пошук істини стосовно подій, що трапилися перед, під час і після трагічних вибухів у квітні 1986 року на ЧАЕС. Укладачі Доповіді погодилися поділитися з нашими читачами своїми здобутками.

Фото О. Кутляметова

СКАЗАТИ ПРАВДУ

т.п. У нас не було жодної версії, ми просто встановлювали картину подій, хвилина по хвилині, починаючи від 1 квітня 1986 року, низуючи на часову вісь всі події, операції на блоці, поведінку людей, розмови, записи, показання приладів тощо.

Коли ми дійшли до вибуху, то побачили, що на станції відбулося зовсім не те, що потім було відображено в офіційній версії аварії.

Тут ми побачили, що інтереси, зацікавленість, оцінки щодо правди у висвітленні фактів одразу розійшлися: те, що відбувалося на ЧАЕС — це одне, а те, що відображалось особами з Центру — це, нерідко, зовсім інше.

Ми розглянули всю часо-просторову систему подій: де і хто знаходився, чим займався, що бачив; по кожному приміщенню, по кожній людині, по кожному переміщенню, поведінці кожної особи і по кожній зміні обстановки — звуку, доповіді, реакції, команді, падінню, руйнуванню, зміні температури, інших параметрів тощо впродовж 25-27 квітня”.

Головний експерт, який готував на ЧАЕС московський інститут “НИКИЭТ”, це підвищення потужності реактора. Про те, що вони були на станції і що тоді робили, про це й зараз вам скажуть, тільки по секрету, “на вушко”.

Досі ще багато хто вважає, що оте “стало-

ся” відбулося в один момент і один раз. У кожному разі, таке враження випливає з перших публікацій про події на станції в квітні-травні 1986 року. Проте, як читаємо в Доповіді “Обстоятини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС (квітень, 2002 р.), істина полягає в тому, що на 4-му блоці відбувалася ціла серія вибухів і руйнувань, причому, впродовж тривалого часу.

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 року, після підвищення потужності реактора до 1000, а за деякими робочими записами — до 2648 (!) мегават, коли обидва генератори стояли, а басейн-барбатор не вправився з прийняттям зайвої пари, що утворилася внаслідок потужного тепловиділення, велика кількість пари вибила захисні кришки і пішла у вивідні башти. Верхня частина цих бетонних башт-труб упродовж 20 метрів по висоті була неармована. І вони не витримали. А кожна важила 1258 тонн. І вся ця маса упала на блок і зруйнувала ряд систем, у тому числі: вентиляції, охолодження реактора, кабельні мережі тощо. Виникли пожежі.

Таким чином, сталася МПА (максимальна проектна аварія) і спрацювала АЗ-5 (автоматичний захист №5, який відключає реактор).

Було перебито трубопроводи і вода перестала надходити в одну половину реактора. Через 15 хвилин два твели розплавився і відбувся “простріл” (вибух з викидом радіоак-

3 ПЕРШИХ ВУСТ

тивних мас). Активні матеріали потрапили у воду, якою охолоджували реактор, а отже й на людей. Не зважаючи на пару і бризки радіоактивної води, персонал станції продовжував відновлювати стабільність роботи станції і йому це, врешті, вдалося.

Нейтронна реакція в реакторі 4-го блоку припинилася 26.04.1986 р. о 1 год. 40 хв. Від цього моменту утворення тепла в активній зоні відбувалося внаслідок залишкового тепловиділення в паливі та, можливо, внаслідок певних хімічних реакцій. Нічна зміна займалася ліквідацією наслідків від вибухів та охолодженням реактора в умовах опромінення, які навіть важко собі уявити. Залежно від отриманих доз (про справжній рівень яких ніхто не здогадувався) та самолочуття, люди один за одним відбували до лікарні.

Денна зміна приступила до роботи 26 квітня о 8 год 00 хв. Є документ, в якому перелічено записи в журналах блоку № 4. За даними цих записів та свідченнями персоналу денної зміни можна перекоонатися, що МПА була локалізована до кінця дня 26.04.86 р. Водночас, протягом майже 20 годин відбувався напружений пошук шляхів запобігання виникненню МГА (максимальної гіпотетичної аварії) — єдине, що залишалося робити, бо всі системи управління і локалізації були пошкоджені.

Як бачимо, внаслідок МПА керований РБМК перетворився у бетонний циліндр, в якому знаходилося без контролю і управління 200 тонн ядерного палива і 1800 тонн графіту, а також значна кількість цирконію, бору та барію. Уся ця маса постійно підігрівалася залишковим виділенням тепла радіоактивних елементів, утворених у реакторі.

Велетенська радіологічна міна була в бойовому стані, час її вибуху залежав лише від довжини “бікфордова шнура”, який було вже підпалено.

О 21 год. 30 хв. у реакторі сталися один за одним три вибухи, як кажуть свідки, вулканічної сили. Зірвало кришку реактора і викинуло назовні 20 млн. кірю активних матеріалів. Вибухи тривали до 4 год. ранку 27.04.86.

4 травня реактор “ожив” знову, а 6 травня, коли газета “Правда” повідомляла, що реактор заглушено, стався новий потужний вибух з викидом 30 млн. кірю.

Далі викиди різної інтенсивності тривали перманентно, аж доки не було засипано реактор доломітом. Проте, й після цього, реактор активно “видихав” радіонукліди до кінця вересня, аж поки його не оббудували “укриттям” (саркофагом).

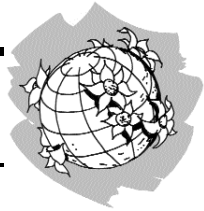
Нині це “викинуте” хтось споживає. Споживаємо й ми. У літературі є дані обстежень військовослужбовців з частин, що розташовані на забруднених територіях України і Білорусі; захворюваність, в середньому — 80 %.

Автори Доповіді закінчують висновками про те, що звинувачення персоналу у виникненні аварії є абсолютною безпідставними і пропонують зняти всі звинувачення з Олександра Акімова, Леоніда Толпунова і Валерія Перевозченка.

Ці справжні герої заслуговують нагород і шанування їх пам’яті.

Підготував

● **Євген ГОЛИБАРД**

ЩО НАПИСАНО В КНИЗІ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ЛУЦЕНКА?

**МІЙ ДОБРИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ БОЖЕ...**

Отож, мій добрий читачу, повернімося у Бавнд Брук, аж у грудень 1971 року. Члени Митрополичої ради Української Православної Церкви в США звертаються до своїх мирян із відозвою-проханням сприяти у придбанні земельної ділянки, де споруджено Церкву-Пам'ятник. Василь Луценко не лише жертвує 250 доларів із власних небагатих набутоків, але й додає до них ще тисячу, позичену на купівлю землі у Саут Бавн Бруку. Два його чеки супроводжувались листом, який став закликом до земляків і який скорочено переказую:

“Завжди відчувачи себе часткою українського народу і Української Православної Церкви, вважаю, що Церква-Пам'ятник у Бавнд Бруку є так само важливою для нас, як Запорізька Січ для вільної козацької держави. Її історична цінність неоціненна, і, придбавши цю землю, ми будемо відджені грядущими поколіннями українців та представниками інших народів, які віддають належне історичним надбанням українського народу на еміграції.

Перші дні й перші роки нашого життя в цій країні були важкими — без мови, без коштів, у пошуках праці та прихистку, але з Богом та вірою. Тепер, порівнюючи матеріальний рівень з першими еміграційними роками, говоримо про наше благополуччя. Та не забуваймо ніколи про наше національно-духовне життя, що є дійсним фундаментом для існування нашої нації тут, бо тільки воно споріднить і збереже нас в майбутніх сторіччях.

Кожна теперішня українська людина повинна усвідомити, що вона є складовою української нації і має право брати активну участь у зведенні тих національно-духовних фундаментів, які ніколи не зростають травною.

Але духовні споруди не будуються словесною дією. Національна будова потребує національної свідомості, яка також повинна працювати і на фінансовий бік справи.

Надсилаю свої кошти із сподіваннями, що до мене долучаться тисячі працюючих українських родин, і ми зможемо придбати землю, на якій вже збудовано Церкву-Пам'ятник, що, окрім чудової архітектурної краси, століттями нагадуватиме імена мільйонів з українського народу, винищеного окупантами. Наша жертвність рівночасно буде доказом того, що ми шануємо наших предків, які століттями скроплювали своєю кров'ю ті національні святині, на яких тримається національна віра, культура, духовність, наша національна свідомість”.

Василь Луценко,

Клівленд, Огайо, 10 грудня 1971 року.

Цей лист допоміг Митрополичій раді зобілізувати українську громаду і з Божою поміччю та спільними зусиллями, в стислі терміни землю було придбано. Як відомо, Бавнд Брук — головний духовний центр українців у США, довівши свідчення про їх “горливість у вірі Православній” та нагорода за “труди й жертви на користь святої Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки”.

І ще, дорогі мої читачі, в Україні й поза нею суціль! Хоч і проминуло з тої пори понад

Із життєвих спостережень В. Луценка:

Ми перестасмо вірити тим духовним, які під покривалом “Божих істин” ширять між українцями почуття меншовартості, вбивають парості національної свідомості, в'ялять почуття до волі. Тільки той українець має право говорити від імені Бога, який готовий віддати своє життя за Україну, — будь-яке інше говорення є безбожне, дарма що воно прикривається кропилом, кадилом, ритуалами Риму чи Греції”.

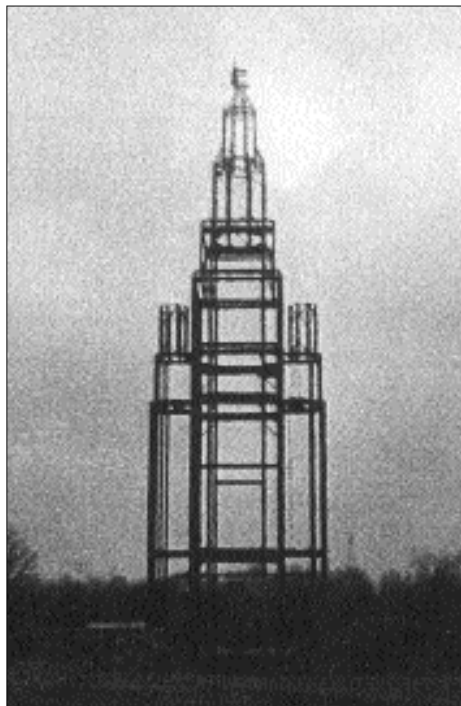
7 січня, 1967 р.,

Кожна людська доля — цікава книга, а в ній — безліч епізодів, з-поміж яких сам герой виокремлює ті, які є для нього головними. Скільки б не минало років, а в складні хвилини свого життя повертається до тих миттєвостей чоловік пам'яттю, і горнеться серцем, знову й знову переживаючи свої духовні злети, драми і трагедії, бо в них затамовано суть його людської особистості. Зустрівши іншу людину і відчувши до неї довіру, розкриваючись їй душевно, саме ці сторінки власної Книги Життя пропонує до прочитання....

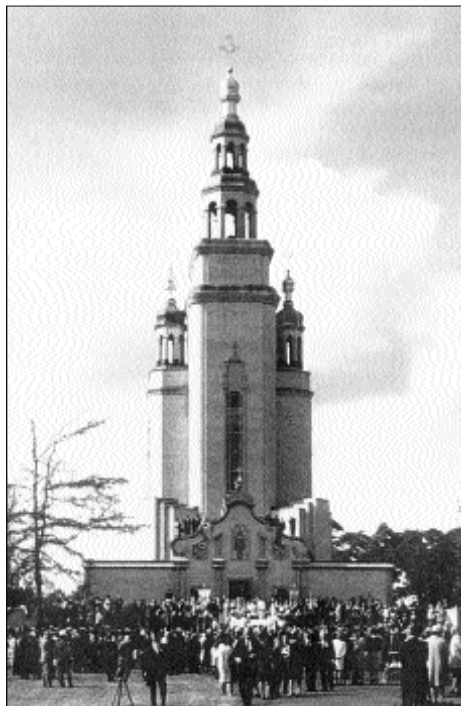
З паном Василем Луценком ми познайомилися, — заочно — завдяки нашій газеті. Він уважно читає кожне її число і не скупиться на добре слово, підтримуючи журналістів.

Мені подобається його чіткий, гарно інтонований голос у телефонній слухавці, який долітає до мене зі штату Огайо, даючи доречні поради і дивуючи активною реакцією на наші гострі проблеми. Щораз, поклавши слухавку, ловлю себе на думці: добре було б, аби таке обдарування перейняти державними справами проявлялось у кожного з державних людей. А щоб володіти цим даром, треба лишень одного: завжди почуватися Українцем. Завжди і всюди...

Панові Василю Луценку — 78 років. Його Книга Життя має багато сторінок. Лише кілька з них відкрилися мені, коли я перечитувала листи з-за океану. З дозволу автора запрошую читачів “Слова Просвіти” пройтися життєвими шляхами пана Василя.

Церква-Пам'ятник в Бавнд Бруку на початку спорудження і під час відкриття (1965–1980).

Із листа до Високопреосвященнішого Митрополита Мстислава:

“...Я бажаю брати активну, дійову участь у діяльності національно-духовної громади Свято-Троїцької парафії міста Клівленда, бути складовою частиною в тій прогресивній праці, яка потрібна для створення Українського Афтокефального Православного Патріархату.

Для осягнення цих цілей нам потрібно сконцентрувати всі свої сили в одне національно-духовне ядро, аби допомогти Україні, що живе під гнітом інтернаціонального комунізму”

Василь Луценко
7 січня 1970 року

тридцять літ, — чи не здається вам, що писано це сьогодні, що так само доцільно та на часі лунають слова Василя Луценка?..

ЧОМ, ЧОМ, ЧОМ, ЗЕМЛЕ МОЯ?

“...Не кожен з нас, українців, що живуть в одних країнах світу, може поїхати до України, щоби подивитися (й добре розглянути) як теперішня нова демократична система, запроваджена на Україні “своїми” й чужинцями спекулянтами, безжалісно грабує український народ та українську державну власність, здобуту працею й кров'ю українців...”

Тепер ті интернаціональні спекулянти, які будували совітську імперію для їхньої власної вигоди, для панування над народами всієї земної кулі, з усіх сторін накинута на український народ, на його природні багатства, — як ті голодні африканські гієни (дикі собаки) накидаються на Великого Буйвола, з котрого за короткий час нічого не зостається... Їхні щелепи й зуби перет-

3 листа до голови Парафіальної Ради свято-Троїцької парафії Рознатовського.

Надсилаю 550 доларів, які призначую для Київського Патріархату УАПЦ.

Працюймо в тому напрямку, аби не бути людьми середньовіччя. Треба думати і робити все для того, аби кожна країна не була колонією тієї чи іншої країни, того чи іншого континенту.

Так само, кожна національність повинна мати свою незалежну Церкву, свій незалежний Патріархат як національно-духовну свідомість.

Ми, український народ, також повинні з пошаною ставитися до інших народів, наших сусідів, до їхніх духовних провідників тих чи інших релігійних переконань. А тому не є гріхом для українського народу, — ні перед Божою силою, ні перед своїм народом, — бажання мати свою незалежну Державу і свою незалежну Церкву”.

Василь Луценко

рошують навіть могутній скелет Велико-го Буйвола. В теперішній час я бачу всю Україну й увесь чесний український народ тим “африканським Великим Буйволом”, на котрого, від часу проголошення України вільною демократичною державою, накинута гієни в шкурах “демократії”.

Отже, для більшої поінформованості, мусимо сприяти, аби кожна українська родина, на якому б континенті вона не жила, діставала б ту газету, яка пише на своїх сторінках дійсність про теперішню систему й життя звичайної української людини.

Із цим листом я висилаю тисячу сто доларів для передплати за газету “Вечірній Київ”.

Василь Луценко

4 липня, 1998 року, з листа до Анатолія Рознатовського в Огайо, із Сарасоти.

Що й говорити, вони — “українці з-за океану”, немало дивували нас у ті перші роки після проголошення незалежності. Либонь, могутня мітингова стихія, яка вирувала на вулицях і площах України, охопила всю земну кулю, гарячим серпневим вітром облетіла усі усюди, досягла, достукалася до кожного українського серця, підхопила його привіти і принесла на землю-материзну.

Скільки далеких синів і дочок, відлучених від неї, здається, назавжди, змогли потиснути наші руки і подивитись у наші очі! Яку неоціненну, необраховану й досі допомогу в конкретних виявах — від купівлі приміщень для українських амбасад за кордоном до постачання комп'ютерної техніки, цілих поїздів матеріальної допомоги для чорнобильців, лікарень, сиротинців, усіляких фондів та конкретного видання книг, підручників, а то й просто — на підтримку бідних сімей, надали нам українські громади з Америки, Канади, Австралії, Німеччини, інших країн! Саме завдяки їм в Україну було принесено поняття спонсорства, благодійної пожертви на ту чи іншу благородну справу. На жаль, як і все за ці роки, безкорисливі дари жертвних наших українських братів і сестер, не завжди відчувались істинною справою, а почасти, й сумлінням. І можна лише схилитися перед тією послідовністю, з якою українці діаспори підтримують справді національні починання. Серед таких і пан Василь Луценко, сторінки духовної, громадської і патріотичної діяльності якого ми разом з вами, шановні читачі, відкриваємо для себе.

...“Вечірній Київ” часів Віталія Карпенка безкомпромісно і відважно відкривав “спекуляції интернаціональних гієн”, судові процеси стрясає редакцію, але журналісти послідовно вели свою справу. Наприкінці 90-х “Вечірка” стала звичною гостею в американських українців, і Василь Луценко, дістаючи інформацію з перших рук, не міг мовчати. Його листи стукали в двері до найвищих посадовців, бо рухали ним не лише високі земляцькі почуття, — голос рідної землі, який він завжди чув у собі, який вишпитував, виколісував, плекав і ростив у ньому зернину наці-

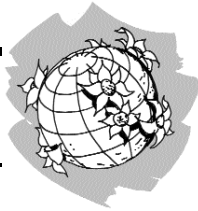
Із листа до Президента України
Леоніда Кучми:

“...до цього свого листа я долучаю, для Вашого перегляду, сторінки з Енциклопедичного довідника про Голодомор 1932–33 років на Полтавщині, який знищив немало людей у тому селі, де я народився. Крім того, додаю ті статті, які друкуються тут, в США, та в Україні, проте, що тепер, на Багатій Україні, пенсіонери ходять по смітниках, шукаючи харчів для фізичного виживання. Ця картина нагадує мені моє минуле життя, коли я в Німеччині, під час війни, як остовець (“OST”, 1942–1945 рр.) ходив по смітниках, шукаючи щось, аби вижити...”

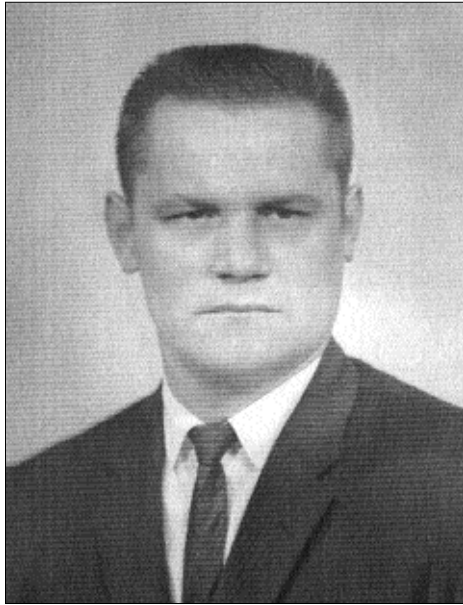
Василь Луценко
10 вересня 2000 року

ональної свідомості, вибував голосом-столосом і мав посягтися на землі великої України достеменно в українські серця.

Людина активної життєвої позиції, — саме цим усталеним формулюванням хочеться означити неспокойну вдачу Василя Луценка, що не втомлюється стукати все в нові й нові високі двері, бо сказано ж, що “стукайте — і відчиниться вам...” З дозволу автора, що надіслав у редакцію копії своїх відкритих листів та звернень, маю змогу ознайомитися з колом його вболівань та зацікавлень. І дивуюся: мого героя зачіпає за душу все, що пов'язане з Україною, з її добрим іменем, із життям нашого народу. Скажімо, у газеті “Нью-Йорк Таймс” у березні 1998 року з'явилася вражаюча стаття журналіста Майкла Спектера про торгівлю живим товаром, з якої світ дізнався, що, згідно зі статистикою МВС, з України виїхало 400.000 жінок віком до 30 років. І тут же пан Василь відгукується листом до тодішнього голови Верховної Ради Олександра Мороза, в якому пише: “Міжнародні закони дозволяють торгувати вуїллям, рудою, деревиною... Але

Остарбайтер Василь Луценко (1942 р.)

Василь Луценко (1969 р.)

торгівля людським тілом — то великий кримінальний злочин у всьому світі. Сподіваюсь, що Верховна Рада подбає про законом утворення унеможливлення торгівлі українськими жінками”.

Як відомо, Верховна Рада розглядала це питання, але й нині це одна з наших болючих проблем...

Пропрацювавши 25 років в американській автомобільній індустрії, пан Василь знає з власної професійної практики, як сприяє авторитетові країни високоякісний національний продукт, тож звертається не до кого іншого, а до “керівників української індустрії”. І цілком має рацію, пишучи: **“Не чекайте того часу, коли чужинці придуть на Україну, щоби будувати фабрики й заводи та удосконалювати сільське господарство, — привозити свої трактори та комбайни на українські території. Будьте добрими господарями в своїй хаті, не чекаючи, що хтось колись прийде з-за океану будувати чиесь життя.”** Правда ж, це гідна порада тим, хто ще й досі продовжує жити за принципом: “Захід нам допоможе”?

В одному зі своїх листів до редакції газети “Свобода” Василь Луценко пише: **“Не мала моя пошта, як не малий мій досвід мого немолодого життя — життя, що завжди було, є і буде пов’язане з українським народом”**.

Власне, в цих словах полягає життєве кредо мого героя. Його максима: українець — значить однодумець, одномисл, одномовець. Національна спокрєвність — продовження родовой. Україна — це навіки. Все минає, але земля вітчизни і дідизни, земля синів і онуків не мине ніколи, і вона — єдине, що не зрадить. Коли ж загроза нависає над землею минувшини і прийдешнього, — рятує її, як можеш. Для пана Василя усталеним і зрозумілим порятунком є образ Запорозької Січі. Йому видається, що саме законами козацької громади — відкритістю, братством, вічевою радою — ми ще можемо порятуватись і врятувати Україну...

Можна було б назвати його сивим романтиком. Але здорова сільська натура полтавеця, доцільне мислення практика висвічує крізь всі його “чому?”, адресовані нам, в Україну. Чому не убезпечили себе від сумнівної слави банків, які можуть відіграти згубну роль при приватизації землі? Чому так мало робимо для того, аби піднести господаря на селі? Чому держава байдужа до алкоголізації населення? Чому так мало намагаємось зберегти національні традиції виховання юнаків та дівчат?.. І ще десятки “чому?”, — і, як не дивно, — ці “чому?” якраз і є тими проклятими питаннями, відповіді на які так болюче, так страдницьки шукає сьогоднішня національна Україна...

ПОЛТАВСЬКИЙ СОНЯШНИК

...Тече Полтавищиною річка Котельва, ліва притока матері-Ворскли. І хоч довжина її лише 31 кілометр, вистачило Котельви для того, аби за її іменем було названо і райцентр, — Котельва, і навіть славну Котелевську фортецю, що боронила Україну від кримчаків та ногайців. Славні запорозькі полки: Гадяцький (1649), Полтавський (1649), Зінківський (1661—62) мали Котельву за сотенне містечко.

ко. Пізніше це містечко входило до Охтирського Полку Слобідської України. Ще пізніше, з другої половини XVIII сторіччя, стає столицею слобожанських чумаків. У Котельві селився люд майстровитий: шевці, гончарі, чинбарі, ковалі, бондарі, теслі, колісники, кравці. Як свідчить Енциклопедичний Довідник “Полтавщина”, на початку двадцятого століття у Котельві налічувалося 5 церковнопарафіяльних, 6 земських і міністерських училищ, діяли лікарня і пошта, 2 вальцових млини з олійницями та майже двадцять вітряків. Понад дві тисячі дворів жителів Котельви вели життя Великого господарського чину, підпорядковуючись Божій волі, сонячному циклу і владі.

У 1925 році, саме тоді, коли організовувалися два ТСОЗи — “Ранок” і “Надія”, в Котельві-Петрівській народився хлопчик — первісток у сім’ї Андрія Луценка. Назвали його Васильком.

...Згадує рідна сестра Василя Андрійовича Луценка Галина:

“Дорогий мій братику Вася! Рідних у нас немає нікого, один ти зостався, наші брати Ваня і Степан померли. Мама все про тебе згадувала із плачами до останніх своїх днів. Ти в неї був першим помічником по господарству. Згадувала, що тобі було 12 годочків, а ти завжди доїв корову. Бувало, прийде додому з колгоспної роботи, а ходила вона за 10—12 кілометрів пішки, — ледь жива і голодна, а ти їй корову видоїш, і всю худобу попораєш... Згадувала вона часто голодний 1933 рік, коли ти їй приніс із дитсадка в кишені ці затірку і маленький шматочок сухарика, — сам не поїв, знав, що вдома мама, голодна і пухла. Таке було життя.

А в 1942 році ти заготував на дрова сушняку із лісу. Вона їх палила, поливала сльозами. Пам’ятаєш, ми в дитинстві ходили до річки купатися, звалася вона Баланка? Нині вона заросла осокою...

Галя,
21 лютого 1997 року”

Заросла осокою річка дитинства Василя Луценка, та не заростає ріка пам’яті, з коротким літом недового дитинства, з миттєвими юнацькими роками, які й досі, — мов ранньою памороззю прибитий зелений лист на каліні. В останню неділю жовтня 1942 року Василь назавжди прощався з Котельвою — разом із 607 земляками первістка Луценків вивезли на примусові роботи до Німеччини. За кілька днів до цього батько Андрій закликав Василя до хати і, важко підбираючи слова, сказав: “Не знаю, як нам бути. Вже двічі поліція приходила до хати і зачитувала листа від жандармерії — тебе звинувачують в тому, що ти збунтував молодь, яка мала виїздити до Німеччини, ще й сам утік з-під варті...”

Той ранок недільний, жовтневий, з холодною осінньою мжичкою, та скрип коліс підвод, що везли Василя Луценка та інших котельвів’янських дітей-чаєнят на Охтирку, як не дивно, в спогадах його ще має безліч українських барв: могутній дуб з бронзовим і коричневим засохлим листом, шматочок ріп’ї з понурим вороняччям, стерня і ширта посеред поля. І обрій із осіннім сонцем, яке, мов вдвине серце, “світить, та не гріє...”. Незабаром Андрій Луценко поляже на фронтах Великої Вітчизняної, а його дружина залишиться вдовою з трьома дітьми, а четвертий — загубиться в світах...

А далі... Далі дні і ночі Василеві в таборі “OST” мали барву старої ковдри, в яку загортати мертві тіла “остовців”, волочили до цементної будки, а потім везли гарбою до однієї загальної ями. Тіла, — вимучені, виболені, закоцублі, — витрушували з ковдр, а самі ковдри везли назад, до цементної будки, аби знову й знову загортати й витрушувати з них невідоміх невірників гітлерівського режиму...

Життя іммігранта... Як би хотілося поставити на ньому важкий хрест, як на тій Великій Могилі, що її насипала українська грома-

да в 1945 році в таборі № 25 у Hallendorf, Західна Німеччина, — саме там, у лісі, над ямою, куди ненависні ковдри витрушували молодих українців, що безіменними лишилися в чужинецькій землі. На тому хресті — український тризуб — як останній пошанівок родом українським, що обірвалися в цій могилі. А ті, хто став навколо цього тризуба, хто визнав його втіленням мрії про дух і силу, і самостійність власного народу, додому вороття не знали. До 1948 року перебував Василь Луценко в імміграційному таборі Hallendorf, і саме там склав перед собою клятву, що все своє життя подальше офіруватиме на те, аби українці не складали своїх кісток по чужих країнах...

Побувавши по різних містах світу, примноживши свої знання і життєвий досвід, Василь Андрійович Луценко не втратив любові до того світу і тієї землі, ім’я якій — Україна. І нині готовий, як той маленький світлоголовий хлопчик, нести матері в кишені маленького сухарика, пам’ятає тепло її висохлої, витрудженої долоні на своїй маківці... І не дарма частина його листів прикрашена кольоровим екслібрисом — три квітухи соняшники дивляться в очі тому, до кого він промовляє небайдужими словами: **“Я бачу, що в Україні є ті люди, які в теперішній час нагадують українському народу про Січ, яка боронила свою землю, а не про чотири сторони світу, куди варто втікати у пошуках кращого життя для самого себе. Нинішня Січ — це людське серце і немируща жива душа, здатні оборонити Україну”**.

...Заросла осокою річка дитинства — Баланка. Та буяє і квітне пам’яттю і любов’ю полтавський соняшник, повертаючи свою голову за Сонцем, — тим, що сходить і сходить для нього над Котельвою та й котиться аж в Америку...

1945 року в таборі № 25, Hallendorf, насипали Велику могилу на пошанування невідомих українських невірників, жертв гітлерівського режиму.

6 травня минулого року, переходячи до щотижневого випуску часопису “Слово Просвіти” Всеукраїнського Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, ми анонсували своє видання як “газету про людей і для людей”.

Ми не відступили од проголошених творчих засад, і, висвітлюючи істинний стан речей в політиці, економіці, культурі Української держави, намагалися шукати і знаходити відповіді на вічні питання

ДЛЯ ЛЮДЕЙ І ПРО ЛЮДЕЙ

— навіщо і як ми живемо саме в цей час, на цій землі, чи вповні оцінюємо своє життя як найвищу цінність.

Отож, “Слово Просвіти” — це газета, для якої людське життя — вимір нової епохи і політичних пошуків, одиниця справжності демократичних перемін та економічних перетворень, зв’язок між минулим та майбутнім, шлях від забуття до шани, від розпачу до віри.

Як ми обіцяли, на наших шпальтах виступають відомі українські письменники і журналісти, політики та економісти, митці і медики, педагоги і вчені, і кожне із заявлених імен є своєрідною візитівкою сучасної української інтелігенції, а їхня праця і творчість спрямовані на висвітлення буття українців, їх характерів і вдач, долі і життя, традиції і новацій, віри і переконань, уподобань і представництва серед загаль.

Саме це робить наше видання

цікавим не лише масовому читачеві, а й підносить до рівня представницького, що в повному обсязі несе інформацію світові про український народ, його самобутність.

Як ви, дорогі читачі, помітили, “Слово Просвіти” — це газета діалогів, державотворчих ідей, спрямованих на консолідацію нації, пошук і підтримку справжнього національного лідера, громадських ініціатив, — все на утвердження України в Україні і в світі.

Девіз нашої газети “Без мови немає нації!” — залишається незмінним, бо ми переконані, що лише єдина державна мова має консолідувати український народ, а пряма, правдива, відверта і мужня мова публікацій об’єднає і примножить ряди наших читачів.

Сьогодні на наших шпальтах ви побачили обличчя всіх журналістів, що працюють в штаті редакції, почули їхню думку про газету і її майбуття. Сподіваємося, що ви,

дорогі читачі, попрацюєте задля збільшення передплати тижневика, бо ми живемо і творимо за принципом: “Наша газета завжди поділяє думки своїх читачів і захищає їхні інтереси”. Тож будьмо разом в ім’я ідеї, яку можна сформулювати ще й так: єдина держава, єдина Церква, єдина мова — для вільного і щасливого українця.

Люди! Без вас наше творче життя неможливе. Ви — наше натхнення, наше сумління, наше майбуття. Підтримаймо одне одного! Зреалізуймо разом задум просвітницької загальноукраїнської газети для вас і про вас!

Будьмо разом!

Любов ГОЛОТА,
головний редактор
“Слова Просвіти”

СИЛУЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ (творчість Сави Божка)

Сава Божко — це письменник із суто українською художньою ментальністю: його цікавили національна культура, фольклор, колорит народного побуту, характер родинних і сімейних стосунків, доля й світовідчуття народу, проблеми села й міста, зростання самосвідомості нації, життя й розвиток регіонів, історичний та сучасний колорит степів, степової України, визвольний рух та його ватажки, складність і протиріччя національного духу, колізії української історії, сучасні мистецькі (літературні, театральні) тенденції.

Сава Захарович Божко народився за старим стилем 11 квітня, за новим — 24 квітня 1901 року на Донеччині на хуторі Крутоярівці (зараз це — село Межівського району Дніпропетровської області) у сім'ї селянина. Навчався: спочатку

цюючи у вузі, він "протягував націоналістичні ухили, боротьбу з Хвиловим розцінював як боротьбу за наркомівське місце". За прояв націоналістичного ухилу Божка виключили з партії, членом якої він був з 1920 року.

25 червня 1938 року органами НКВС було зроблено висновок, що письменник є "одним з активних

"В степах" — це унікальний в українській літературі твір, у якому знайдено й розгорнуто особливу концепцію бачення української дійсності, що й нині надає йому рис самобутнього, яскравого й актуального явища в національній художній культурі.

Роман Сави Божка ще у період своєї публікації став резонансною літературною подією, був поміченим у всеукраїнській пресі чималою низкою загалом досить прихильних рецензій. А. Ковтуненко відзначає, що їх було близько двадцяти й що вони з'явилися у таких помітних виданнях, як "Літературна газета", часописи "Червоний шлях", "Життя й революція", "Молодняк" тощо.

"В степах" — це роман про соціальні й психологічні реформи, про форсований, надзвичайно динамічний період у розвитку суспільства в Україні на межі XIX–XX століть; це роман про усталене й нове життя, про особистісну й громадську психологію під час реформувань, про конфлікти й зіткнення, інколи дуже гострі, болючі, що неминуче стаються у процесі великої реформації, про той період у житті суспільства, народу, нації, коли все навколо підлягає змінам і замінам.

У творі змальовано чабанське життя, його традиції та специфіку, зображено українське село за часів панщини та у пореформений період, розвиток шахтарської справи, урбанізації, революційного процесу, виділено різні характери, психології, долі.

"В степах" — твір епопейного ґатунку. Одна з характерних його ознак — поліперсонажність. Дійові особи Сави Божка є експресивними, рельєфними, імпульсивними натурами, які виразно передають вагому сутність національного характеру.

У романі, як зазначалося, дві частини — "Чабанський вік" та "Сполохи". Проте концептуально й проблемно не вони розділяють твір, а шостий розділ "Чабанського віку", наприкінці якого у дію вводиться образ молодого німця Генріха Наймана, який приїжджає до Зачепилівки для проведення господарських перетворень і з яким пов'язано розв'язку мотиву духовно-соціальних реформ.

Поява Генріха Наймана є тим рубіконом, що розділяє два світи у романі "В степах". Перший світ — одвічно природний, селянський, традиційно плінний, розмірено безсюжетний, це світ Зачепилівки та її споконвічного існування. Другий — це світ ділової напруги, змін і новацій, економічних та соціально-духовних перетворень, зовнішніх та внутрішніх реформ. Перший світ — статичний і незмінний, другий — динамічний і непередбачуваний.

З цього розділу суттєво змінюється колорит і тональність роману "В степах". Натомість ліричних інтонацій, відступів, сюжетів уводяться цифри, економічні показники, факти виробничої дійсності, масштабні міркування економічного ґатунку. Змінюється й масштаб мислення. У мові персонажів з'являються нові географічні й мислительні категорії,

ритм стає напруженішим, це раціональний і прагматичний господар. Він відзначається неабиякою енергійністю, дієвістю, наполегливістю, сам постійно працює й підтримує вправну роботу інших.

Молодий німець дивиться на Україну як на перспективний і дуже багатий край, але: "Мені здається, що ваші поміщики просто не вміють господарювати", — узагальнює він власні спостереження щодо української дійсності Івану Петровичу Рудану. Розвиваючи свою тезу, Генріх Найман з відчутним сарказмом говорить про українських господарів своєму братові, Густавові, так: "Вони не вміють використовувати навіть того, що в них є".

Важливим моментом у другій частині роману є така деталь, як наростання у Генріха Наймана розчарування навколишньою дійсністю: "Все розкладається... Все грабується, пане Зільберовський... Уся ця проклята азійська держава росла на грабунках. Грабують всі".

Він усе глибше починає усвідомлювати нездійсненність своїх планів на поступове окультурення української реальності. З'являються нові пріоритети в його свідомості: він прагне жити за тими жорсткими канонами, що навколо панують.

Генріх Найман, як і Сапрон Джермеля, — концептуальні персонажі роману "В степах". Це не лише антиподи, але й символи різних духовно-психологічних тенденцій, епох.

Історія писалася живцем...

Сапрон Джермеля — це символ одвічного чабанського й селянського життя, степового буття, де все є розміреним, заздалегідь визначеним, внутрішньо статичним. Генріх Найман уособлює собою невпинність і неминучість радикальних змін у людському житті, способі мислення, це образ невпинного реформатора. У романі "В степах" змальовано, як проходить час Сапрона Джермелі й настає доба Генріха Наймана.

У своєму романі С. Божко змалював кінець "чабанського віку", його останні десятиліття, роки й дні, перехід України від "чабанського віку" до підприємницької доби.

У романі виділяється такий важ-

ливий аспект, як українці та Україна в контексті європейської ментальності. Україна у зображенні С. Божка постає як ментальність романтиків, як реальність з виразними романтичними домінантами (навіть у своїх концентровано негативних виявах). Європейці, насамперед Генріх та Густав Наймани, — суцільні прагматики, люди раціональної психології.

У романі є ще один важливий образ, на розвитку якого й побудована, власне, романна дія. Це — степ. Розвиваючи цю тезу, варто її уточнити: у романі дві узагальнені дійові особи — степова природа й людина.

Протягом усієї романної дії С. Божко розглядає проблеми "природи й вічності", "степова природа й цивілізація", "роль людини у житті степу".

Природа у романі "В степах" — цілісна та велична, людина — складна та непередбачувана. Природне у творі є віковичним, людське — мінливим. Природа у С. Божка — це органік матерії та духу, сенс єдності живого й неживого, людина у письменника — носій і творець історичних векторів цивілізації, ускладненої та суперечливої свідомості. Природа у творі — це завершеність краси, людина — частка природи, що прагне (на рівні підсвідомості, поривань, різноманітних перетворень) рухатися до цієї завершеності в красі.

Романіст синтезує категорії природи й людини в ще одній важливій проблемі — "природа людини" й показує, що вона (природа людини) значно драматичніша за навколишню степову дійсність.

Сава Божко часто змальовує степ — у розгорнутих пейзажах, картинах, історичних екскурсах — це незамінна константа його світорозуміння.

"В степах" містить чимало вставних історій. Вони є ретроспекціями (цілком сучасна риса романної композиції) й посилюють поліфонічне звучання життєвої стихії на просторах українського степу, зображеної в романі.

Роман "В степах" обґрунтовано можна характеризувати як епічну розповідь у зчеплених життєвих історій, або як епопею панорами життєвих мікросюжетів і перипетій. Це роман векторів соціокультурної та духовно-психологічної історії, що розгорталася в степах сходу та півдня України.

С. Божко — помітний письменник в українській літературі XX століття, зі своєю концептуально-проблемною та інтонаційно-стильовою "нішею". Він був з тієї когорти митців, завдяки яким визрівало й формувалося явище, що його було визначено "національним художнім Відродженням".

Твори й творчість Сави Божка відзначаються культурно багатогранністю. У них сфокусовано ментальність української історії, поетику національної свідомості, епічність реформенної доби.

Твори й творчість Сави Божка відзначаються культурно багатогранністю. У них сфокусовано ментальність української історії, поетику національної свідомості, епічність реформенної доби.

● **Ярослав ГОЛОБОРОДЬКО**, завідувач кафедри української літератури Херсонського державного педагогічного університету, завідувач кафедри українознавства Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, доктор філологічних наук, професор

У шпиталі. 1929 р.

в сільській школі, згодом у Павлоградській учительській семінарії, а 1923 року, вже будучи автором кількох книжок, закінчив у Харкові Комуністичний університет ім. Артема.

Писати він розпочав у межах 1917 року. Значною мірою це сталося під впливом поширення національного руху та національних ідей в Україні. 1921 року публікує вірш "Плуг і молот".

Наступного, 1922-го року С. Божко випускає одразу три невеличкі історико-публіцистичні книжки — "Козаччина", "Хмельниччина" й "Гетьманщина".

1925 року письменник публікує свою нову художню роботу — історичну повість "Над колицкою Запоріжжя".

У 1927 році виходить друком книжка "Чабанський вік" — перша частина майбутнього роману "В степах".

1928 – 1929-й роки — друкуються "Сполохи", що незабаром стають другою частиною роману "В степах". Протягом цих же років фрагменти роману "В степах" з'являються в часописах "Службовець", "Селянка України", "Всесвіт", а також у "Літературній газеті".

Апогеєм творчої діяльності С. Божка став 1930 рік, коли окремим виданням вийшов роман "В степах" та побачила світ історико-публіцистична повість "Українська Шампань".

На межі 20 – 30-х років XX століття для Сави Божка настали важкі часи.

Під час мешкання письменника у Харкові на нього почали здійснювати тиск, внаслідок якого 1932 року він залишив столицю й переїхав до Херсона.

Трагічні події розпочалися для Сави Божка з 1935 року. У збірці історико-документальних нарисів та матеріалів "З порога смерті" (1991) повідомляється, що "бюро Херсонського міського партії 14 листопада 1935 р. розглянуло його персональну справу й виявило, що, пра-

учасників антирадянської націоналістичної організації, за завданням якої веде підривну контрреволюційну роботу". У книжці "З порога смерті" зазначається: "Після трусу на квартирі 27 червня 1938 р. Божка заарештували".

Слідство (у фіктивній справі) тривало дуже довго — понад 10 місяців. Строк утримання письменника продовжували вісім разів. На першому ж допиті він визнав себе винним. Проте на судовому процесі, що відбувся 29–30 травня 1939 року (варто зауважити: судили швидко, поспішали), С. Божко відмовився од своїх показань: "До мене слідчий застосовував методи фізичного впливу, і я змушений був давати вигадані показання. Тепер, на суді, від даних мною показань відмовляюся".

Особливою нарадою при НКВС СРСР Саву Божка було засуджено на 5 років ув'язнення у виправно-трудовому таборі. Покарання письменник відбував у м. Ухті до 1942 року.

Під час війни він добровільно став рядовим і проходив військову службу в дивізійній та фронтовій газеті. Після війни певний час письменник працював у херсонській обласній газеті "Наддніпрянська правда".

Помер С. Божко у 46 років. Це трапилося 27 квітня 1947 року. Поховано його на "малій батьківщині", у селі Крутоярівці.

Лише через тринадцять років, 24 серпня 1960 року, рішенням Президії Херсонського обласного суду вирок Особливої наради при НКВС СРСР було скасовано, а справу письменника припинено з однозначним формулюванням: "за відсутністю складу злочину".

Саву Божка без перебільшення можна назвати потужною величиною в українському літературному русі 20-х років XX століття.

Центральним у його різноаспектній творчості став роман "У степах", тому що С. Божко й писав роман як, можливо, головний або, принаймні, етапний для себе твір.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ЧИ НАЦІОНАЛЬНЕ ПЕРЕРОДЖЕННЯ?

СУМНІ РОЗДУМИ ПІСЛЯ ВСІХ УРОЧИСТОСТЕЙ ТА НАПЕРЕДОДНІ 25-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ЗАГИБЕЛІ ОЛЕКСИ ГІРНИКА

У серпні минулого року Україна урочисто відзначила десятиріччя своєї Незалежності, проголошеної Верховною Радою 1-ого скликання. Щойно ми всі були свідками урочистого відкриття першої сесії Верховної Ради вже 4-ого скликання. Час минає.... Є урочистості, є держава, є парламент, є його провідні фракції “Єдина Україна” та “Наша Україна”, але України немає. Вона ніби й є, але ж єдиною, нашою та українською назвати її неможливо.

Усі народи, яким вдавалося вирватися з лап імперських націй і вибороти національну незалежність, розумом і активністю своєї національної еліти брали чіткий і твердий курс на національне відродження та побудову національної держави, що визначало і наповнювало національну ідею, згуртовувало і зміцнювало націю. Тут закономірно спостерігався взаємовплив. Визволення нації з-під панування іншої нації спонукало до побудови національної держави, а її будівництво сприяло ідентифікації нації, окресленню її етнічної самотності. Процес національного відродження завжди виступав могутнім каталізатором внутрішньої злагоди і економічного поступу. Так було в наших сусідів поляків у часи польського відродження, так було з французами. Так було з італійцями, коли пролунали знамениті слова Гарібальді: *“Ми зробили Італію. Тепер треба зробити італійців”*.

До національного відродження мав би закликати українців у вересні 1991 р. Леонід Кравчук, сказавши: “Ми зробили Україну. Тепер треба зробити українців.” Але він — не Гарібальді. Він ні до чого не кликав, бо боявся совдепівських інтернаціоналістів, та й сам, як тепер з’ясувалося, ролі національного відродження у побудові української держави не розумів. А вже невдовзі сили, що з переляку побачили у Л. Кравчукові “націоналіста”, усунули його від влади. І саме лозунги зближення з Росією та надання в Україні російській мові державного статусу були найважливішими чинниками перемоги Л. Кучми. Саме зі щверть зросійщеної Донеччини довго чекали підсумків голосування, які перекреслили надії українських патріотів на те, що незалежна Україна піде шляхом побудови української національної держави. Перед українським відродженням поставила шлагбаум інавгураційна промова обраного Донбасом нового Президента з його обіцяною проголосити російську мову другою державною. Йому не вдалося виконати своєї обіцянки, бо Україна — не Білорусія, але для нашого денационалізованого начальства цього сигналу було досить.

Україна вже в новітній історії має досвід кампанії національного відродження. Її організувала комуністична влада після утворення РСР. Але кампанія виявилася пасткою. За допомогою офіційного курсу на українізацію, який під керівництвом завжди дисциплінованих більшовиків протікав успішно, були виявлені усі національно свідомі українці. Відродження було розстріляне, а головний відродженець Скрипник сам пустив собі кулю в серце.

Усі три скликання Верховної Ради незалежної України, усі її вісім урядів та обидва президенти не проголошували офіційного курсу на національне відродження і навіть слів таких ніколи не вживали. Верховна Рада ледве вимучила 10-у Статтю Конституції і цим обмежилася. Вісім урядів і їхні прем’єри переймалися більше економікою. Віцепрем’єри, що відповідали за гуманітарний напрямок, підбиралися з людей, що українською говорити вміли, але серце за неї у них не боліло. З поведінки Миколи Жулинського, який очолював урядовий гуманітарний напрямок двічі, і який був єдиним з віцепрем’єрів, хто вважається націонал-демократом, було видно, що його дуже налякали яничари та окрики з Москви. Для національної справи йому, власне, нічого надто серйозного зробити так і не вдалося. Ситуація вже на одинадцятому році незалежності пе-

реконує, що Україна, на відміну від інших європейських держав, будеється не як держава національна, тобто держава українського народу, а як держава “народу України”. Нездарма згаданий термін постійно фігурує не лише у промовах комуністів, а навіть у офіційних документах та посланнях Президента. І не дивно, що боротися за все українське в Україні нині не легше, ніж це було за комуністичної влади.

Як могло таке статися? Як пояснити те, що навіть у київських університетах переважна більшість викладачів з українськими прізвищами вперто не бажають викладати українською? Можна і варто звинувачувати в цьому нашу владу. Але мусять існувати об’єктивні підстави для такої її поведінки. Мусять бути причини того, чому ж саме “не-українська, не національно-патріотична” влада править в Україні. Зрештою, президенти і депутати не прилітають в Україну з небес. Їх обирають на виборах люди. Одні з них голосують за українських національних патріотів, а інші голосують за тих, хто з презирством обзиває їх “бандеровцями”. Ми зіткнулися в Україні з ситуацією, яка є характерною для багатьох національно-визвольних революцій. Вона виглядає так: Україна вийшла зі складу Росії, але Росія не вийшла з України. Вона залишила тут не лише свій військовий флот, Росія залишила нам колоніальні метастази. В Україні досі панує російська церква, десятки тисяч священників якої не хочуть молитися за Україну, а пропагують ідею відродження російської імперії. Росія у часи багатоголового панування вкоренила в Україні свою мову, яка перетворила значну частину українців в “рускоязычне населення” з постколоніальним мисленням. Соціологічні дослідження стабільно засвідчують, що третина громадян України хоче, щоб Україна знову приєдналася до Росії, бо їм здається, що там життя буде ситнішим. Важко будувати українську національну державу, коли третина громадян держави хоче знову здати її Москві.

Останнім часом особливо розперезалися ті, кого заведено звати яничарами. Яничарів народили українські батьки, але вони проявляють завзяту наполегливість, воюючи проти української мови. Останнім кроком яничарів є заснування на допомогу “Фактам”, “Киевским ведомостям” та іншим відомим газетам, що вже віддавна зросійщують Україну, нових видань, таких як “Киевский регион”, “Новая генерация”. Показовим є демонстративне відродження газети “Киевлянин”, яку за царських часів видавав лютий ворог української нації, запеклий російський шовініст Шульгін.

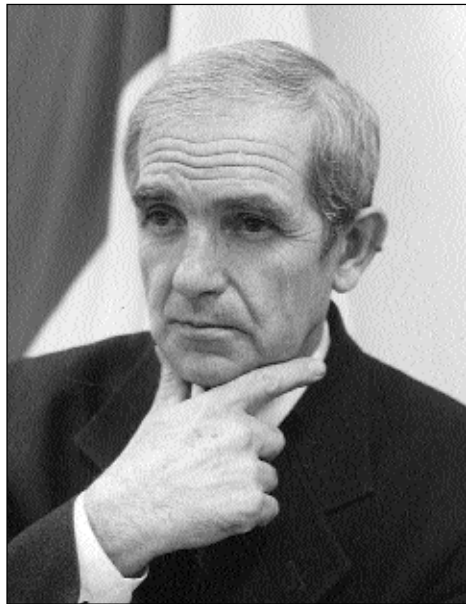
Чому українці не хочуть горнутися до свого національного, українського, а часто навіть затято борються з ним? Відповідь тут очевидна. Значна частина української нації внаслідок її тривалого перебування у складі царської Росії асимілювалася, стала національно-безхребетною, втратила чітку національну ідентичність. Національна політика шовіністів і більшовиків, їхнє вікове намагання зросійшити українство завершилися тим, що більша частина міського українського населення на тій території України, яка незмінно перебувала під Росією (схід, південь та столиця), втратила свої чіткі національно-етнічні ознаки, тобто національно виродилася. Такі українці вже перестали бути українцями. Загальне уявлення, ніби нині в Україні є три основні етнічні складові (українці + росіяни + інші національно меншини) є не зовсім об’єктивним. Реальнішою є така картина: українці + **українці** + росіяни + інші національні меншини. **Українці** (вони, до речі, самі себе так називають, ставлячи наголос на складі **“кра”**, коли їх запитують про національну належність) фактично виступають сьогодні як явище, що має ознаки зародження нової етнічної структури. Таке твердження у багатьох патріотів викликає подив і навіть осуд.

Згідно з теорією націєтворення, нації

можна розглядати як живі організми. Нації народжуються, розвиваються, гинуть, піддаються впливам і деформаціям. Деякі вчені-етнопсихологи образно кажуть, що кожна нація проходить періоди зачаття, розвитку плоду та народження. Вони висловлюють прогноз, згідно з яким на території України десь наприкінці двадцятих років ХХІ століття має народитися якась нова нація. Якщо ця гіпотеза вірна, то нова етнічна спільнота зараз перебуває на стадії розвитку плоду і найімовірніше може народитися внаслідок остаточної трансформації частини українців в **українцев**.

Словники підказують, що нація — це стійка історична спільність людей, що характеризується етнічними рисами, зумовленими особливостями економічного і культурного розвитку, спільністю території, мови, побуту, традицій і звичаїв, а також відображенням цих факторів у суспільній свідомості і психології. Зі згаданого визначення випливає, що “українці” відповідають більшості з перерахованих критеріїв. **Українці** в основному зосереджені на певній географічно поєднаній території (на сході й півдні держави). Вони демонструють більший потяг до Росії, ніж до Європи. Голосуючи за лівих, значна їх частина проявляє схильність до общинного, а не приватновласницького господарювання. Потяг до останнього є характерним для “західняків”. **Українці** в цілому є мало релігійними. Вони практично повністю відчужалися національних звичаїв. Нарешті, **українці** мають свою мову, яку вони вважають російською. Насправді мова переважної більшості **українцев** своїми лексичними і фонологічними параметрами помітно відрізняється од справжньої російської мови. **Українці** вже навіть мають своїх митців. Яскравим зразком тут є добре відомі “кролікі”, які українську мову вживають лише тоді, коли хочуть погузувати з українців. Існування **українцев** як окремої етнічної групи підтверджується суб’єктивними спостереженнями. Хіба, наприклад, можна вважати українцями людей, котрі, знаючи, яка смертельна загроза нависла над українською мовою на Слобожанщині, голосують за надання російській мові статусу державної у Харкові? Хіба можна вважати українцем людину тільки тому, що вона носить українське прізвище і її народили українські батьки, а сама вона активно захищає все російське і бореться з усім українським? Хіба можна вважати справді українськими ті частини України, які вперто відмовляються од української мови і українських національних традицій? Хіба українець буде обзивати “бандеровцями” тих, у кого болить серце за долю своєї мови?

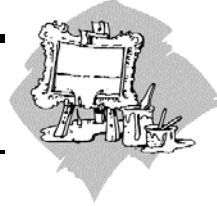
Користуючись образними термінами етнопсихологів, можна сказати, що зачаття **українцев** як етноспільноти сталося після згвалтування України російським царизмом три з половиною століття тому. Успішне зрівняння плоду стало можливим завдяки курсові комуністичної партії на створення “єдиного советского народа”. Проголошення Незалежності пригальмувало процес формування **українцев** як етнічного новоутворення. Процес міг бути повністю зупинений проголошенням і дотриманням державного курсу на національне відродження. Проте переповнена комуністами, шовіністами і **українцями** Верховна Рада усіх трьох скликань з агресивною зухвалістю сприймала будь-які спроби законодавчо унормувати курс на відродження. У Верховній Раді стримували і, зрештою, спотворили унормовану державність української мови у Конституції і в низці законів. У парламенті досі пропагують ідею державності російської мови в Україні. Там усунули графу **“національність”** з паспорта. Там постійно свідомо замінюють термін “український народ” терміном “народ України”. Там досі відмовляються од затвердження тексту національного гімну як гімну державного. Там вперто не хочуть створити умови для розвитку українського книговидання та створюють законодавчі умови для засилля

російського слова в українському інформаційному просторі, добре знаючи, що в Україні лише кожна двадцята книжка є українською і кожна четверта за тиражністю газета видається державною мовою.

Зараз створилася ситуація замкненого кола. Національне відродження не може пробити собі шлях без офіційного і рішучого курсу на нього з боку Президента та парламенту, тобто влади, а влада, яка була б здатна на проголошення і здійснення такого курсу, не може бути обрана, бо **українці**, як видно з наслідків останніх президентських і парламентських виборів, кількісно переважають українців. Політичне обличчя та поведінка парламенту і Президента значною мірою визначається національними особливостями населення сходу й півдня України. Адже всі західні області України, де живуть українці, вкупі мають населення ненабагато більше, ніж одна лише Донецька область.

Особлива роль у формуванні будь-якої національної держави належить національній мові. Українська мова конституційно проголошена в нас державною. Подекуди спостерігається певний поступ у реалізації цього конституційного положення. Проте згаданий поступ торкнувся небагатьох сфер суспільного життя і не розповсюдився на всі регіони, зачепивши головним чином західну частину України. Застосування української мови є в Україні здебільшого справою виключно добровільною. Хто хоче, той застосовує, а хто не хоче, той ігнорує закон. Хоча противникам національного характеру української держави не вдалося включити в Статтю 10 Конституції норми про державність російської мови, вони реалізують цю норму на практиці найповнішою мірою. В Україні насправді існує дві державні мови. Особливо це стосується східних та південних областей, а також столиці. Державність двох мов повністю і відверто демонструють олігархічні телеканали — “Інтер”, “Новий”, “ICTV”, “TET”, “1+1”. На виручку комуністам, що не переставали виступати за законодавче унормовану державність російської мови, прийшли капіталісти, які цю тезу активно (а часом по-яничарськи агресивно) втілюють в життя, зрусіфікувавши по всій Україні інформаційний (телевізійний, газетний та книжковий) простір, приватний бізнес, приватну освіту тощо. Українська буржуазія виявилася буржуазією переважно **української**. Російська мова панує в Збройних Силах та в спорті і надій на створення тут українськомовних оазисів немає. Українські діти, що потрапляють у військові чи спортивні навчальні заклади, піддаються, як і раніше, наступальному зросійщенню. Зарадити справі міг би міністр оборони. Він проблему знає і йому достатньо було б захотіти, але з усього видно, що він має вагомий підстави цього не хотіти. Один з військових начальників високого рівня сказав

У церкві, розписаній у Катеринославі 1911 року “українським Чурльонісом” — Юхимом Михайловим, — й досі спортзал... Кілька виступів преси у цій справі не мали жодного ефекту.

Про уродженця Таврії українського художника Юхима Михайлова (1885—1935) вже розповідалося на сторінках преси. Та все ж нас турбує доля творинь “українського Чурльоніса” — саме так назвав свою статтю про нього 1986 року в “Літературній Україні” палкий пропагандист спадщини художника Юрій Васильович П’ядик із Києва. Торік влітку мені пощастило ознайомитися з роботами Михайлова у приватній колекції Юрія Васильовича. Вразило, що роботи в цій колекції зовсім маленькі. Але ж не розмірами визначається мистецька вартість твору...

Основну спадщину митця його дружина, рятуючи картини, вивезла за кордон — спершу до Німеччини, а потім до США. Там відбувалися виставки його робіт 1989—1990 років. Кореспондент Асошіейтед Прес, інші американські мистецтвознавці вітали сонячний український талант (власник колекції, зять художника Юрій Чапленко надіслав мені ксерокопії статей). Той же Юрій Чапленко разом із дружиною, донькою художника Тетяною підготував і видав 1988 року у США розкішний альбом, присвячений життю і творчості Юхима Михайлова. Талант, який зродився в таврійських Олешках, але був засланий у непривітний північний Котлас (ось вам антитеза: південь-північ, сонце-хмарі...), відкрився світові!

До речі, порівнюють його з литовським художником Чурльонісом неспроста: у творчості обох дивовижно поєдналися живопис і музика, а завдяки метафоричності їх вважали символістами. Окрім того, обидва спиралися на традиції національного фольклору.

Ось що згадувала вдова митця

Ганна Олексіївна Михайлова (1890—1979), корінна москвичка, яка всім серцем полюбила Україну і її народ. За спогадами Ганни Олексіївни, того року чоловіка послали в касарні (казарми) Катеринослава. “Полкове начальство, дізнавшись, що має художника, взяло його до бригади, що розмальовувала полкову церкву. Нелегко було це робити, бо стелю треба було малювати, лежачи на спині, на дошках. Спина терпла, фарба крапала на обличчя. Але це вже було справді тримісячне свято: без догляду начальників, улюблена робота за фахом!...” (цитую за збірником: “Юхим Михайлів. Його життя і творчість”, виданим

про цю прикметну споруду майбутні архітектори і будівельники? Навряд...

Колишній храм страшенно стиснутий зусбіч різними господарськими будівлями, ангарами, гаражами тощо. Його навіть сфотографувати до ладу важко! Це — зовні, а всередині? Стеля і стіни храму забілені в ті часи, коли нас оберігали від релігійного опіуму. Юні гімнасти охоче позують під бадьорим плакатом “Привет участникам соревнований!” Директор спорткомплексу повідомив, що вже були тут представники церкви (чи церковної громади) і порушували питання про повернення храму віруючим...

Колись, на початку століття, ця церква стояла на просторій Абрамівській площі. 1930 року, у розпал індустріалізації, площу віддали під будівництво нинішньої Придніпровської академії будівництва та

полку, яка збереглася дотепер всередині подвір’я будівельного інституту (зараз у ній спортивний зал). У цій церкві в 1918 р. мене хрестили, а всередині церковної огорожі була похована моя бабуся — Марія Костянтинівна (померла десь в 1923—1925 рр.)

Я докладно цитую різні джерела, щоб переконати і себе, і читачів, що йдеться саме про церкву, яку розписував Юхим Михайлів. На старих фотографіях збе-

ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ ІСТОРІЇ

1988 року в США).

Де ж та церква? Чи збереглася вона? Чи не втрачена у руйнівних хвилях войовничого більшовицького безвірництва? Такі питання виринали, коли ми з краєзнавцем Валентином Старостіним у грудні 1997 року вирушили на пошуки цього храму. На нас чекала невеличка сенсація, якою хочеться поділитися із зацікавленими читачами — церква частково вціліла. Стоїть вона, щоправда, без куполів-бань і використовується зовсім не як культова споруда. В ній нині спортзал Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Подумалося: чи знають

архітектури (якийсь час цей заклад називався Інженерно-будівельним інститутом і лише віднедавна дістав нинішню назву). Мій знайомий, нині покійний, викладач Дніпровського гірничого інституту Віктор Максимович у рукописній праці “Моє місто” (1984) згадує, що до революції його дід мешкав саме навпроти, у цьому куточку старого Катеринослава:

“У той час місце перед його будинком являло собою майже порожню т. зв. Абрамівську площу (вона зараз уся зайнята будівлями інженерно-будівельного інституту). Якраз навпроти будинку розташовувалася церква 228 піхотного запасного

реглюся зображення цієї Хресто-воздвиженської військової (ще казали — офіцерської, а директор спорткомплексу каже — гусарської) церкви, збудованої в характерному і досить типовому для того часу неоросійському стилі. Її спорудження завершилося 1911 року, що збігається з появою в місті Юхима Михайлова. Отже, практично немає сумніву в тому, що він розписував саме цю, а не якусь іншу церкву. Є також відомості, що куратором або консультантом при будівництві був відомий у місті фахівець, любитель церковної старовини, дослідник архітектури Володимир Машуков, який під час Першої світової війни

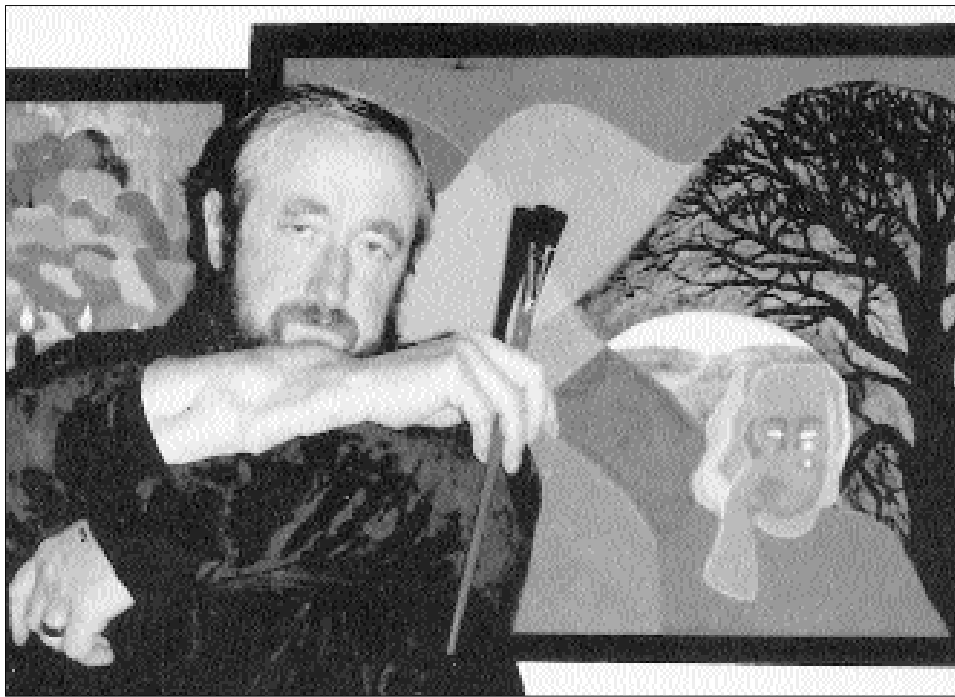
фотографував у Галичині тамтешні церкви. Цікаво й те, що з Катеринослава Михайлова перевели служити у Крим — до Севастополя... Та це — окрема й малодосліджена сторінка його біографії.

Підсумок: храм, розписаний Михайловим, стоїть давнім символом агресивного безбожництва. Несомніть згадується ще один улюблений символ художника Михайлова, символ України-чайки: “Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі, що вивела чаєняток при битій дорозі”. Скільки ж можна залишатися нам при битій дорозі Історії?

●

Микола ЧАБАН,

БАРВА І ХАРАКТЕР —

Стефан-Арпад Мадяр за роботою

З нагоди 385-ї річниці друкарні Києво-Печерської лаври, в приміщенні якої нині розташований Музей книги і друкарства України, фонд останнього поповнився торік унікальними експонатами. Серед них і лаврське видання “Тріоді пісної” 1640 р., що побачило світ у той час, коли на чолі книговидавничої справи тут стояв визначний релігійний і культурно-освітній діяч, засновник Києво-Могилянської

академії митрополит Петро Могила. Видання “Тріоді” цікаве саме вміщеними у ній “синаксарами” — короткими оповідями про життя святих, переклад яких із грецької на українську мову зробив Тарасій Земка. Цінність великоформатної книги доповнюється ще й майстерним художнім оформленням, багатим на барокові гравюри.

Музейну колекцію поповнили книжки, ви-

дані XVIII ст. у Києві та Чернігові, а також мініатюрний “Псалтир” 1-ї половини XIX ст. До зібрання книг XX ст. належить рідкісне видання “Прикрас рукописів Галицької України”, що здійснене 1922 р. у Жовкві (Львівська обл.). Усі ці книги — щедрі дар талановитого київського художника, відомого видавця й мецената Стефана-Арпада Мадяра, що багато років підтримує тісні зв’язки з Музеєм книги і друкарства України.

Визначальна риса характеру С.-А. Мадяра — залюбленість у рідний край, його своєрідне мистецтво. Народився Стефан-Арпад на мальовничій землі Закарпаття у небагатій родині угорця Йосипа та словачки Марії. Як найдорожчу реліквію сім’я зберігала картину відомого закарпатського художника першої половини минулого століття Адальберта Ерделі, — зображений ним літній сад став першим художнім досвідом хлопчини, який ще в дитячі роки захопився малюванням, особливо берегів Латориці. А здобувши фахову освіту на графічному факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, став неабияким живописцем та графіком, що засвідчили його виставки “Варіанти безконечності”, “Колір енергії, енергія кольору”, котрі з великим успіхом експонувалися в Австрії, Німеччині, Угорщині, Швейцарії.

Отож Стефан-Арпад Мадяр по праву вважається одним із провідних фахівців України в галузі історії мистецтва, іконографії. А ще в його доробку — робота у видавництвах як художника-графіка, ілюстратора книг, причому багато з них на престижних книжкових вернісажах були удостоєні найвищих нагород. Він також один із тих, хто відроджував сучасне книгодрукування релігійної літератури в Україні.

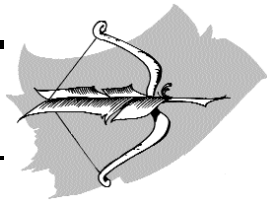
Багато діячів культури, співробітників музеїв, мистецьких установ із вдячністю говорять про спонсорську діяльність митця — активного члена благодійної міжнародної організації “Тріумф серця”. Окрасою зібрання Музею стали придбані за його допомогою і такі книги, як “Євангеліє” (1733 р.) з ілюстраціями Аверкія Козачківського, знаменитий “Києво-Печерський патерик”, виданий лаврською друкарнею у 1859 році, “История графа Рымникого князя Итальяского Суворова” (1853 р.) з багатьма чудовими ілюстраціями Тараса Шевченка, широко знані Гоголівські “Вечера на хуторі близ Диканьки” (видання 1874—1876 рр.) з літографіями видатних художників Костянтина Трутовського, Івана Крамського, Іллі Рєпіна.

Плідна діяльність С.-А. Мадяра — художника і вченого у теоретичній та практичній дослідницькій роботі в галузі кольорознавства, впливу кольору на сприйняття людини. Він творець унікальної теорії, яка обґрунтовує зв’язок внутрішнього кольорового біорезонансу людини з навколишнім середовищем. До речі, ця теорія дедалі більше знаходить різнобічне практичне застосування.

Отож ця мудра і щедра на добро людина робить усе, що може, для піднесення духовності і культури в Україні. Мистецтво його по-справжньому служить красі — спільному нашому благу.

Микола ГЛАМАЗДА,
мистецтвознавець

●

Із Григорієм Фальковичем ми мали зустрітись у редакції пополудні 17 квітня 2002 року.

Ми хотіли поговорити, як двоє українських поетів: Григорій Аврамович нарешті погодився принести мені свою книжку "Шляхами Біблії пройшла моя душа", про яку я чула багато хорошого від відомої поетеси і критики Людмили Таран. Звісно ж, що й робота єврейського культурно-просвітницького товариства імені Шолом Алейхема, яке очолює Григорій Фалькович, мене дуже цікавила: настав час "Слову Просвіти" оглянутися на діяльність подібних громадських організацій, аби розповідати про них просвітянам. Лексикою минулих літ — обмінюватися досвідом. Але сталося так, що зустрілися ми одразу після мітингу солідарності, на якому йшлося і про акт вандалізму, що його зазнала в Києві синагога Бродського. Отож, розмови про "чисту поезію" не могло бути. Моє перше запитання прозвучало, на жаль, закономірно для того дня:

Л. Г.: Сьогодні все впирається в слово "погром". Мені здається, що це неможливо, мені хочеться, аби цього слова ніколи не було в обігу в незалежній Україні... Але маємо говорити об'єктивно: що це було — погром, хуліганство, провокація?

До речі, розбите вікно в книгарні "Сяйво" ніхто не демонструє в телерепортажах, хоча марширують хулігани і цю письменницьку книгарню не обминує... Але я не намагаюся нікого виправдати: я хочу знати, чому це могло статися?

Г. Ф.: Останнє запитання якнайтісніше пов'язане з відсутністю поки що відповіді на Ваше sacramентальне: "що це — погром, хуліганство, провокація?". Лише точний "діагноз" дозволяє адекватно визначитися з причинами "хвороби". Як уже стало відомо, органи слідства в оперативному режимі відпрацьовують різні можливі версії тих сумних подій. Разом із тим, якщо продовжити медичні аналогії, подія біля синагоги Бродського засвідчила, як на мене, наявність у нашому суспільстві певної хвороби.

У світі ніщо не трапляється випадково — це один з основних постулатів юдаїзму. Все є наслідком наших вчинків, нашого способу життя. Друге правило: Всевишній ніколи не вдається одразу до повномасштабних покарань. Він завжди попереджає людину (родину, громаду, країну), часом робить своєрідне "щеплення" з ознаками основної хвороби — це болять, але це не смертельно. Якщо адекватно повестися, можна повністю одужати. Здається, саме в цьому контексті варто було б проаналізувати певні вади нашого суспільства, і спробувати визначитися, від якої хвороби зроблено нам щеплення.

Л. Г.: Тобто, хвороба, на Вашу думку, все-таки існує?

Г. Ф.: На початку нашої розмови Ви самі вжили термін "акт вандалізму". Якщо зважити на масовість тої ганебної акції, на віковий склад її учасників (переважно, молодь і підлітки), на деякі інші обставини, то жодних сумнівів не залишиться. Інша річ, наскільки сприятливим чи несприятливим виявиться суспільний організм для тих хвороботворних бактерій. До речі, тут абсолютно коректні аналогії з організмом живої людини. Доведено, що в кожному з нас живуть небажані мікроорганізми (віруси, бактерії тощо), які лише за певних обставин починають непропорційно активно розмножуватися і беруть над нами гору. В надрах будь-якого суспільства ворухається мікробіє расизму, антисемітизму, комунізму, фашизму тощо. В ідеологічному і духовному контекстах стерильна чистота протипоказана людству. Всевишній виокремив нас із тваринного і рослинного світу саме тим, що нагородив нас правом

і мукою вибору між добром і злом. Зрештою, сутність суспільства визначається лише пропорціями, співвідношенням у ньому здорового (чистого) і хворобливого (брудного). Будемо відвертими, аналізуючи наші суспільні проблеми. У сьогодишній Україні, м'яко кажучи, відсутня злагода між християнськими конфесіями, між поколіннями, між симпатиками різних соціально-економічних моделей, між владою і народом, тобто, між українцями. При цьому було б наївно говорити про абсолютну безхмарність міжнародних взаємин.

Це правда, що в незалежній Україні немає державного антисемітизму. Це правда, що до останнього часу в державі не було масових антиєврейських заходів, які супроводжувалися б побиттям євреїв і пошкодженням культових споруд. Але ж сталося. До речі, як людина, що відчувала антисемітизм у власній біографії, я не вірю, що мої ровесники-антисеміти і люди старшого віку, які були завзятими реалізаторами відповідної державної політики і яких я знаю особисто, так от, я не вірю, що

останніх подій суспільна температура в Україні підвищилася. Це — позитив. Певен, що спільними зусиллями громади і держави подальшому розповсюдженню хвороби буде покладено край.

Л. Г.: Тут я дозволю собі відступити від нашої "злободенної" теми. Ваша книжка поезій "Шляхами Біблії пройшла моя душа" надзвичайно цікава, зокрема, і тим, що буквально в кожному вірші простежується національна самоідентифікація автора — це викликає захоплення цільністю осягнення вами своєї духовної вітчизни. До того ж, вірші промовляють до читача українською мовою. Можливо, саме завдяки вашій поезії я наважуюся вас запитати: хто вони, українські євреї сьогодні? Які вони? Що їм Україна, яка вона для вас? Чому ми так мало про це говоримо?

Г. Ф.: Євреї сьогодні — питомі частина загальноукраїнської громади. Ми, як і решта населення, вчимося, працюємо, закохуємося попри все, дивимось телевизор, хворіємо, лаємо владу і Раду, зрештою

Григорій ФАЛЬКОВИЧ: «ЗА УКРАЇНУ ДАТЬ ОДВІТ ПЕРЕД МОЇМ ЄВРЕЙСЬКИМ БОГОМ...»

вони докорінно змінили своє ставлення до євреїв. Однак найбільше засмучує те, що цього разу антисемітський пароль "Бий жидів" був підхоплений представниками молодшої верстви українського суспільства. Будь-який симптом — це попередження. Наскільки вагомим було попередження 13 квітня і яку хворобу воно засвідчує, ми, певне, дізнаємося уже найближчим часом.

Л. Г.: Але я не хочу, щоб про Україну і українців говорили як про погромників...

Г. Ф.: Я розумію Вашу позицію інтелігента-патріота України. Мені теж небайдужий імідж нашої спільної Батьківщини. Проте згадаймо, наприклад, Німеччину 30-х років. Цивілізована держава, де, безперечно, було чимало інтелігентів і патріотів, котрі напевне не хотіли, аби про німців говорили, як про націю погромників. Але погроми відбулися: спочатку — традиційні, "старомодні", з побиттям вітрин, вікон! І, звичайно, самих євреїв, а потім — новітні, з урахуванням останніх тогочасних технологій, крематоріїв, переробної інфраструктури тощо. Тобто, як на мене, загалом правильна, але інертна думка: "Я не хочу, аби про мою країну говорили погано" мусила б набрати статусу мотивації до певних суспільних дій і звучати так: "Я не хочу, тому і не дозволю, аби трапилось таке, після чого про мою країну говоритимуть погано". До речі, ми з Вами, мабуть-таки, не випадково опинилися на одному мітингу, причому, попередньо не домовляючись про це, як і кілька тисяч інших людей — представників різних верств, віросповідань, націй. Невипадковим є і майже одностайне засудження акту вандалізму з боку мас-медіа. Я вважаю, що українське суспільство адекватно відреагувало на сумні події 13 квітня. Підозра в антисемітизмі прикра і образлива для нормальної людини і збиткова для держави — як у моральному, так і в матеріальному сенсах. Як відомо, нормальному організм відповідає хворобі підвищенням температури і наступним знищенням хвороботворних елементів. Як наслідок

голосуємо за них, виходимо на злидню пенсію, нам обіцяють краще життя, вкотре обдурюють і т.п. Україна — наша Батьківщина (я ще не відвик писати це слово з великої літери) — і цим все сказано. Більшість з нас не виїхало за кордон, до речі, на велике здивування наших сусідів-українців. Щоправда, останнім часом ми вже почали відчувати себе євреями не тільки за ставленням до нас з боку інших людей, а й за самоощістю. Привичаємося до єврейських свят і громадських організацій, до синагоги, до єврейської книжки, до мови іврит тощо. Ми пам'ятаємо не тільки Бабині Яри і погроми, але й свідомо замовчуваний героїзм єврейського народу, його внесок у скарбницю світової духовності, культури, наукового і технічного поступу. При всьому цьому ми закохуємося в україно́к, беремо з ними шлюб, покращуємо демографічну ситуацію. Тепер щодо себе. В однім з американських видань мене назвали "єврейським українським поетом", в іншій антології — "українським єврейським". Я пишу про себе — тобто про українську землю, яка мене народила і годує. Я пишу про себе — тобто про свою єврейську душу, яка впродовж останніх тисячоліть не переінакшила притаманної лише їй сутності, не зрадила свого Бога і своє національне коріння, не позбулася одвічної пам'яті, пошани і любові. Я пишу українською мовою і вдячний їй за можливість висловити себе у Слові.

Л. Г.: Земля Ізраїлю, держава Ізраїль — нині нас усіх це хвилює, бо війна з Палестиною може обернутися світовою війною... Погляньте, антиєврейські виступи є і в Росії, і у Франції, в інших країнах... Як би не було, але християни не можуть бути спокійними, коли загрожена Церква Різдва Христового, — наша святиня...

Г. Ф.: Земля Ізраїлю ніколи не могла поскаржитися на брак уваги до себе — вона споконвіку і приваблювала, і хвилювала народи світу, до речі, іще задовго до того, як на

ній з'явилися попередники тих, хто дістав згодом назву "палестинці". Досить згадати стародавніх єгиптян, асирійців, вавилонян, римлян тощо. І завжди вона була саме "Землею Ізраїлю", і завжди ставлення до неї було своєрідним випробуванням для народів і для держав. На жаль, і, до речі, з чималими втратами для себе, не всі гідно проходили це випробування. Не є винятком і сучасна конфліктна ситуація. Водночас, антиізраїльські виступи у країнах Заходу визначають головню економічно-політичні чинники (нафта, майбутня операція проти Іраку тощо) та тиск численних арабських громад у цих країнах, а не принципові підходи з позицій моралі, гуманізму, історичної правди тощо. Не будемо згадувати активно дискутовану зараз "політику подвійних стандартів" Заходу щодо боротьби з тероризмом — і так все з'ясовано. Але не хотілося б подвійних стандартів стосовно духовних святинь, наприклад, могили одного з наших прабатьків Йосефа, Йосипа

Прекрасного, пам'ять якого шанують не тільки юдеї та християни, а й самі мусульмани, і прах якого було перенесено до Ізраїлю з Єгипту. Ніхто не заперечує статусу Церкви Різдва Христового. Саме цим, мабуть, і скористалися найзатятіші палестинські терористи, які сподівалися уникнути відповідальності за свої нелюдські злочини, переховуючись у храмі і захопивши святих отців як заручників. Але ж не забуваймо, що цю споруду тримає на собі Земля Ізраїля, і саме їй належить визначальна роль у минулому і в майбутньому людства. Щодо цього позиції юдаїзму і християнства збігаються. Так от, зараз загрожена сама свята Земля Ізраїля, її статус, її місія.

Л. Г.: Мені запам'яталася фраза, яку священики народу ізраїлевого повторюють невтомно: єврейський народ повинен бути як одна людина з одним серцем... Думаю, що це мрія духовних пастирів кожного народу. Як стати українському народу однією людиною з одним серцем? Ви теж частина цього народу. У нас різні національності, різні віри, але хотілося б говорити про єдину політичну націю...

Г. Ф.: Бажано не повторювати рецептів приготування страви під назвою "єдиний радянський народ" — абсолютно неістинна була річ. Тоді самоідентифікували себе як євреї переважно лише релігійні люди. Синагог майже не було — зруйновано або передано під якісь заклади. Національна та духовна самобутність винищувалася фізично. Але життєдайність народу розрахована на тисячоліття. І ось ми маємо в Україні цілу єврейську спільноту. Мені імпонує підхід, коли надбання певних народів сприймаються як загальнолюдський даробок. В такому контексті можливе призначення Ізраїлю — бути своєрідним полігоном цілої людської спільноти для напрацювання моделей поведінки за найнесподіваніших обставин.

Євреї вийшли з рабства за Божим велінням, і це було зверненням до всіх: "Люди, будьте вільними! Господь не любить рабів!" Тора бу-

ла дана не лише євреям — це послання людству взагалі. Випробовування, які випадали на долю єврейського народу, служили засторогою для інших народів, ставали уроком для всіх: "Учіться, люди, дивіться і не повторюйте наших помилок!" Це сумна і почесна обраність — бути пробним каменем, на якому перевіряється духовність, мораль, перспективи людства. Зараз певний моральний вибір треба зробити і Україні — народові і владі. Сподіваюся, що і Ізраїль, і Україна витримують з честю всі випробування нинішнього часу.

Л. Г.: Повернімося до поезії. Іван Дзюба, автор передмови до вашої книжки, виокремив українсько-єврейський контекст її як самототожність: він же оцінив діяльність вашого товариства як такого, що послугоується українською мовою, — наскільки правдиве останнє твердження? Розкажіть про товариство Шолом Алейхема.

Г. Ф.: Наше товариство утворено наприкінці 80-х років. Це — добровільне об'єднання киян, переважно інтелігенції, яким небайдужі не тільки проблеми відродження єврейської духовності, культури і традиції, а й взаємозбагачення і взаємопроникнення єврейської та української культур. Тож не дивно, що національний склад членів і друзів Товариства не обмежується лише євреями. Свого часу товариство імені Шолом Алейхема було чи не єдиним у Києві осередком єврейського культурного відродження. Практично першими в Україні ми почали видавати єврейську газету — "Ейнікайт" ("Єднання"), яка виходить і понині. Тепер ситуація суттєво змінилася на краще — з'явилися чудово обладнані Громадські центри, функціонують інші єврейські організації, створено навіть Асоціацію єврейської преси. А ми продовжуємо жити. Разом зустрічаємо традиційні свята, запрошуємо до себе єврейських та українських акторів, літераторів, фахівців у галузі культури та мистецтва, самі співаємо, читаємо вірші, вряди-годи перехилиємо чарку. Головне, що ми цікаві одне для одного — зі своїм неповторним життям, досвідом, уподобаннями. Ми бережемо нашу колективну пам'ять. І майже кожний член нашої спільноти гідний окремої розмови на шпальтах газет — чи то українських, чи то єврейських. До речі, гадаю, що зараз наше Товариство чи не єдина суто самодіяльна єврейська громадська організація, яка працює на власному ентузіазмі, без відповідного фінансування.

Л. Г.: Хочу закінчити розмову вашим поетичним запитанням з проханням не риторичної відповіді: "Де мій Київ? Де мій Ізраїль?"

Г. Ф.: З часу написання цитованого Вами вірша я й сам намагався дати собі відповідь на це запитання. Але попередньо треба було визначитися із самими об'єктами — "Що є для мене Київ і що є Ізраїль?". Спочатку виникла ідея двох Батьківщин: по-перше, фізичної, де народився і без чого тобі важко, майже неможливо жити, і по-друге — духовної, яка визначає систему твого світосприйняття, вибудовує певні ідеали, моделі поведінки, систему аргументації тощо. Але з'ясувалося, що Київ, моя фізична Батьківщина (і, ширше, — Україна), мабуть, ще від самого дитинства закарбувалася на моїй душі непорушно-материнськими морально-етичними принципами і цінностями, неповторною образною системою, якоюсь, начебто чуттєвою, але водночас і метафізично-незбагненою мелодією. Водночас Ізраїль увиходить до моїх снів спогадами тисячолітньої давнини, гаряче пахне пустелею, кличуть біблійні гори і сучасні оази: я там колись уже був, зараз там живуть мої друзі... Все переплелось... Я не знаю відповіді на Ваше за-

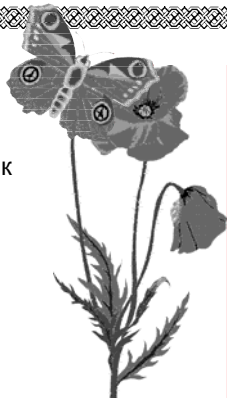
З творами дитячого письменника Ігоря Січовика юні читачі знайомі не одне десятиріччя. Він створює веселі вірші, дотепні усмішки, загадки, скороговки, цікаві літературні та математичні ігри, абетки, а упорядкований ним довідник-порадник **“Виручалочка”** відомий учням молодших класів

у найвіддаленіших куточках України — Видавничим центром “Просвіта” його перевидано вчетверте. Минулого року побачила світ укладена Ігорем Січовиком читанка для учнів початкових класів **“Кобзарик”**.

Пропонуємо літературні та ігрові твори Ігоря

ГАМАК У ПОЛІ

Знайшов метелик
в полі мак,
Сів на червону
квітку.
— Тепер у мене
є гамак —
Гой-датимуся
влітку!

НЕСЛУХНЯНЕ ВУХО

— Вмив ти щоби,
вухо, шию...
Тільки я
не розумію,
Чом не вмив
ти друге вухо?
— Бо воно мене
не слуха...

КУДИ ПОДІВСЯ АПЕТИТ?

— Чому, Богданчику, ти зранку
Не їв ні супчик,
ані манку?
— Допоки я, матусю, спав,
То апетит кудись
пропав...
— А я знайшла
його уранці,
Коли шукала
мед у банці.

СКОРОМОВКА

Шпак шпачисі
шапку шив,
Швидко шилом
ворушив.

ЙОГ І ЙОРЖ

Йогу цвях
не заважа —
Може сісти
й на йоржа.

ЧИ БУВАЄ ТАКЕ?

У песика робота не проста:
Охороняє від мишей кота.

Як завжди, зранку на сосні
Кує ворона нам пісні.

На Півночі настала рання осінь.
Зривають негри на сосні кокоси.

Від зайчика життя не буде вовку:
На нього він поставив мишоловку.

У річці пірнає, плаває кіт,
Ловить він жабку собі на обід.

ВОСЬМЕ ІМ'Я

Я вирішив привітати своїх двоюрідних братиків та сестричок з черговим святом. Сів за стіл і підписав листівки **Яні, Романкові, Оксанці, Сергійкові, Лесі, Андрійкові, Віталію.**

І тут виявилось, що одна з восьми листівок лишилася незаповненою. Як не прикро, але я забув ім'я одного з моїх братиків. Уважно перечитав імена родичів — і з подивом помітив, що його ім'я приховане саме поміж них.

Спробуй і ти відгадати ім'я мого брата.

(валсорЯ)

ЗАГАДКИ

Невеличка, скромна пташка,
З нею стрітись дуже важко.
Та чарує всіх людей
Гарним співом...

(йеволоС)

Не змій, а сичить,
Не човен, а плаває.
Кого побачить — кричить.
Ходить лівою, правою.

(касуГ)

У вирій відлітають,
Кричать: курли-курли,
А навесні вертають
До рідної землі.

(ілваруЖ)

КРОСВОРДИК “ГРА”

- Нагорода за відмінне навчання.
- Предмет дитячої розваги.
- Відблиски вогню або сонця.
- Поразка у спортивних змаганнях або іграх.

Г	Р	А				
	Г	Р	А			
		Г	Р	А		
			Г	Р	А	

(атома^рг, акша^ргі, аvara^гз, шарг^рП)

ДЕ ЖИВЕ ВІТЕР?

Ви мені казали, діти,
Що живе у горах вітер...
Я не згоден, дітки, з вами.
Живе вітер... за губами.

Реп'яшок

Учепився реп'яшок
За ведмежий кожушок
І кричить, щоб чули всі:
— Я катаюсь на такої!

ДВАДЦЯТЬ ТРИ СЛОВА

Склади 23 слова, рухаючись за стрілкою годинника.

(амок, рамок, рамо, акрам,
ра, акра, набак, тнаб, ткартна,
ткарт, кар, роткарт, ротка, тка,
аброт, каб, рка, корк, кор,
ококор, око, оок, кок, око)

РЕБУСИ

(авана^к, квов, їіВ)

ДЕ ВЕЛИКА? ДЕ МАЛА?

В одних з цих клітинок містяться слова, що починаються з великої літери, а в другій — з маленької. Впиши їх у відповідні клітинки.

1. Де поділась наша Л ю б а?
— Повертайсь додому, л ю б а!

3. Переміг в змаганнях С л а в а.
Жде тепер на нього с л а в а.

2. Я зліпив хлоп'ятко з вати.
Як його я буду звати?
Він призначений для і г о р,
Значить, зватиметься — І г о р.

1	л			
2	і			
3	с			

1	Л			
2	І			
3	С			

БЕЗСОННЯ

Юрко поскаржився шкільній медсестрі:

— Щось я погано сплю по вихідних...
— Може, занадто бігаєш? — запитала медсестра.
— Я взагалі не бігаю.
— Значить, багато читаєш!
— Я рідко читаю.
— Тоді довго дивишся телевизор?
— Майже не дивлюся...
— Чим же тоді ти займаєшся цілий день?
— Сплю...

СЛАВКОВІ УСМІШКИ

ХОЧУ ДО ШКОЛИ!

Славко вимагає у батьків:
— Хочу до школи!
— Зараз канікули.
— Хочу на канікули!

ЛИПУЧКА

— Славчику, чому ти весь час пристаєш до хлопчиків?
— Тому, що я народився у рік липучки!

ПРИЧИНА

Мама намагається нагодувати Славка з ложечки, але він весь час крутить головою.

— Що з тобою скоїлося? Ти чому не їси?

— У мене поламаний рот! — виправдовувався Славко.

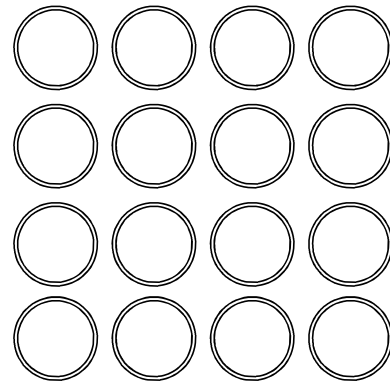
ЗАЙКО-ХВАЛЬКО

В лісі зайчик хвалюватий
Вранці видряпавсь на дуб
І гукнув: — У мене свято —
В роті виріс перший зуб! —
Підійшла до нього білка:
— Чимось іншим похвались! —
Обламалась раптом гілка —
Зайчик долі опинивсь.
Обійшлося благополучно,
Зайчик землю витер з губ
І почав кричати гучно:
— В мене випав перший зуб!

СЛОВА У КВАДРАТІ

Перестав ці букви так, аби утворилися окремі слова. Запиши їх по черзі в порожні клітини квадрата. Читаються вони однаково як по вертикалі, так і по горизонталі.

- Р О Г Б
- А Р М О
- М А А Р
- Т А Б Р

(броГ, рамо, амаР, тарБ)